

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

VOJENSKÁ MYSL

DVACÁTÝ OSMÝ ROČNÍK

5

Problémy mravní výchovy vojsk

Na základě leninského odkazu o jednotě budování a obrany socialismu uskutečňují komunistické strany politiku míru a přátelství mezi národy. Současně však realizují i potřebná opatření k posílení obranyschopnosti socialistického tábora. Závažnost a složitost tohoto poslání se v současné etapě výstavby socialismu a třídního boje v mezinárodním měřítku dále prohlubuje. XV. sjezd KSČ v jednotě se závěry XXV. sjezdu KSSS zdůraznil, že ve světě stále existují síly, které se nesmířily s procesem uvolňování mezinárodního napětí.

V současné etapě vývoje společnosti, kdy výsledky vědeckotechnické revoluce uplatněné ve vojenství umožňují vybavení armád mohutnou technikou, nabývají zvláště na aktuálnosti slova V. I. Lenina: „V každé válce je vítězství podmíněno morálním stavem mas, které na bojišti prolévají svoji krev.“ (Lenin, V. I.: Spisy, sv. 31. Praha, SNPL 1955, s. 131)

Morálka jako jedna ze základních forem společenského vědomí zahrnuje oblast mravních vztahů mezi lidmi a je determinována materiálními podmínkami života společnosti. Marxismus-leninismus dokázal, že v třídně rozdělené společnosti má morálka třídní charakter.

Morálka jako forma společenského vědomí je složité a mnohostranný sociální jev. Vyjadřuje společenské požadavky na

chování jednotlivců a sociálních skupin (v třídní společnosti zejména tříd), vymezuje normy a pravidla důležité pro společenské soužití lidí mezi sebou. Na základě morálky si lidé uvědomují základní požadavky, které na jejich chování a činnost kladé společnost. Požadavky morálky obsažené v mravních principech a normách vystupují jako regulátor jejich chování a činnosti ve všech sférách společenského života. Současně jsou principy a normy morálky i základním kritériem ocenění hodnot chování a činnosti lidí z hlediska takových kategorií jakými jsou dobro a zlo, spravedlivost a nespravedlivost, čestnost a nečestnost i dalších.

Komunistická morálka, jako kvalitativně nejvyšší typ morálky ve vývoji lidstva odráží progresivní úsilí dělnické třídy a pracujícího lidu o vybudování komunistické společnosti. Z hlediska komunistické morálky považujeme za morální vše „... co pomáhá zničit starou vykořisťovatelskou společnost a sjednotit všechny pracující kolem proletariátu budujícího novou společnost komunistů.“ (Lenin, V. I.: Úkoly organizací mládeže. Vybrané spisy 5. Praha, Svoboda 1974, s. 184.) Vše co tomu brání je nemorální.

V souladu s ideově teoretickým odkazem klasiků marxismu-leninismu byly základní principy a normy komunistické morálky uceleně zformulovány na XXII. sjez-

du KSSS v „Morálním kodexu budovatele komunismu“. Vyjadřuje komunistický mravní ideál a sjednocuje do jednoho celku představy vyjadřující morální úroveň socialistické společnosti a morální hodnoty jejich perspektiv a cílů. Současně vyjadřuje i představu morálního vzoru člověka budovatele a obránce socialistické a komunistické společnosti.

V současné etapě jsou rozvíjeny v souladu s rozvojem nových společenských procesů a jevů v programových dokumentech komunistických stran.

Přeměna komunistického mravního ideálu ve vnitřní mravní přesvědčení člověka je složitým psychologicko-pedagogickým procesem. Tento se v současné etapě vývoje naší společnosti uskutečňuje v podmínkách boje s přežitky a pozůstatky morálky staré společnosti, které jsou záměrně podněcovány ideologickou diverzí anti-komunistických sil. Na tuto skutečnost upozorňují závěry XV. sjezdu KSČ: „Výchova nového socialistického člověka se nutně uskutečňuje v procesu překonávání negativních rysů a přežitků, probíhá v zápase s maloměstáckými pozůstatky v ideologii i praxi, s maloburžoazní spotřebitelskou psychologií... Překonávání maloměstáckých nálad, tendencí a postojů je dlouhodobým procesem.“ (XV. sjezd KSČ, Praha, Svoboda 1977, s. 81.)

Ze závěrů našeho nejvyššího stranického orgánu zřetelně vyplývá, že přeměna komunistického mravního ideálu ve skutečnost je nemyslitelná bez cílevědomé a soustavné mravní výchovy. Jejím základním smyslem je, v souladu s potřebami a požadavky komunistické morálky, cílevědomé utváření a rozvíjení komunistického mravního vědomí, vnitřního přesvědčení, mravních návyků a zvyků člověka, které se projevují v jeho chování a činnosti při budování a obraně socialismu.

Cíl a obsah mravní výchovy vojáků je odrazem objektivních požadavků socialistické společnosti na mravní profil jejich členů. V socialistické armádě, která je mocenským nástrojem dělnické třídy, vyčází i ze specifiky úkolů a objektivních podmínek vojenské činnosti v době míru i případné války. Nové bojové prostředky, jejichž zavádění do vojsk umožnila vědeckotechnická revoluce, vyžadují věnovat zvýšenou pozornost upevňování a rozvíjení mravních kvalit příslušníků armády. Je třeba plně docenit, že pro úspěšnou činnost vojáka v náročných podmínkách soudobé války jsou mnohé mravní kvality nezbytné a životně důležité. Všichni příslušníci mají společný úkol čestně a svědomitě plnit vojenskou povinnost k vlasti, k lidu, počínat si směle, rozhodně a sebe-

obětavě. Proto tyto a další mravní kvality musí být u vojáka cílevědomou mravní výchovou formovány a při zabezpečování nepřetržitě bojové pohotovosti vyžadovány. Objektivními podmínkami vojenské služby v době míru i války determinované vyšší požadavky na mravní profil vojáka jsou obsahem vojenské přísahy, vojenských řádů a předpisů, čímž nabývají i právního charakteru.

Materiální síla mravních ideálů, principů a norem, v jejímž duchu socialistická společnost vojáky vychovála, by se projevila v nejtěžších a nejnáročnějších podmínkách jejich života, v podmínkách soudobé války vedené s nejmodernějšími ničivými zbraněmi a technikou. Je zřejmé, že mimo vysoké úroveň vycvičenosti a odborné zdatnosti bylo by pro jeho celkovou odolnost v boji rozhodující správné pochopení vztahu mezi osobními a společenskými zájmy, což tvoří základ v jeho morálním profilu. Proto v přípravě na činnost v soudobém boji je důležité věnovat pozornost nejen vytváření vojenskoodborných vědomostí, návyků a dovedností, ale i rozvoji a upevňování ideových a mravních motivů, které by negovaly vliv náročných a složitých bojových podmínek na psychiku a činnost vojáka. V tomto směru vystupuje do popředí význam a úloha světónázorové a politické výchovy a s ní nerozlučně spjaté výchovy ke komunistické mravnosti.

Obsahem mravní výchovy vojáků jsou základní principy a normy komunistické morálky, které vyjadřují vztah vojáka k socialismu, socialistické společnosti, vztah k práci, k jiným lidem a k sobě samému. V souvislosti s dynamicky se rozvíjející vědeckotechnickou revolucí v třídně rozděleném světě a jejími projevy ve vojensktví vystupují objektivně do popředí některé momenty, které zvyšují požadavky na kvalitu a účinnost mravní výchovy vojáků v duchu principů a norem komunistické morálky.

Vedoucím principem, který v obsahu mravní výchovy vojáků vystupuje do popředí, je oddanost komunismu. Oddaním člověkem znamená obětovat všechny své síly a energii ve prospěch budování a obrany komunismu. Oddanost komunismu má své projevy v každodenních vlasteneckých a internacionálních činech našich vojáků, neboť skutečný budovatel a obránce komunismu nemůže stát na pozicích pasivního pozorovatele, ale svou každodenní obětavou prací při plnění vojenských povinností musí svými činy urychlovat zrod komunistické společnosti a v případě nutnosti za ní položit i svůj život.

Nejkonkrétnější a nejhlubší působení důsledků vědeckotechnické revoluce na rozvoj mravního vědomí vojáka se uskutečňuje prostřednictvím změn v charakteru jeho pracovní činnosti. Tato skutečnost vyžaduje věnovat v mravní výchově vojáků pozornost leninskému principu obětavé práce pro blaho společnosti.

Socialistické země rozvíjejí vojenskou činnost k ochraně sociálních, lidských, materiálních a duchovních hodnot. Proto vojenská činnost v socialistických armádách, jako zvláštní druh pracovní činnosti, má vysoce užitečnou hodnotu. Vědeckotechnický pokrok mění charakter vojenské činnosti, činí ji intelektuálnější. Tato tendence vede ke změnám ve struktuře vědomí. Morální vědomí, které existuje v racionální a emocionálně smyslové formě, vykonává zvláště silný vliv na svou racionální stránku, což vede k jejímu urychlenému vývoji. Dochází k prohloubení morálních pojmů, jsou konkretizovány jednotlivé morální principy, přesněji se stanoví morální soudy. Vědomosti, návyky a dovednosti vojáků, jejich celková profesionální připravenost nabývá zvláštního morálního významu. Stává se důležitou podmínkou aktivity vojáků. V aktivitě, při plnění všech úkolů, které vyplývají z vojenské povinnosti a směřují k všestrannému osvojování vědomostí, návyků a dovedností v zastávané vojenské funkci a odbornosti, se projevuje vysoká mravní odpovědnost vojáka za obranu socialismu. Změny v charakteru vojenské činnosti vyžadují nejen vysokou odbornou připravenost k plnění úkolů vyplývajících ze zastávané odbornosti a funkce, ale vyvolávají i změny v mravních kvalitách vojáka. Vyžadují zejména vysokou úroveň vnitřní, dobrovolné a aktivní kázně, vyšší požadavky kladou i na zodpovědnost, samostatnost, iniciativu, tvořivost, obětavost a vůli vojáků. Požadavek komunistické morálky svědomitě pracovat pro blaho společnosti vyžaduje všestranné rozvíjení a upevňování vědomostí, návyků a dovedností ve všech oblastech jejich života a činnosti. Jejich dosažení vysoká úroveň je základním předpokladem pro projevení i jejich morálních kvalit ve složitých podmínkách vojenské služby v mírové i válečné době.

Změny, které přináší vědeckotechnická revoluce do charakteru pracovní činnosti vojáků při plnění vojenských povinností, se výrazně projevují i ve vztazích mezi jednotlivcem a kolektivem. Princip kolektivismu vyjadřuje neúplněji charakter mravních vztahů, které vyplývají z podstaty socialismu. Jsou to takové mravní požadavky na chování a činnost socialistického vojáka, jakými jsou soudružství,

bojové přátelství a vzájemná pomoc. Jejich význam v podmínkách dynamicky se rozvíjejících procesů vědeckotechnické revoluce ve vojenství narůstá. Je tomu tak proto, že nová technika a zbraň, úkoly zabezpečování neustálé bojové pohotovosti ozbrojených sil k obraně vymožeností socialismu vyvolaly objektivní nutnost spojení velkých mas lidí a materiálů do různých komplexů a systémů, rozmístěných na rozsáhlém území a navzájem spojených. V této souvislosti je třeba zvláště docenit, že úloha člověka a jeho mravní odpovědnost za výsledky činnosti celého systému nebyly vzrostly. Nové zbraně podstatně zdůraznily úlohu jednotlivce, avšak současně probíhá proces zvyšování jeho závislosti na kolektivu. Soudobý boj žádá bezpodmínečnou znalost techniky a přesné plnění povinností od každého vojáka, ale současně záleží na tom, jak dovedně, přesně a sladěně plní úkoly celá jednotka. Z tohoto je zřejmé, že jedinec může úspěšně plnit náročné úkoly jediné tehdy, opírá-li se o úspěšnou činnost dalších členů kolektivu. To klade vysoké požadavky na bezchybnou a sebeobětavou práci nejen jednotlivce, ale všech členů kolektivu. Proto současný vědeckotechnický pokrok a jeho využití v socialistické armádě vyžaduje věnovat v mravní výchově pozornost účinnému formování těch mravních vlastností a hodnot, které vojáky uzpůsobují pro vysoce organizovaný, kolektivní a společenský způsob života a činnosti.

Socialistický humanismus je významným principem komunistické morálky, kterému je třeba věnovat pozornost i v mravní výchově vojáků. Podstata tohoto principu nespočívá v abstraktním proklamování lásky k lidem, ale v konkrétním boji za zlepšení životních podmínek pracujícího lidu. Mravní výchova vojáků v jeho duchu nabývá v současné etapě zvláště na významu. Vede vojáky k pochopení, že humánní jsou ty cíle socialistické společnosti, které směřují k osvobození lidstva od vykořisťování a války. Obsah mravní výchovy v duchu tohoto principu umožňuje přesvědčivě ukázat vysoce humánní poslání armády socialistického státu, její místo a úlohu v úsilí o udržení trvalého míru ve světě. Výstižně tuto skutečnost charakterizoval generál tajemník ÚV KSSS L. I. Brežněv: „Je velkým štěstím pro celé lidstvo, že spojená moc socialistických zemí a jejich aktivní mírová politika zadržují agresivní snahy imperialistů a jako rozhodující překážka brání agresorům rozpoutat světovou raketovou jadernou válku.“ (Brežněv, L. I.: Projev a stati, Praha 1972, s. 608.) Objasňování

těchto otázek v obsahu mravní výchovy vede vojáky k správnému pochopení místa a úlohy socialistické armády v třídně rozděleném světě. Motivuje je k svědomitému ovládnutí nejnovejší bojové techniky a překonávání všech obtíží vojenského života v mírové i válečné době. A právě v tomto konkrétním úsilí při plnění všech vojenských povinností se projevuje nová komunistická morálka našich vojáků.

Základní principy a normy komunistické morálky jsou i kritériem ocenění hodnoty morálního profilu vojáka v socialistické armádě. Při hodnocení je třeba vycházet ze skutečnosti, že dosažená mravní úroveň vojáka se projevuje v jednotě a vzájemné podmíněnosti mravního uvědomění i mravního chování a jednání ve všech oblastech jeho života a činnosti. Proto základním měřítkem účinnosti komunistické mravní výchovy je dosažená úroveň mravního profilu vojáka, jehož podstatu tvoří dialektická jednota morálně politické motivace a jí odpovídajících činů. Projevuje se „... především v přesvědčení příslušníků armády o správnosti marxisticko-leninské teorie, v pochopení politiky KSČ a úkolů, které z ní vyplývají pro armádu, v aktivním vztahu k jejich realizaci. Patří k nim bdělost a ostražitost, pevnost a nesmiřitelnost k nepřátelské ideologii, pracovní a společenská aktivita, snaha o co nejlepší zvládnutí vojenské odbornosti, o dosažení bojového mistrovství a uvědomělé kázně, úsilí o vzorné plnění všech úkolů bojové a politické přípravy.“ (Valo, V.: Ve smyslu závěrů XV. sjezdu KSČ rozvíjet ideologickou práci v Československé lidové armádě. Příloha Obrany lidu 8. června 1976, s. 5.)

Je zřejmé, že leninské principy komunistické morálky jsou ideovým nástrojem, který sehrává významnou úlohu v mravní výchově a sebevýchově vojáků. V jejím procesu usilujeme, aby se přetvářely na neotřesitelná pravidla myšlení, chování a činnosti budovatelů a obránců socialismu. K jejich přeměně v mravní přesvědčení vojáků však nedochází automaticky. Úspěšnost v tomto procesu vyžaduje vytvářet ve vojenských podmínkách takový komplex výchovných opatření, v němž by všechny výchovné faktory a prostředky směřovaly k formování mravního uvědomění, citů i návyků a zvyků mravního chování.

Nezastupitelnou úlohu v procesu mravní výchovy vojáků mají vojenští vychovatelé, zejména velitelé a političtí pracovníci. Významné je i poslání stranických a mládežnických organizací.

Má-li být proces mravní výchovy efektivní a účinný, musí jej velitelé řídit a

usměrňovat tak, aby mravní ideje a principy, v jejichž duchu je voják vychováván, pronikaly všemi oblastmi života a činnosti jednotky a jejich příslušníků. Je třeba respektovat, že mravní výchova mužstva probíhá tím úspěšněji, čím organičtěji je spojen proces duchovního, morálního působení na vědomí lidí s upevňováním idejí a principů v praxi, ve vojenské činnosti, v každodenním jednání, v každém činu.

Základním rysem komunistické mravnosti je uvědomělost chování a činů vojáka. Proto péče o upevňování a rozvíjení komunistické uvědomělosti patří mezi prvořadé úkoly vojenských vychovatelů v procesu mravní výchovy vojáků. Pozitivně plnění tohoto úkolu ovlivňují probíhající změny ve vojenství, jejichž sociální důsledky se příznivě odražejí ve světónázorovém a mravním vědomí vojáků. Vědecké objevy a technické vymoženosti silně ovlivňují světový názor vojáků a prohlubují jejich dialektickomaterialistické chápání světa. Světónázorová vyspělost vojáků tvoří základ pro formování jejich mravních kvalit, neboť marxismus-leninismus je vyzbrojuje poznatky o pravdivých sociálních a mravních hodnotách. Osvojení ucelených poznatků marxismus-leninismu, jehož obvyklou část tvoří komunistické mravní principy a normy, tvoří základ pro utváření komunistického mravního přesvědčení vojáků. Mravní přesvědčení, založené na věrnosti a oddanosti komunismu, podněcuje vojáky k hlubokému poznávání podstaty, zdrojů a charakteru válek současné epochy, sociální podstaty a poslání armád a úlohy socialistických ozbrojených sil při zabezpečování trvalého míru. Znalost a správné pochopení těchto otázek je základním zdrojem, který umožňuje vojákům správně chápat jejich místo a úlohu ve vojenské službě, podstatu vojenských povinností a nutnost vysoké ukázněnosti při zabezpečování nepřetržité bojové pohotovosti.

Zkušenosti z výchovné praxe nás přesvědčují, že osvojené vědomosti vojáků o mravních principech a normách se nepřeměňují v komunistické mravní přesvědčení automaticky. Mravní přesvědčení vojáků se upevňuje a rozvíjí nejen vlivem osvojování si mravních požadavků na jejich chování a jednání ve formách ideově politické výchovy, ale i vlivem podmínek, v nichž žijí a vykonávají vojenské činnosti. Zejména v procesu praktické vojenské činnosti dochází k prožívání objektivní skutečnosti a je výrazně ovlivňována citová stránka osobnosti vojáků. Proto je třeba docenit, že záměrné formování a ovlivňování mravních citů patří mezi zá-

kladní úlohy mravní výchovy vojáků. Účinnost tohoto procesu vyžaduje, aby celý vojenský život byl důsledně organizován v souladu s vojenskými řády a předpisy. Tím vojenští vychovatelé zabezpečují, že mravní principy a normy obsažené v těchto dokumentech se promítají do všech oblastí života a činnosti vojáků. Neustále je třeba mít na zřeteli, že komunistické mravní přesvědčení se bude optimálně u vojáků upevňovat a rozvíjet tehdy, bude-li navozena v teorii i praxi jednotu mezi mravními zkušenostmi, které voják získává v průběhu vojenské služby a mravními principy a normami, které si osvojuje pod vedením vojenských vychovatelů v základních formách ideově politické výchovy a vojenského vyučování a výcviku.

Komunistické mravní přesvědčení je jen výchozím, i když základním předpokladem mravního chování a jednání vojáků. V procesu mravní výchovy vojáků je dalším významným úkolem vojenských vychovatelů naučit podřízené chovat se a jednat v duchu komunistické morálky. To vyžaduje věnovat pozornost cílevědomému formování jejich návyků a zvyků mravního chování. Pod mravním návykem a zvykem nemáme na mysli elementárního řádu, ale složitý návyk a zvyk jako mravní tendenci jednat v souladu s principy a normami komunistické morálky. Jejich význam v současných podmínkách zvláště narůstá. Je tomu tak proto, že podmínky soudobé raketové jaderné války vyžadují okamžité, přesné a současně i morálně správné jednání. Zkušenosti ukazují, že formování návyků a zvyků mravního chování a jednání se uskutečňuje při opakované konkrétní činnosti zaměřené určitým směrem a vyúsťuje ve vnitřní potřebu chovat se a jednat v souladu s mravními potřebami a požadavky

socialistické společnosti a její armády. V této souvislosti je třeba docenit, že celý systém a způsob života v socialistické armádě vytváří optimální předpoklady pro cílevědomé upevňování a rozvíjení návyků a zvyků mravního chování a jednání vojáka. Správně a náročně organizovaná bojová a politická příprava, pevný vojenský režim v duchu vojenských řádů a předpisů, dovedně usměrňovaná činnost vojáků v době osobního volna, jsou v rukou zkušených velitelů a politických pracovníků uceleným systémem pedagogického působení. Jejich prostřednictvím je vojákům umožněno, aby své mravní přesvědčení, návyky a zvyky mravního chování nejen projevovali, ale současně si je i upevňovali a rozvíjeli.

Dovednou realizací výše uvedených úkolů mravní výchovy vojáků, s využitím všech prostředků a metod komunistické mravní výchovy, vyúsťuje tento proces v upevňování a rozvíjení charakterových vlastností a volních rysů osobnosti vojáka.

Úspěšné řešení všech úkolů komunistické mravní výchovy vojáků je podmíněno soustavnou, systematickou a všestrannou činností všech vojenských vychovatelů, stranických a mládežnických organizací. Realizace těchto úkolů v procesu mravní výchovy vojáků bude vysoce efektivní tehdy, bude-li o jejich dosažení usilováno všemi formami ideologické práce v celém procesu výcviku a výchovy i celým systémem vojenského života. Komplexnost mravní výchovy zabezpečuje její účinnost a upevňování a rozvíjení morálního profilu obránce a budovatele socialismu, schopného splnit ty nejsložitější úkoly, které vyplývají z vojenské povinnosti v době míru a v soudobé válce.

Význam systémového přístupu ve vědeckovýzkumné činnosti

Všestranné uplatňování metodologického principu komunistické stranickosti při zkoumání těch společenských jevů a procesů, které jsou spojeny s realizací jednoty výcviku a výchovy v podmínkách socialistické armády, je trvale spojeno s požadavkem komplexnosti. Marxisticko-leninská gnoseologie vychází z toho, že různé předměty, jevy a procesy neexistují izolovaně, jsou organicky navzájem spjaty a neustále na sebe působí. Každá stránka, každý prvek určitého jevu či společenského procesu je v té či oné míře podmínkou vzniku a existence dalších jevů a procesů. „Chceme-li skutečně poznat předmět, musíme obsáhnout, prostudovat všechny stránky, všechny vztahy a zprostředkování. Nikdy toho nedosáhneme plně, ale požadavek všestrannosti nás chrání před chybami a především před ustrnutím na mrtvém bodě.“ (Lenin, V. I.: Spisy, sv. 32, Praha SNPL 1955, s. 92.) Právě metodologický princip komplexnosti, který je vyjádřením požadavků všestrannosti, vyžaduje zkoumat každý společenský jev nebo proces, spojený s bojovou a politickou přípravou naší armády, z hlediska širších společenských souvislostí. Vyžaduje nalézt příčiny vzniku sledovaného jevu nebo procesu, rozporné stránky jeho vývoje i funkcí, které plní ve vztahu k cel-

kovému upevňování její bojové pohotovosti.

Naplnění tohoto požadavku v konkrétní vědeckovýzkumné činnosti v podmínkách naší armády vyžaduje uplatňovat takovou rovinu společenských, přírodních a vojenských odborných věd a jim odpovídajících metod, které by v komplexnosti postihovaly předmět našeho zájmu. Zároveň to vyžaduje uplatňovat takové formy a prostředky vědecké práce, které by umožňovaly odhalovat podstatné stránky sledovaných jevů a procesů i zákonité tendence, které především v rovině vztahů člověk—technika vystupují v současné době do popředí při uplatňování vědeckotechnického pokroku.

Předpokladem komplexního zkoumání těch jevů a procesů i konkrétních činností, které jsou spojeny s otázkami výcviku a výchovy, morálně politického stavu vojsk, uvědomělé kázně atd., je sledování zkoumaného objektu v celistvosti i v rovinách všech jeho částí, tvořících jeho vnitřní strukturu vztahů. Přitom celek sledovaného procesu můžeme pochopit a poznat všestranně jenom tehdy, ujasníme-li si místo, úlohu a specifickou strukturu jeho částí. Společenské procesy, které jsou spojeny s upevňováním bojové pohotovosti naší armády, mají zpravidla

složitou vztahovou strukturu. Skládají se z různých částí, z nichž každá má své vlastní kvalitativní a kvantitativní určení a plní konkrétní úlohu, která je podmíněna specifíciostí a strukturou vztahů celého sledovaného jevu či procesu.

Dialektickomaterialistický rozbor jednotlivých událostí a společenských procesů, které jsou spojeny se současnou realizací otázek bojové a politické přípravy v podmínkách vědeckotechnického rozvoje naší armády, předpokládá, aby byly zachyceny určující faktory, které vyvolávají a kvalitativně určují sledovaný jev nebo proces. Zároveň společenské jevy a procesy, které jsou např. spojeny s upevňováním kázně, morálně politického stavu a bojové a politické přípravy v celku, nemůžeme pro jejich vysoce politický význam zkoumat bez širšího pohledu, tzn. aniž bychom nevycházeli z ekonomických, společenskotřídních a ideologických souvislostí. Obecné zákonitosti výstavby socialistické armády se totiž přes tyto souvislosti promítají do konkrétních společenských vztahů, které se realizují v podmínkách naší armády. Dodržování požadavků komplexnosti tedy vyžaduje sledovat každý společenský jev, proces nebo činnost z hlediska širších materiálně technických, společenských a ideologických souvislostí.

Vycházíme-li navíc z předpokladů, že cílem společenského poznání v rovině vědeckovýzkumné činnosti je odhalovat takové zákonitosti a zákonité tendence, které jsou výsledkem objektivních podmínek a subjektivních činností jednotlivců, sociálních skupin a celých tříd, jasně z toho vyplývá, že princip komplexnosti v procesu společenského poznání v podmínkách armády vyžaduje:

1. Zkoumat objektivní podmínky, ve kterých se sledované útvary a svazky nacházejí, a subjektivní činitele, které vyvolávají konkrétní společenské jevy nebo procesy.

2. Zkoumat, jakým způsobem se tyto objektivní podmínky pozitivně nebo negativně promítají do vědomí jednotlivců, jednotlivých skupin vojáků a vojenských kolektivů.

3. Odhalovat, jakým způsobem se vzájemný vztah objektivních podmínek a subjektivního činitele realizuje v praktické činnosti bojové a politické přípravy a vede k celkové úrovni bojové pohotovosti jednotlivých útvarů, svazků atd.

Je samozřejmé, že tento požadavek se musí plně promítnout do požadovaných teoretických východisek vědeckého poznání a uplatňování systému metod vědecké činnosti. Nedoceňování tohoto nutného přístupu v procesu společenského poznání vede jednak k jednostrannému hodnocení sledovaných společenských jevů a procesů, jednak, a to je hlavní, neumožňuje odhalovat všechny činitele a příčiny, které sledovaný jev či proces vyvolávají a determinují.

Komplexní přístup vyžaduje i správné postížení kvalitativní a kvantitativní určení sledovaných společenských procesů, které jsou spojeny s dosahovanými výsledky v odborné přípravě i v ideově výchovné práci. Uplatňování kvantitativní a kvalitativní analýzy je podmíněno důsledným dodržováním dialektického zákona přechodu kvantitativních změn ve změny kvalitativní, včetně promítnutí požadavků vyplývajících z tohoto zákona do systému uplatňování metod a prostředků poznání.

V souvislosti s realizací metodologického principu komplexnosti má důležitý význam systémový přístup, a to ve všech etapách vědeckovýzkumné práce, tzn. jak při plánování, řízení a řešení vědeckovýzkumných úloh, tak při uplatňování nově získaných poznatků v praxi. Využívání systémového přístupu ve vědeckovýzkumné činnosti v podmínkách naší armády vyplývá ze samotného plnění požadavků Směrnic ministerstva národní obrany ČSLA pro vědeckou práci v Československé lidové armádě, které zvláště zdůrazňují: „Vědecký pracovník ČSLA musí být třídně uvědomělý, ideově pevný a komunistické straně oddaný pracovník. Musí se vyznačovat: všestrannou vzdělaností a hlubokými znalostmi v oboru své činnosti,

musí ovládat marxisticko-leninskou teorii a metodologii, umět ji aplikovat v praxi, musí být schopen systémového přístupu k problému vlastního oboru, schopen analyzovat a kriticky zhodnotit praktické poznatky.“

Systémový přístup ve vědeckém poznání je dnes velmi často řešený metodologický problém, který nemůžeme pochopit, aniž bychom nebrali v úvahu jeho nesprávnou interpretaci z pohledu jednostranného strukturalismu a funkcionalismu a neviděli základní rozdíl ve způsobu jeho uplatňování z pozic marxisticko-leninské teorie a všech možných rovin pozitivistického přístupu. Vymezení místa a

možností systémového přístupu při plnění komplexnosti ve vědeckovýzkumné činnosti v podmínkách naší armády znamená řešit tento problém jak v ontologické, tak v gnoseologické rovině a zároveň nezapomínat na třídně politický aspekt jeho možného uplatnění.

V ontologické rovině vycházíme z toho, že systémový přístup můžeme uplatňovat především tam, kde objekt našeho poznání se vyznačuje podstatnými ukazateli systému.

Vycházíme-li z předpokladu, že každý relativně uzavřený systém můžeme charakterizovat jako uspořádaný souhrn prvků, vzájemných vztahů a vazeb mezi těmito prvky a jejich struktury, které ve vztahu k okolí vystupují jako celek a zároveň se stávají prvkem vyššího řádu, potom za systém můžeme v podmínkách socialistické společnosti považovat každý celistvý útvar a společenský proces, který disponuje novou kvalitou, která není vlastní jednotlivým prvkům, které jej tvoří.

V tomto významu i Československá lidová armáda je konkrétním způsobem organizovaný systém budovaný a fungující na základě principů výstavby socialistické armády. Cílevědomost tohoto systému je podmíněna důsledným uplatňováním vedoucí úlohy strany pomocí systému stranickopolitické práce i důsledným prosazováním nedílné velitelské pravomoci na stranických základech.

Kromě celkového chápání socialistické armády jakožto společenského systému můžeme v ní nalézt celou řadu dílčích systémů. Sovětský metodolog A. P. Dimitrijevič vymezuje v této souvislosti tři skupiny systémů, které se realizují v podmínkách socialistické armády (Blíže viz: Metodologia i metoda voennogo issledovaniia. Moskva, VPA VIL 1973., s. 165—168):

1. Materiálně věcné systémy, které zahrnují různé komplexy sil a prostředků ozbrojeného zápasu. Např. systémy výzbroje a techniky v různých rovinách její organizace, systémy typu člověk—technika; sjednocují komponenty různých kvalit do organizačně zformovaných celků, systémů vojenských struktur, kde základními komponenty jsou organizované kolektivy apod.

2. Systémy — procesy, ve kterých se formují a projevují síly a prostředky ozbrojeného zápasu. Např. systém jednoty výcviku a výchovy, systém komunistické výchovy na vojenských školách, systém ideově výchovné práce, systém psychologické přípravy apod.

3. Systémy — řízení, které sjednocují materiálně věcné systémy a systé-

my — procesy a dávají jim správné, cílevědomé zaměření z hlediska potřeb bojové pohotovosti socialistické armády. Např.: systém nedílné velitelské pravomoci, systém řízení stranickopolitické práce, systém vnitrostranické informace, systém plánování a organizování vojenské odborné přípravy apod.

V této souvislosti však musíme vidět podstatný rozdíl mezi systémy materiálně věcného charakteru zahrnující různé komplexy vojenské techniky a mezi systémy, které se realizují v rovině společenských procesů.

Právě při uplatňování systémového přístupu v procesu vědeckého poznání společenských jevů a procesů, které jsou spojeny s otázkami bojové a politické přípravy naší armády a které z hlediska své objektivní stránky samy se realizují jako společenské systémy, např. systém vlivu stranickopolitické práce na otázky odborného charakteru, systém ideově výchovné práce v ČSLA atd., jsme povinni plně vycházet z těchto předpokladů:

1. Společenské systémy, včetně těch, které se realizují v podmínkách socialistické armády, jsou jak podmínkou, tak i výsledkem praktické a konkrétní činnosti, která je záměrně uzpůsobuje. V této souvislosti vystupuje vždy do popředí význam ideově výchovné práce a místo společenského zájmu, když se sledovaný systém nejenom vytváří, nýbrž i organizuje a relativně stabilizuje.

2. Společenské systémy se vždy vyvíjejí a realizují v konkrétních historických podmínkách a můžeme je správně pochopit z hlediska dané etapy vývoje socialistické armády při respektování všech činitelů objektivního a subjektivního charakteru, kterým je sledovaný společenský systém determinován.

I v tomto případě platí metodologický odkaz V. I. Lenina o tom, že ve společenském poznání je důležité, „... nezapomínat na základní historické souvislosti, pohlížet na každou otázku z hlediska, jak určitý jev v dějinách vznikl, jakými hlavními etapami prošel tento jev ve svém vývoji a z hlediska tohoto vývoje se podívat, čím se stal nyní“ (Lenin, V. I.: Spisy, sv. 2, Praha 1955, s. 467).

3. Společenské systémy, které se v podmínkách socialistické armády vytvářejí a realizují pod přímým vedením komunistické strany, musí svou činností bezprostředně napomáhat dalšímu upevňování její bojové pohotovosti.

V gnoseologické rovině vědeckého poznání vycházíme z toho, že systémový přístup je neoddelitelný od principu komplexnosti marxisticko-leninské gnoseologie a základ svého rozpracování nachází již v pracích klasiků marxismu-leninismu. Již dávno před současným strukturalismem a funkcionalismem jej uplatňovali klasikové marxismu-leninismu. Systémový přístup v rovině společenského poznání všestranně uplatňoval K. Marx při analýze kapitalismu jako složitého a rozporného systému ekonomických, politických a ideologických vztahů. Velký význam pro správné uplatňování systémového přístupu ve vědeckém poznání má metodologický odkaz V. I. Lenina, zejména jeho práce „Imperialismus jakožto nejvyšší stádium kapitalismu“. Právě tam nacházíme takový metodologický přístup, který ve své podstatě vyčerpává všechny zásady systémového přístupu z hlediska marxismu-leninismu. Na základě dialektickomaterialistické metody a důsledného dodržování dialektické jednoty analýzy a syntézy je imperialismus zkoumán jako rozporné se vyvíjející systém cestou postihování jeho základních komponentů, přičemž tyto jednotlivé komponenty jsou zase zkoumány z hlediska vzájemných vztahů a funkcí, které plní v rámci společenského systému jako celku.

Na základě historicko-logického přístupu, jednoty kvantitativní a kvalitativní, kauzální a funkční analýzy jsou sledovány příčiny rozporného vývoje jednotlivých částí imperialismu i společenský parazitismus a vývojové zahánění imperialismu jako celku. Zároveň celá řada dalších prací V. I. Lenina dokazuje, že systémový přístup má svůj základ v marxisticko-leninské teorii. Hledat zdroj systémového přístupu v buržoazní filosofii, sociologii a psychologii znamená nejenom přechod na pozice pozitivismu a revizionismu, ale především vede k nedoceňování širokých možností, které z hlediska dalšího nutného rozvoje metodologických otázek vědeckého poznání v podmínkách naší armády poskytuje marxisticko-leninská teorie. Je „naprosto zřejmé, že jsou principiální rozdíly mezi systémovou analýzou prováděnou na základě marxisticko-leninské gnoseologie a analýzou prováděnou v duchu „ortodoxních“ strukturálních koncepcí. To, co lze nazvat marxistickým systémovým přístupem, neznamená novou metodu, ale konkretizaci a další rozvinutí principů, rozpracovaných zakladateli marxismu-leninismu, konkretizaci a rozvinutí, které respektují nové procesy a problémy dnešní společenské reality.“ (Chrapčenko, M.:

Úvahy o systémové analýze. In: Společenské vědy v SSSR. 176 č. 6., s. 510]

Systémový přístup jakožto princip marxisticko-leninské gnoseologie, na rozdíl od systémového přístupu uplatňovaného současnými strukturalisty a funkcionalisty, má tedy nejenom jiná teoretická a metodologická východiska, ale zároveň jeho realizace na základě dialektickomaterialistické metody, překonává rozdíl mezi historickým a logickým, strukturálním a funkcionálním aspektem a ve společenském poznání má především přispět k odhalování příčiny závislosti.

Využití systémového přístupu při výzkumu těch společenských jevů a procesů, které vznikají a působí v podmínkách socialistické armády, je podmíněno důsledným uplatňováním zákonů a kategorií materialistické dialektiky, především takových kategorií jako celek a část, obsah a formy, jednoduché a složité, vnitřní a vnější, jev a podstata. Zároveň nemůžeme opomíjet odhalené zákony, zákonitosti a kategorie marxisticko-leninského učení o válce a armádě i současné socialistické vojenské vědy.

Důležité je v této souvislosti i to, že každý systém je nejen složen z různých podsystémů, ale sám je zároveň podsystémem širších podsystémů, to znamená, že je do nich začleněn. Ve světle podsystémové začleněnosti se potom vztahy, které z hlediska systémového přístupu jeví jako vnější mezisystémové vztahy, mění ve vztahy podsystémových složek. Jde vždy o to, který systém ve vztahu ke zkoumanému jevu nebo procesu je hlavní a určující, umožňující pochopit základní a podstatné činitele, které se vztahují k objektu našeho poznání. Při zkoumání společenských jevů, procesů a činností, které vznikají a realizují se v podmínkách naší armády, musíme vycházet z odhalených zákonů socialistické vojenské vědy, že tímto systémem je systém neustálé bojové pohotovosti socialistické armády.

V průběhu realizace systémového přístupu vycházíme z toho, že vnitřní vlastnosti každého systému jsou charakterizovány systémově komponentním, systémově strukturálním, systémově funkcionálním a systémově integračním aspektem.

Systémově komponentní aspekt vyžaduje ve vědeckém poznání přesně vymezit, z jakých komponentů se skládá sledovaný systém. Přitom každý komponent se realizuje v konkrétně historických podmínkách a vyznačuje se kvantitativními a kvalitativními změnami z hlediska vlastního vývoje.

Systémově strukturální aspekt vyžaduje postihnout vnitřní obsah systému, vyjádřený v souhrnném vztahu mezi jednotlivými komponenty. V této souvislosti musíme odmítnout přístup krajních strukturalistů, kteří strukturu vyjadřují pomocí pouhé sumace komponentů a abstrahují strukturu systému od konkrétních společenských vztahů. Strukturu v každém společenském systému, tedy i v podmínkách socialistické armády, musíme především vidět ve vztahové rovině, vyjádřenou konkrétní činností jednotlivců, sociálních skupin nebo vojenských kolektivů.

Systémově funkcionální aspekt vyžaduje sledovat aktivní stránku systému jako celku a jeho jednotlivých komponentů. Marxistická dialektika neabsolutizuje funkcionální vztahy, neohraničuje se jimi, jak to činí současní funkcionalisté, ale jde dál: odhaluje za funkcionální vztahy příčinné vztahy.

Všechny vymezené aspekty systémového přístupu musíme zkoumat v komplexnosti z pohledu konkrétně dosažených výsledků v bojové a politické přípravě. Nemůžeme tedy ani opomíjet systémově integrační aspekt. V této souvislosti zdůraz-

ňuji, že každý společenský systém je neoddelitelný od uvědomělé činnosti, a v tomto smyslu vystupuje v aktuální podobě význam a úloha subjektu řízení. To znamená, že ve vědeckém poznání v podmínkách socialistické armády musíme vycházet jednoznačně z místa vedoucí úlohy strany a uplatňování nedílné velitelské pravomoci na stranických základech.

Závěrem můžeme zdůraznit: důsledné uplatňování systémového přístupu ve vědeckém poznání umožňuje zkoumat společenské jevy, procesy a činnosti, které vznikají a realizují se v podmínkách naší armády, jako relativně uzavřený souhrn vztahů, vzájemných vazeb a příčin. Rozhodující důvod jeho využívání vyplývá z požadavku všestranného zkoumání zdánlivě izolovaných společenských jevů, procesů a činností, které ve své celistvosti vytvářejí úroveň bojové a politické přípravy. Jeho uplatňování v dialekticko-logické struktuře vědeckého poznání vyžaduje, aby byl jednoznačně realizován na základě dialektickomaterialistické metody. Zároveň je tento přístup vždy spojen s rozhodným bojem proti všem formám pozitivismu, především proti jednostrannému strukturalismu a funkcionalismu.

Některé otázky SPP v procesu vojenskotechnických a organizačních změn

Doplňování a přezbrojování našich vojsk novou moderní technikou je objektivní jev z hlediska požadavků na reálné zabezpečení obranyschopnosti socialistických zemí proti silám agrese a imperialismu, které disponují moderními bojovými prostředky a tyto prostředky neustále zdokonalují.

S morálním zastaráváním techniky současně „stárnou“ nejenom vědomosti o této technice, ale i dosavadní formy a metody výcviku a přípravy vojsk v případě, že nebudou doplňovány, obměňovány ve vojenských školách i v ostatní praktické činnosti u vojsk.

Proces vojenskotechnických změn vyplývá z realizace linie **vojenské politiky KSČ** i politiky ostatních marxisticko-leninských stran států Varšavské smlouvy. Tato linie představuje určitý systém politiky a vědecky zdůvodněných názorů na problémy rozvoje a využití vojenské techniky. Tyto názory jsou realizovány tak, aby ozbrojené síly socialistických států byly materiálně technicky vybaveny na základě soudobých požadavků na úspěšnou obranu socialismu proti jakékoli agresi. Aktuální je myšlenka V. I. Lenina, že: „Každý přizná, že armáda, která se necví ve zvládnutí všech druhů zbraní, všech bojových prostředků a metod jimiž disponuje, nebo může disponovat, nepřítel počíná si pošetile ba zločinně.“ (V. I. Lenin, Spisy, sv. 31, str. 91)

Komunistická strana Československa, díky pomoci a spolupráci se Sovětským svazem, se Sovětskou armádou, věnuje od začátku budování ČSLA velkou pozornost materiálně technickému zabezpečení armády nejmodernějšími prostředky, techni-

kou a zbraněmi. O tom svědčí i jednání XV. sjezdu KSČ.

Celoarmádní stranický aktiv po XV. sjezdu KSČ věnoval kromě jiného značnou pozornost otázkám vědeckotechnického rozvoje a otázkám technické modernizace armády. Zdůraznil, že realizace doplňování armády novými, účinnějšími prostředky vojenské techniky kladně ovlivní růst bojové síly ČSLA, což vytvoří podstatně lepší možnosti pro další zvyšování bojové a mobilizační pohotovosti ČSLA. K tomuto procesu přezbrojování ČSLA náčelník HPS-ČSLA ve svém referátu kromě jiného řekl: „V souladu s výsledky vědeckotechnického rozvoje a ekonomickými možnostmi státu dojde zejména v příštích letech ve vyzbrojování armády novými bojovými prostředky s vojenskou technikou k podstatným změnám.“ (Porada celoarmádního stranického aktivu k projednání závěrů XV. sjezdu KSČ v ČSLA, NV, Praha 1976, str. 44)

Hlavní úsilí v **technické modernizaci ČSLA** bude v příštích letech zaměřeno především na:

- rozvoj a modernizaci protivzdušné obrany;
- zvýšení úderné a palebné síly pozemních vojsk, jejich manévrovosti;
- modernizaci stíhacího letectva;
- modernizaci prostředků PVO a prostředků radioelektronického boje;
- prohloubení unifikace vojenské techniky a zbraňových systémů ČSLA s armádami Varšavské smlouvy;
- zvyšování víceúčelovosti použití jednotlivých druhů techniky a zbraní;

— rychlejší zavádění prostředků mechanizace, automatizace řízení a velení vojsk;

— modernizaci prostředků chemické, spojovací, ženijní, průzkumné, týlové a jiné vojenské techniky a její doplňování k vojskům ČSLA.

Těmto otázkám věnují velkou pozornost **výcvikové dokumenty MNO** v posledních letech.

V procesu modernizace a přezbrojování armády nemůžeme vidět jenom organizačně technický úkol. V přípravě a průběhu tohoto procesu jde o náročnou práci v oblasti vědeckovýzkumné základny, výrobní sféry a internacionální spolupráce v rámci Varšavské smlouvy. V tomto procesu dochází zákonitě ke změnám ve výcviku, výchově a režimu života vojsk. V oblasti výchovy a stranickopolitické práce je nutné věnovat pozornost tomu, aby kádry velitelů, náčelníků a politických pracovníků, organizace KSČ i SSM i ostatní vojáci pochopili, že tento proces modernizace a přezbrojování je zpravidla postupný. Dosavadní techniku, kterou jsou a budou jednotky a útvary vyzbrojeny, je nutné využívat a nepodceňovat. Je nutné všestranně vést příslušníky armády k tomu, aby novou technikou zaváděli co nejrychleji a nejkvalitněji tak, aby její možnosti byly v co nejkratší době přeměněny v reálnou bojovou hodnotu při zabezpečování vysoké bojeschopnosti jednotek, útvarů, svazků i celé ČSLA.

Zkušenosti ze Sovětské armády, ČSLA i ostatních armád Varšavské smlouvy ukazují na určité směry řízení a organizace výchovy, výcviku a stranickopolitické práce v procesu modernizace a přezbrojování vojsk novou technikou.

Je nutné dokonale si **ujasnit obsah, průběh a rozsah procesu přezbrojování** novou technikou a v souvislosti s tím i rozsah **organizačních změn jednotek a útvarů**. Toto ujasnění a pochopení by mělo proběhnout s potřebným předstihem především u velitelů, štábů, politických pracovníků v organizacích KSČ a SSM. Na základě tohoto ujasnění se zpravidla zpracovávají plány politického, organizačně technického, kádrového, výcvikového i materiálního zabezpečení přezbrojování jednotek.

Velmi důležitým úkolem v tomto procesu je vytvořit určitý **dostatečný předstih** v dokonalém zvládnutí nové techniky u velitelů, politických pracovníků, štábů i vojáků nejdůležitějších specializací. Je velmi důležité na školení a výcvik s novou technikou vybrat takové velitele, funkcionáře a vojáky, kteří zabezpečí rozšíření

znalostí i praktického výcviku u ostatních velitelů, politických pracovníků i vojáků.

Zkušenosti ukazují, že rozhodující část škod a poruch na nové technice je způsobena malými znalostmi a schopnostmi v obsluze, údržbě a ošetřování ze strany vojenskotechnického personálu i ostatních vojáků. Tyto nežádoucí poruchy a škody na technice způsobují narušování bojové pohotovosti, protože předpokládané vysoké parametry nové techniky zůstávají dočasně nevyužity.

Proces zavádění nové techniky do armády výrazně ovlivňuje i kázeň. Kvalitativně vyšší nároky se kladou nejenom na vteřinové přesnosti a důslednost v práci s novou náročnou technikou, ale také na podstatně zvýšení osobní odpovědnosti a důslednosti v práci jednotlivců i kolektivů jednotek, na pochopení požadavků řádů, předpisů, norem v činnosti s novou technikou. Se zaváděním nové techniky zpravidla vzniká i nový druh různých specialistů. Někteří specialisté mají mimořádně velký význam i odpovědnost, např. za obsluhu i využití velké palebné síly techniky. To by však nemělo vést k tomu, aby z různých příčin tyto specialisté přebírali větší díl osobní autority, než příslušní velitelé jednotek, kteří mají příslušnou velitelskou pravomoc a odpovědnost ze svou jednotku. Velitel vždy nemá a těžko může vždy mít znalosti o detailech techniky, jako je tomu u speciálně připravených jeho podřízených. Velitel by měl mít celkovou intelektuálně vojenskou převahu. Na základě pochopení principů fungování techniky, jejích možností a parametrů a s využitím svých odborných specialistů je velitel schopen i povinen uplatňovat svou nedílnou velitelskou pravomoc i v jednotce s novou moderní bojovou technikou v míru i za války.

Využívání zdravé iniciativy a názorů podřízených specialistů, velitelů, politických pracovníků, organizací KSČ a SSM bude neoddělitelnou podmínkou a součástí úspěšného velení a řízení vojsk v technicky moderně vyzbrojené socialistické armádě i v budoucnu. Je nutné pochopit vlivy a důsledky změn v činnosti vojáků s novou technikou v režimu života i v kázni u jednotek. Kázeň vojáka a jednotky i s moderní technikou závisí nejen na politické uvědomělosti, ale i na osvojení návyků ukázněného chování na základě požadavků řádů, předpisů a rozkazů.

Stranická organizace jednotek a štábů kromě jiného musí věnovat pozornost zabezpečení toho, aby komunisté zvládli novou techniku s určitým předstihem; to není možné nechávat určité náhodnosti a živelnosti.

Příkladnosti a schopnosti komunistů v této oblasti se nedosahuje automaticky a snadno. Proto je nutné vytvářet podmínky především k cílevědomé a organizované přípravě komunistů, jako rozhodujícího předpokladu k tomu, aby byli schopni stát v čele mistrného zvládnutí i nové moderní techniky. Zkušenosti ukazují, že je nutné rozšiřovat stranické kolektivy u rot, baterií a jednotek s důrazem na nosné funkce.

Ve stranické práci mají důležitou úlohu **stranické organizace štábů** všech stupňů. Tyto kádry pod vedením strany, státních a vojenských orgánů vlastně **řídí celý proces nejen přezbrojování, ale i proces změn organizačních, dislokačních struktur, proces materiálně technického, kádrového, výcvikového zabezpečení.** Toto má zvláštní význam v současných podmínkách ČSLA, kdy na nižších stupních velení je převážná většina mladých, méně zkušených velitelů a funkcionářů, kteří zpravidla měli být připraveni k ovládnutí nové techniky na vojenských školách. Konkrétní proces řízení a organizace výchovy, výcviku vojáků s novou technikou u jednotek a její materiální zabezpečení je velmi náročná práce, která vyžaduje všestrannou aktivní pomoc ze strany vyšších stupňů vůči nižším stupňům po stránce obsahově metodické, plánování i organizace výcviku.

Nová technika zpravidla přichází k útvarům postupně. Proto má mimořádný význam plánovitě zabezpečení jejího urychleného zvládnutí. Přitom bojová pohotovost musí být kvalitně zabezpečována i s dosud existující technikou, jejím pečlivým ošetřováním, bez jejího podceňování.

Ve **vojenskotechnické propagandě**, v národně technické agitaci je nutné věnovat pozornost objasňování charakteru nové techniky, jejím přednostem a bojovým možnostem a vést vojáky k zájmu, odpovědnosti za rychlé i kvalitní zvládnutí nové techniky. S příchodem nové techniky nemusí být vždy dostatek výcvikových předpisů, modelů, názorných pomůcek. Proto v zájmu rychlého a kvalitního zvládnutí nové techniky je nutné věnovat péči zhotovování a rozšiřování těchto pomůcek i názorně technické agitace v prostorech cvičišť, odborných učeben a parků i v rájonech jednotek.

Při přechodu na novou techniku je nutné organizovat využití zkušeností z dokumentace, výcvikových pomůcek i zkušeností z výchovy a výcviku i stranicko-politické práce jednotek, kde již došlo k přezbrojení novou technikou.

V tomto jsou osvědčené zkušenosti z organizace ukázek techniky a výcviku s ní, besed, přednášek odborníků, konstruktérů i velitelů, kteří mají zkušenosti z práce s novou technikou.

Zvláště může být velmi užitečné studium a využívání **sovětských zkušeností** z práce s novou technikou, kterou má Sovětská armáda již několik let.

K užitečnosti a nutnosti studia, popularizace a využívání zkušeností z výchovy a výcviku s novou technikou je velmi cenná myšlenka V. I. Lenina, že nelze se naučit řešit úkoly novými metodami, jestliže nám včerejší zkušenosti neodkryly oči.

Při přezbrojování je nutné zpravidla dočasně změnit i **organizaci života a režimu** jednotek a útvarů. Např. jednotky, které jsou ještě vybaveny dosavadní „starou“ technikou, musí zpravidla pokračovat v intenzivním plnění úkolů při zabezpečování bojové pohotovosti i jiných úkolů za jednotky, které musí urychleně novou techniku ovládnout. K takovému úkolům může také patřit budování materiálně technické základny, zvýšené úkoly v dozorcích a strážních službách a jiné. I v tomto směru je nutné orientovat velitele, náčelníky, politické pracovníky a stranické organizace, aby vedli příslušníky jednotek k pochopení tohoto složitého procesu a k mobilizaci vojáků k aktivní a iniciativní práci v procesu technických a organizačních změn.

Socialistickou soutěž je nutné orientovat u štábů a jednotek na mobilizaci lidí k urychlenému a kvalitnímu zvládnutí nové techniky, na pomoc zkušenějších velitelů a vojáků ostatním příslušníkům, na zvyšování třídnosti a zastupitelnosti. Moderní technika zvyšuje požadavky na vzájemnou zastupitelnost, na druhou odbornost. Dále je nutné socialistickou soutěž orientovat na zdokonalování a vytváření výcvikových pomůcek, názorných pomůcek, zařízení, učeben, kabinetů i budování cvičišť. Důraz položit na krátkodobé soutěže mezi srovnatelnými funkcemi a specialisty, na využití výcviku i kulturně výchovné činnosti k organizování soutěží a znalosti a dovednosti práce s novou technikou, večerů otázek a odpovědí, kvízů apod., přičemž průběh a výsledky soutěže spojit s popularizací a rozšiřováním zkušeností v ovládnutí nové techniky.

Zavádění nové moderní techniky objektivně působí na **změny v podmínkách, metodách a formách přípravy vojsk** ve všech předmětech bojové a politické přípravy v zabezpečování bojové pohotovosti. Podle B. Engelse: „Pokroky techniky jakmile se staly vojensky použitelnými a jak-

mile byly též použity, téměř násilím způsobily změny, ba převraty ve způsobu boje.“ (B. Engels, Antidühring, Praha 1949, str. 147)

Z toho vyplývá, že je třeba působit ve směru překonávání konzervatismu i zastaralých názorů i praxe v oblasti neefektivních metod a forem výcviku, které jsou v rozporu s požadavky moderní techniky. To znamená, že je zapotřebí modernizovat i výcvikový proces s využitím poznatků vědy a techniky.

V procesu přezbrojování a organizačních změn dochází zpravidla ke změnám některých profesí vojáků z povolání. Některé je nutné přeskolit na jiné odbornosti, některé přemístit k jiným útvarům a svazkům. To je závažný politický úkol, ke kterému musí velitelé a političtí pracovníci s využitím stranických organizací na základě dobrých znalostí každého vojáka z povolání přistupovat citlivě a správně. Cílem je optimálně sladit požadavky a zájmy armády se zájmy jednotlivých vojáků z povolání. Zkušenosti ukazují, že na základě osobních pohovorů s každým vojákem z povolání se to řeší úspěšně k oboustranné spokojenosti naprosté většiny vojáků z povolání.

V této oblasti mají nezastupitelné místo **vojenské školy**, které připravují kádry různého druhu. Je nutné vytvářet optimální podmínky, aby pedagogický sbor i posluchači měli možnost včas se seznamovat nejen s novou vojenskou technikou, kterou je armáda vyzbrojována, ale i s progresivními zkušenostmi ve výchově, výcviku a stranickopolitické práci vojsk v procesu vojenskotechnických a organizačních změn.

Je jisté správné, že výcvikové dokumenty MNO ukládají některým vojenským školám, aby s předstihem připravili posluchače na dokonalé zvládnutí nové techniky. Tak např. VVŠ PZ Vyškov ukládá, aby posluchači zvládli zaváděnou novou techniku pozemního vojska, střelbu z nové techniky a její řízení podle nových osnov střelby, které byly vyzkoušeny u některých útvarů a postupně jsou zaváděny do ČSLA.

Zkušenosti ukazují, že vedle plánů organizačních technických, materiálních, kádrových i jiných opatření, které se v průběhu přezbrojování a reorganizace řeší, politické oddělení svazků a politické skupiny útvarů zpracovávají a zpracovávají plány **stranickopolitické práce**. Tyto plány a jejich realizace zpravidla obsahuje **tato opatření ve stranickopolitické práci**:

— s veliteli, náčelníky, politickými pracovníky, se stranickým aktivem: objasnit s předstihem význam, cíl, předpoklá-

daný průběh přezbrojování a reorganizace jednotek a útvarů, objasnění úkolů velitelů, náčelníků, politických pracovníků, stranických organizací v tomto procesu;

— ve stranických organizacích: rozmístění komunistů v procesu přezbrojování a reorganizace, zabezpečení změn v nové stranické struktuře, aktivní podíl stranických organizací na kádrových změnách a kádrovém zabezpečení, konkrétní úkoly komunistů, rozšiřování a zkvalitňování stranických organizací v jednotkách;

— ve vnitřní činnosti politického aparátu: rozmístění a úkoly politických pracovníků při přezbrojování a při organizačních změnách v jednotkách a útvarech, vliv na zpracování a zabezpečení plánů bojové a mobilizační pohotovosti, aktivní účast a podíl politických pracovníků na odborně metodickém přeškolení na novou techniku;

— v ideologické práci: její aktivní vliv na objasňování VTR ve vojenství, o úloze člověka a techniky, objasňování požadavků na zvládnutí nové techniky, seznamování s novou technikou s využitím základních forem ideové výchovy, masové politické práce i kulturně výchovné činnosti, kádrové a obsahově metodické zajištění nové struktury základních forem ideologické práce v reorganizovaných jednotkách, vytváření agitačního a propagandistického aktivu v jednotkách;

— ve stranickopolitické práci: ve školních jednotkách, v kursech, na instruktérně metodických zaměstnáních;

— v rozvoji socialistického soutěžení: krátkodobé soutěže k budování materiálně technické základny k vzájemné pomoci při ovládnutí nové techniky, k dosahování zastupitelnosti, druhé odbornosti a třídnosti a k bezpečnému a hospodárnému provozu nové techniky.

— ☆ —

Proces přezbrojování a organizačních změn v ČSLA nebyl, není a nebude ani v budoucnu nějakou jednorázovou akcí, ale bude to proces postupný podle sladění možností a požadavků na zabezpečování vysoké bojové schopnosti ČSLA.

Dílečích zkušeností z výchovy, výcviku i stranickopolitické práce u útvarů, rozkazů ČSLA je hodně. Bude užitečné, aby o nich psali ve vojenském tisku velitelé i političtí pracovníci.

Pokusil jsem se v článku zevšeobecnit některé zkušenosti od některých útvarů a svazků ČSLA, Sovětské armády a NLA NDR.

K NARŮSTÁNÍ ÚSILÍ V ÚTOČNÉ OPERACI

Jedním z důležitých principů v oblasti teorie a praxe vojenského umění, který ovlivňuje konečný výsledek útočné operace, je **princip soustředění hlavního úsilí a vytvoření převahy sil a prostředků nad nepřítelem na rozhodujícím místě a v rozhodující době**.

Uplatnění tohoto principu ovlivnilo v minulosti většinu bojů i sražení. Proto se jeho řešením teoreticky zabývali významní vojevůdci a vojenští teoretikové. Poprvé jej objasnil v 19. století Rumjancev, Suvorov a Napoleon. Citovaný princip poprvé v historii válek využil thébský vojevůdce Epameinónás v bitvě u Leukter v letech 371 před naším letopočtem, kde se svou 7 tisícovou armádou porazil 11 tisícovou armádu spartského panovníka Kleombrotose tím, že použil bojovou sestavu, která byla na tehdejší situaci novou (viz str. 33—35 Dějin vojenského umění, díl I NV 1954). Její základ byl v principu soustředění převahy sil na směr hlavního úderu. Ve studii „O dějinách válek Starých Řeků“ napsal B. Engels, že Epameinónás první odhalil velký taktický princip, který až do současné doby ovlivňuje výsledky všech pravidelných bitev, tj. nerovnoměrné rozdělení vojsk podél frontové linie, aby bylo možné soustředit síly k hlavnímu útoku na rozhodující bod (viz str. 381 Sp. sv. 14).

Citovaný princip se s rozvojem vojenského umění, tak jako ostatní vojenské principy, postupně vyvíjel a zvláště v průběhu Velké vlastenecké války dosáhl plného a širokého uplatnění.

V počátečním období války nebylo v tomto směru ještě zkušeností. Údernou sílu sovětských vojsk např. snižovala skutečnost, že nebyl dostatek mechanizovaných a tankových svazků u frontů a armád. Přelom v tomto stavu nastal v roce 1942, kdy nově tvořené armádní a frontové pohyblivé skupiny v síle dvou až tří tankových nebo mechanizovaných sborů umožňovaly vytvářet příslušnou operační hustotu. Tak byly realizovány podmínky k roz-

víjení úspěchu i v operační hloubce a k dosažení vysokého tempa operace. To umožňovala i existence druhých sledů a záloh svazů (svazků) a užší úseky průlomu nepřátelské obrany. Např. v květnu roku 1942 v charkovské operaci dosahovalo pásmo útoku 6. armády šířky do 80 km, úsek průlomu 18 km a hustoty sil a prostředků na 1 km fronty: tři střelecké divize, 38 děl, 25 tanků a samohybných děl, jeden raketomet. Naproti tomu ve viselsko-oderské operaci v lednu 1945 byla šířka pásma útoku 69. armády 55 km, prolamovala obranu v šířce 7 km a hustota sil a prostředků dosahovala na 1 km fronty: 0,9 střeleckých divizí, 252 děl, 73 tanků a samohybných děl a 30 raketometů. Příčinou těchto opatření byla i změna charakteru nepřátelské obrany, která byla organizovaná jako souvislá zákopová obrana s rozsáhlými zátarasy.

Bojové složení armád zahrnovalo v operacích roku 1945 např. devět i více divizí, jednu až dvě kanónové dělostřelecké brigády, protitankovou dělostřeleckou brigádu, protiletadlovou dělostřeleckou divizi, dvě až tři tankové brigády a útvary dalších druhů vojsk, což umožňovalo vytvářet hloubku operační sestavy. Armády měly většinou druhý sled střelecký nebo tankový sbor, který plnil úlohu pohyblivé skupiny.

Taková operační sestava zabezpečovala narůstání úsilí v průběhu operace, vytváření převahy sil a prostředků na směru hlavního úderu a vedení operace ve vysokém tempu. Úseky průlomu např. tvořily 3—15 % celkové šířky útočného pásma frontu a bylo na nich soustředěno 50—80 % vševojskových svazků, 60—80 % dělostřelectva a 90—100 % tanků a letectva frontu.

Vývoji bojové techniky a způsobům vedení války **odpovídalo i hromadění sil a prostředků** v dané době, jež bylo dosahováno nejdříve hromaděním živé síly, později i palebných prostředků. V operacích Velké vlastenecké války bylo zabezpečováno především zasazováním druhých sledů a záloh s cílem vytvořit velká úderná uskupení pozemních vojsk a letectva a absolutní převahu sil nad nepřítelem na rozhodujících směrech. Při průlomu nepřátelské obrany tak byly postupně, vzhledem k uspořádání operační sestavy, zasazovány druhé sledy pluků, divizí a sborů. K rozvíjení úspěchu v operační hloubce byly pak využity tankové nebo mechanizované sbory nebo tankové armády svazů. Jejich zasazení bylo vlastně pokračováním postupného narůstání úsilí, zahájeného na taktickém stupni. Kromě těchto způsobů bylo narůstání úsilí zabezpečeno i manévrem sil z pořadných úseků fronty na rozhodující směry, hromadným použitím letectva a kombinovanými palebnými údery.

Zavedení jaderných zbraní a jejich nosičů do výzbroje a organizace frontu znamená podstatně jiné názory a tím i jinou realizaci tohoto principu vojenského umění v praxi.

Za současných podmínek vedení frontové útočné operace s použitím jaderných zbraní není nutné a účelné, ale naopak, je krajně nebezpečné dlouhodobě vytváření a soustřeďování takového množství vojsk k zahájení a vedení operace a hromadění sil a prostředků na směru hlavního úderu jako za minulé války. Existence nosičů jaderných prostředků u frontu (raket a letectva), které vzhledem ke svým takticko-technickým možnostem jsou schopny působit na velké vzdálenosti, vytváří podmínky pro rychlé soustředění hlavního úsilí palbou na zvoleném směru především manévrem jaderných úderů při zachování rozptýleného rozmístění odpalovacích zařízení raketového vojska i letectva.

Rovněž soudobé vybavení vojsk bojovou technikou, založenou na vysoké motorizaci, zabezpečuje jejich značnou pohyblivost a možnost rychlého použití ve zvoleném prostoru, i když jednotky jsou rozmístěny v operační sestavě na relativně velké ploše.

Tedy princip soustředění hlavního úsilí a vytvoření převahy sil a prostředků nad nepřítelem v průběhu operace, vedené s jadernými zbraněmi, nachází dnes kvalitativní i kvantitativní vyjádření ve formě celého komplexu vzájemně spjatých opatření, v nichž rozhodující úlohu má manévr palbou jadernými prostředky.

Důležitou součástí však tvoří i manévr pohybem, který souvisí kromě jiného s důmyslným vytvářením operační sestavy s důrazem na mobilnost prvosledových divízi, s nepřetržitou obnovou druhých sledů a záloh a komplexním materiálním zabezpečením průběhu celé operace s hlavním zaměřením na přidělování jaderné munice.

K tomu je potřebné v zámyslu velitele volit takovou operační sestavu, která bude vytvářet podmínky pro:

- nepřetržitou pohotovost k nejefektivnějšímu vedení jaderných úderů prostředky raketového vojska a dělostřelectva a letectva;
- rychlé využití jejich účinků pozemními vojsky s ohledem na geografické podmínky válčiště;
- překvapivou a nepřetržitou útočnou činnost s možností manévru silami a prostředky podél fronty i z týlu.

Narůstání úsilí na směru hlavního úderu můžeme realizovat:

- a) jadernými úderu a dostatečným přidělováním jaderné munice;
- b) zasazením druhého sledu frontu (armád), širokým použitím vzdušných výsadek a záloh;
- c) manévrem a přeskupením vojsk z jiných směrů;
- d) také tím, že jednotlivé vševojskové svazky přecházejí ze zálohy velitele frontu do sestavy prvosledových armád a použitím záloh druhů vojsk a speciálních vojsk, např. protitankové zálohy, pohyblivého odřadu zatarasovacího, ženijní a chemické zálohy.

Hlavní a také nejefektivnějším způsobem narůstání úsilí a základem ničení nepřítele je překvapivé použití jaderných zbraní a především použití takových úderů, které v daném čase a prostoru, resp. v kritických obdobích operace přinesou potřebné změny v poměru sil a prostředků na určeném směru.

Proto plánování a použití jaderných zbraní je jedním z rozhodujících opatření velitele a štábu v průběhu přípravy a vedení operace. V této činnosti dominuje zvláště příprava a vedení prvního jaderného úderu, jehož cílem je zničit prostředky jaderného napadení zjištěné v útočném pásmu, podstatně zeslabit hlavní uskupení a dezorientovat velení vojskům nepřítele, zmařit jeho jaderné úderu na vojska frontu a to formou hromadných, skupinových nebo jednotlivých jaderných úderů.

Narůstání úsilí zasazením vojsk druhého sledu, použitím vzdušných výsadek a záloh v podmínkách operace s použitím jaderných zbraní má svůj význam. Nepokládáme je ale za hlavní opatření, jak tomu bylo např. v době Velké vlastenecké války. Má však svou bezprostřední logiku ve vzájemném použití s předcházejícím způsobem, protože umožňuje rychlým využitím výsledků jaderných úderů pozemními vojsky, zvláště tankovými svazky výraz-

ně změnit poměr sil v daném prostoru, čase a směru a úspěšně plnit cíle operace. Tímto způsobem logicky také vrcholí narůstání úsilí, zahájené jadernými údery.

Manévr tankovými a vševojskovými armádami (svazky) slouží především k přesunu úsilí na jiné směry, k obnovení úderných uskupení na úsecích, kde jaderné údery nepřítele způsobily vojskům frontu velké ztráty, k ničení přisunovaných uskupení, záloh i k odrazení protiúderu.

Narůstání úsilí v útočné operaci zabezpečuje udržení operační iniciativy a vytváří podmínky pro dynamické a nepřetržité vedení bojové činnosti ve dne a v noci ve vysokém tempu a vylučuje přestávky v boji. Umožňuje nepřetržitý boj s prostředky jaderného napadení, soustavný kontakt s nepřítelem a plynulé pronásledování odcházejících vojsk.

Při realizaci činnosti k zabezpečení narůstání úsilí v operaci má rozhodující úlohu **čas**. Proto účinná budou jen ta opatření, která budou připravena s překvapením a v časovém předstihu před opatřeními nepřítele. Proto budou nabývat na významu:

- utajení zámyslu bojové činnosti;
- znalosti zámyslu a rázu možné činnosti nepřítele;
- rychlé a utajené přeskupení a manévr vojsk a údery na ta místa, kde je nepřítel neočekává;
- dovedné operační maskování;
- dodržování zásad ochrany vojsk a radiotechnických prostředků před radiotechnickým průzkumem nepřítele a zásad utajení velení;
- používání nových prostředků a způsobů vedení bojové činnosti.

Charakteristické **zvláštnosti operace bez použití jaderných zbraní** přímo ovlivňují i způsoby narůstání úsilí v těchto podmínkách. Nejužívanější budou:

- zasazení druhých sledů a záloh a vzdušných výsadek;
- soustředění paleb dělostřelectva a úderů letectva;
- široký manévr silami a prostředky s dodržováním zásad rozptylování vojsk, vzhledem k nepřetržitému nebezpečí nenadálého použití jaderných zbraní nepřítelem.

Pro narůstání úsilí v operacích budou mít významnou úlohu aktivní prvky bojové sestavy prvosledových divízií, především předsunuté odřady a taktické vzdušné výsadky.

K zabezpečení všech opatření je třeba v průběhu operace udržovat neustálou **součinnost** mezi všemi prvky operační sestavy, zvláště mezi raketovým vojskem, letectvem, vojskem PVO, prvosledovými svazy (svazky), prostředky nadřízeného velitele a sousedními svazy. Součinnost bude záležet ve sladění palebné činnosti a manévru vojsk podle cíle, místa, času a způsobu plnění úkolů a v usměrnění jejich úsilí k dosažení cílů operace.

Ve frontové útočné operaci můžeme vést úspěšně útok v celém pásmu činnosti frontu se stejnou intenzitou.

Proto na základě analýzy situace nepřítele a možností vlastních vojsk soustředí velitel frontu hlavní úsilí raketového vojska a letectva i manévr dalších sil a prostředků operační sestavy k nepřetržitému narůstání úsilí vojsk formou určení **směru hlavního úderu**.

V operačním měřítku je směr hlavního úderu z hlediska politicko-ekonomických, vojenských a geografických podmínek nejvýhodnější směr útoku ve stanoveném pásmu činnosti frontu, který umožňuje nejefektivnější využití operační sestavy svazu k rozdělení, obklíčení a zničení protistojícího usku-

pení nepřítele některým ze způsobů vedení útočné operace a to v co nejkratší době.

V operaci, vedené pouze klasickými prostředky ničení, jde na nejslabší místa operační sestavy nepřítele. Nebylo výjimkou např. v období Velké vlastenecké války, že byla i opačná tendence. Dovedným maskováním bylo dosaženo překvapení a neočekávanosti útoku a v důsledku toho i úspěchu.

V operaci, vedené s použitím jaderných zbraní, směr hlavního úderu půjde obvykle na nejsilnější místa nepřátelské obrany, protože na tomto směru použijeme rozhodující množství jaderných úderů.

Směr hlavního úderu stanovíme při plánování operace podrobně do bližšího úkolu frontu, všeobecně jen do dalšího úkolu. Není dán stabilně, může být v průběhu operace měněn podle vývoje situace na frontě. To však nelze měnit „z hodiny na hodinu“, protože takové rozhodnutí si vyžádá rozsáhlá opatření v manévru palbou i v uspořádání operační sestavy apod.

Kromě směru hlavního úderu ve frontové útočné operaci určujeme pomocný, tzv. druhý úder. Není izolovaným, podřadným směrem, i pro jeho určení platí obdobná kritéria a zásady. Podstatné je, že mezi oběma směry musí být operační a někdy i taktická součinnost jak palbou, tak i pohybem. Proto také řada palebných prostředků, např. raketové vojsko, letectvo i zálohy frontu, orientované svou hlavní činností ve prospěch úderného uskupení na směru hlavního úderu, působí částí sil ve prospěch vojsk na tomto směru.

Rozdělení úsilí na směr hlavního úderu a druhý úder má řadu výhod. Především úměrně rozděluje síly a prostředky operační sestavy frontu a jejich manévry v útočném pásmu. Současně znemožňuje nepříteli soustředit činnost jen do jednoho prostoru apod.

Na směru hlavního úderu vede rozhodující úsilí hlavní úderné uskupení frontu. Jde-li hlavní úder v pásmu jen jedné prvosledové armády, může uskupení vytvářet převážnou část sil této armády. Jde-li na styku vnitřních křídel armád, vytváří je určené prvosledové divize obou armád. Součástí úderného uskupení jsou i ostatní druhy vojsk, které zabezpečují jeho činnost, dále zálohy a v rámci frontu i frontové letectvo.

Narůstání úsilí na směru hlavního úderu v průběhu soudobé útočné operace vytváří podmínky pro její nepřetržité vedení ve vysokém tempu. Proto zabezpečení tohoto úkolu je jak v přípravě, ale tak i v průběhu operace jednou z hlavních povinností velitele a štábu.

PRŮLOM PŘIPRAVENÉ OBRANY NEPŘÍTELE

V současné době se snažíme zdokonalovat štáby a vojska v organizaci průlomu nepřátelské obrany, neboť jak ukazují zkušenosti z Velké vlastenecké války a soudobých vojenských cvičení, budou vojska při útoku prolamovat řadu obranných a mezilehlých postavení.

V článku chci shrnout zásady a požadavky na průlom připravené obrany nepřítele jak vyplynuly z poznatků z našeho vševojskového taktického cvičení s msd typové organizace, kde šlo o průlom předsunutého obranného pásma.

Vojska mohou přecházet do útočné činnosti k prolomení předního obranného pásma nepřítele z výchozího prostoru, z prostorů soustředění po bojovém poplachu nebo přímo z posádky.

Útok z chodu zůstává v podmínkách vedení boje bez použití jaderných zbraní hlavním způsobem zahájení útočné činnosti. Umožňuje zabezpečit vysoké tempo útoku. V tomto mohou sehrát rozhodující úlohu předsunuté odřady.

Předsunutý odřad můžeme vyčlenit z hlavních sil divize, nebo tento úkol může plnit pluk vyčleněný k překrytí státní hranice. Předsunutý odřad se musí v každém případě pokusit vklínit se do předního obranného pásma nepřítele a snažit se je prolomit z chodu. Jestliže se mu to nepodaří musí zabezpečit rozvinutí hlavních sil divize, která organizuje průlom nepřátelské obrany.

Přitom v útočném boji i bez použití jaderných zbraní neztrácí rozhodující význam využívání odkrytých boků a mezer a slabě bráněných úseků nepřátelské obrany k rychlému pronikání do boků a týlu jeho uskupení. Tento způsob útoku nevyžaduje soustředění značných sil a prostředků na úzkých úsecích a delší setrvání v nahuštěné sestavě.

Důležité je nedopustit odchod vojsk nepřítele na připravené obranné čáry a nedat mu možnost organizovat systém paleb. Podaří-li se nepříteli obsadit

a vybudovat včas obranu bez větších mezer, jsme nuceni organizovat průlom z chodu.

Vojenská teorie označuje průlom obrany jako druh čelního úderu, určeného k rozbití protistojícího nepřítele v ohraničeném úseku jeho obrany s cílem vytvořit v ní mezery, které by dovolily manévr hlavních sil k rozvíjení do hloubky a do stran.

Průlom zůstává jediným způsobem jak překonat bez použití jaderných zbraní souvislou obranu nepřítele a proniknout do operační hloubky.

Velká vlastenecká válka přinesla mnoho teoretických a praktických zkušeností v otázkách přípravy a vedení průlomu, které je třeba pečlivě studovat a tvůrčím způsobem aplikovat i v současných podmínkách.

Polní řád ČSLA (Vševojsk-1-1) čl. 372—378 uvádí hlavní zásady útoku bez použití jaderných zbraní. Z těchto chcí zejména zdůraznit:

Pro průlom je nutně soustředit převahu sil a prostředků a zabezpečit další palebnou přípravu.

Divize může na směru hlavního úderu útočit v pásmu širokém až 10 km, přičemž obranu prolamuje zpravidla na jednom úseku širokém až 4 km.

Pluk útočí v pásmu širokém až 5 km a prolamuje obranu v šířce až 2 km, prapor útočí v úseku širokém až 1000 m.

Obranu prolamují převážně motostřelecké divize za podpory dělostřelectva a letectva. Tankovou divizi zpravidla zasazujeme na hlavním směru k rozvíjení průlomu a útoku do hloubky.

Bližším úkolem divize bude zpravidla prolomit obranu do hloubky prvního sledu divize nepřítele v obraně a ovládnout jeho bojové postavení; následujícím úkolem je prolomit obranu do celé hloubky bojové sestavy divize a zničit divizní zálohy; úkolem dne je rozvíjet útok a ovládnout čáry (prostory) při průlomu obrany do hloubky 25—30 km, při rozvíjení útoku v operační hloubce do 50 km.

Plukům v prvním sledu stanovíme bližší a následující úkol a směr dalšího útoku. Bližším úkolem pluku je zpravidla průlom nepřátelské obrany do hloubky praporů prvního sledu; následujícím úkolem je dokončení průlomu bojového postavení nepřítele a ovládnutí čáry, která zabezpečuje rozvíjení útoku do hloubky.

Bojová sestava divize a pluků se při průlomu nepřátelské obrany obvykle člení do dvou sledů. Při průlomu obranných čar se může členit až do jednoho sledu, přičemž vyčleníme silnou vševojskovou zálohu.

Bojové možnosti soudobé divize

Soudobá divize se vyznačuje velkou palebnou a údernou silou, která jí umožňuje vést úspěšně bojovou činnost. Motostřelecká divize má 183 děl, raketometů a PTRS, 214 tanků, 120 BVP a 219 OT s výzbrojí. Z toho můžeme použít pro střelbu ze zakrytých palebných postavení 108 hlavní a pro přímou střelbu 75 palebných jednotek.

Těmito prostředky může divize umlčovat živou sílu v 6 opěrných bodech čet, nebo 9 dělostřeleckých baterií, současně může zničit z ženijně nepřipravených čar až 100 tanků nebo 250 obrněných transportérů.

Vycházíme-li z toho, že prapor motorizované divize USA nebo NSR se brání na frontě široké 3 až 5 km a brigáda v šířce 8—12 km, může motostřelecký (tankový) pluk útočit v pásmu širokém až 5 km a divize až 15 km; na zákla-

dě toho může vytvořit na 1 km fronty hustotu 0,23 až 0,30 motorizovaného praporu a 6—8 tanků.

Abychom dosáhli nad nepřítelem dvojnásobné až trojnásobné převahy v motopěchotě a tancích, musí naše motostřelecká divize dosáhnout na 1 km fronty hustotu 0,5 až 1,0 motostřeleckého praporu, 12—24 tanků.

Protože motostřelecká divize má devět motostřeleckých praporů a 214 středních tanků, pak její útočné pásmo může dosahovat 8 až 18 km, tj. v průměru 12 km.

Šířka úseku průlomu divize (pluku) však závisí zejména na množství dělostřelectva. Podle zkušeností z posledních let Velké vlastenecké války bylo třeba na období dělostřelecké přípravy soustředit 200 i více děl a minometů na 1 km úseku průlomu.

Nynější rozpočet ukazuje, že ke spolehlivému a současnému umlčení nepřátelské obrany palbou dělostřelectva potřebujeme soustředit 83 až 132 děl na 1 km úseku průlomu, tj. průměrně 110 hlavních. Proto motostřeleckou divizi pro průlom je nutné zesílit nejméně čtyřmi dělostřeleckými oddíly a podpořovat ještě nejméně jedenácti dělostřeleckými oddíly armádního dělostřelectva (aby dosáhlo požadovaných hustot).

Tempo útoku (jak ukazují zkušenosti z minulé války i cvičení) nebude za průlomu převyšovat 2—3 km/h. Za 12 až 16 hodin nepřetržitě bojové činnosti mohou vojska proniknout do hloubky 25 až 50 km.

Složitým a náročným úkolem je organizace a příprava průlomu, do které spadá přijetí rozhodnutí, vydání bojových úkolů, řešení otázek součinností a celkové zabezpečení boje zejména po materiální stránce. Doba přípravy závisí na situaci. V současné době požadujeme, aby příprava průlomu v hloubce nepřátelské sestavy nepřesáhla šesti hodin. Zejména toto bude limitováno přesunem a soustředěním potřebného množství dělostřelectva, přísunem a přípravou dělostřelecké munice pro palebnou přípravu. Propočty ukazují, že orgány RVD, výzbrojní služby a týlu musí vyřešit přísun munice, rozdělení podle ráže a uskupení dělostřelectva. Jde o složení, rozřídění a odkonzervování u jednotlivých děl v průměru na jedno dělo 122 mm H 120 ks, 152 mm KH 90 ks, 122 mm RM 180 ks nábojů, což představuje u motostřelecké divize pro organické a přidělené dělostřelectvo v průměru 1300 tun, tj. 180 vozidel s vleky.

Nyní uvedu jak jsme uplatnili požadavky na organizaci průlomu při vševojskovém divizním taktickém cvičení. Při cvičení byla vytvořena tato situace.

„Západní“ po zakončených opatřeních k zahájení války zaujali výchozí prostory a vyčleněnými silami přikryli státní hranici, v pásmu činnosti „východních“ uskupili tři motostřelecké a jednu tankovou divizi.

„Východní“ na základě opatření „západních“ uvedli svá vojska do plné bojové pohotovosti, zaujali výchozí prostory a vyčleněnými silami přikryli státní hranici.

Vševojsková armáda „východních“ zaujala výchozí prostor se čtyřmi divizemi v prvním a jednou divizí v druhém sledu. Do pásma přikrytí vyčlenila po jednom zesíleném motostřeleckém pluku od každého prvosledového svazku.

Armáda měla za úkol odrazit agresi „západních“, přejít do rozhodného útoku s hlavním úderem na levém křídle, zničit protistojící svazky „západních“ a do konce čtvrtého dne operace ovládnout čáru v hloubce 120 km a tím splnit bližší úkol.

Cvičící motostřelecká divize (typové organizace) po uvedení do plné bojové pohotovosti v průběhu jedné noci se přesunula na vzdálenost 140—150 km do operační sestavy armády a zaujala výchozí prostor v prvním sledu armády ve vzdálenosti 30—40 km od státní hranice. Současně vyslala zesílený motostřelecký pluk, který v součinnosti s jednotkami pohraniční stráže podle předem připraveného plánu přikryl státní hranici v šířce 20 km, hlavní úsilí při tom soustředil dvěma motostřeleckými prapory na úseku 10 km.

Divize zesílená jednou kdb měla za úkol přejít do útoku ze zaujatého výchozího prostoru a předsunutým odřadem překonat zabezpečovací pásmo nepřítele hluboké 20 km. Zasazením hlavních sil prolomit první pásmo obrany nepřítele na úseku 3,5 km a v součinnosti s levým sousedem zničit protistojící jednotky nepřítele a ovládnout čáru v hloubce 10 km jako bližší úkol. Úkol dne byl pro divizi stanoven v hloubce 25 km.

Velitel divize na základě úkolu od armády přijal na VS ve výchozím prostoru rozhodnutí pro útok a ve svém základě již rozhodnutí pro průlom. V rozhodnutí stanovil:

Předsunutému odřadu (zesílený msp) z přikrytí překonat zabezpečovací pásmo a v součinnosti se sousedem prolomit přední pásmo obrany v nařízeném úseku (3,5 km), zničit části bránící se divize a splnit BÚ i úkol dne. Být připraven zúčastnit se prvního jaderného úderu 8 jadernými údery na prostředky jaderného napadení, VS a jednotky v obraně. Bojovou sestavu učlenit do dvou sledů. V prvním sledu msp a tp, ve druhém sledu msp na BVP. Zasazení druhého sledu plánovat po splnění BÚ. U pluků prvního sledu vytvořit PDS, u divize DDS. V úseku průlomu vytvořit hustotu 30 tanků a 107 hlavní na 1 km. Palebnou přípravu organizovat v trvání 37 minut hustotou 9 dělostřeleckých oddílů, styk se sousedem zabezpečit palbami hustotou dvou dělostřeleckých oddílů. Po vydání rozhodnutí štáb svazku organizoval zabezpečení předání rozkazů a nařízení podřízeným vojskům a realizoval nařízení pro zabezpečení bojové činnosti, technické, materiální a zdravotnické zabezpečení.

V průběhu jednoho a půl dne divize připravila všechna opatření pro organizaci boje a hlásila pohotovost k útoku.

Po zahájení agrese ve 14.00 byl z prostoru státní hranice vyslán PO (zesílený msp), který v průběhu prvního dne boje a noci překonal zabezpečovací pásmo nepřítele hluboké 15—20 km a ráno byl zastaven připravenou obranou nepřítele na předním pásmu obrany; pokus o průlom obranného pásma byl bez úspěchu.

Inhned za PO postupovala PDS a v průběhu noci byla předsunuta za PO do palebných postavení i DDS a podskupina ADS.

V 05.00 zaujal velitel divize pozorovatelnu s hlavními funkcionáři štábu ve vzdálenosti 1 km od předního okraje obrany nepřítele poblíž pozorovatelný velitele předsunutého odřadu. Velitel divize po krátké rekognoskaci upřesnil svoje rozhodnutí pro průlom nepřátelské obrany v úseku 3,5 km zasazením hlavních sil divize ve 13.00 h dne D2. Organizoval součinnost pro přeskupení sil a prostředků, dělostřeleckou přípravu a podporu, vyvedení a zasazení hlavních sil divize (msp a tp). Organizace a plánování průlomu proběhlo ve zkrácených lhůtách s cílem ponechat maximum času pro organizaci boje v terénu podřízeným stupňům. Celkem měly podřízené stupně 5½ h času, což postačovalo za předpokladu, že hlavní organizace průlomu, dělostřelecké a materiální zabezpečení proběhlo ještě před zahájením bojové činnosti.

Hlavní síly divize zahájily přesun z vyčkávacího prostoru vzdáleného od předního okraje 50—60 km na čáru zasazení v 09.00 a do zahájení dělostřelecké přípravy (12.53 h) dosáhly čáry rozvinutí do praporečních proudů. Čas Č byl stanoven na 13.30 hodin.

Č-43 byla zahájena dělostřelecká příprava průlomu v trvání 37 minut. Se zahájením dělostřelecké přípravy (9 min) umlčovalo dělostřelectvo cíle 1. skupiny.

Cíle (podle charakteru) umlčovalo dělostřelectvo v prvním palebném přepadu s maximální rychlostí střelby plnou normou spotřeby střeliva pro umlčení. V Č-40 zahájila vyvádění PT prostředků pro přímou střelbu. Od Č-34 do Č-15 byl veden přepad na cíle druhé a třetí skupiny, současně probíhalo palebné střelení dělostřeleckých raketových a protiletadlových baterií.

Údery letectva byly součástí palebné přípravy. Součinnost byla organizována prostřednictvím náčelníka skupiny bojového velení letectva u velitele divize. Od Č-31 do Č-21 vedlo letectvo údery na palebná postavení dělostřelectva a plukovní zálohy hodnotou 1 letky SBOL. První zteč byla vedena pumami, opakovaná zteč raketami.

V průběhu dělostřelecké přípravy byly ničeny cíle přímou střelbou.

Podle plánů palebné přípravy od Č-15 do Č-12 vedla údery vrtulníková letka raketami na druhý sled prvosledového praporu před útočícím msp. V Č-15 byl zahájen třetí palebný přepad v trvání 9 minut.

V této době se prvosledové jednotky msp a tp přiblížily k čáře zteče a rozvinuly se do bojové sestavy.

V čase Č-6 dělostřelectvo přešlo k dělostřelecké podpoře na 1. a 2. čáru postupného soustředění palby a podle postupu útočících vojsk překládalo palbu do hloubky.

K vytvoření průchodů v systému zátarasů nepřítele vyjely odminovací prostředky (VO a MOV a ROD 200) s úkolem vytvořit pro každou prvosledovou četou 1 průchod, celkem 24 průchodů. Průchody vytvářely organické prostředky divize takto:

- mechanické odminovače — vyorávače s výbušnými odminovači (u každého tankového praporu msp i tp 2, celkem u msd 12 ks);
- traly (u každého tpr msp [tp] po 1, celkem u msd 6 ks);
- raketové odminovače (u každého msp po 1, u žrp 2, celkem u msd 5 ks).

Celkem měla divize k dispozici 23 ks prostředků pro ražení průchodů v minových polích. Dvacátý čtvrtý průchod byl ražen ručně táhlou náloží.

Při zteči nepřátelské obrany vedly palbu tanky za jízdy, jako základní druh palby a vedení bojové činnosti. Hlavní způsob vedení palby OT byl z krátkých zastávek, ne delších jak 15 sekund. Tam, kde byl nepřítel spolehlivě umlčen, útočila pěchota na OT, kde nepřítel klad silný odpor a terén činnost vojsk na vozidlech ztěžoval, šly motostřelecké jednotky na zteč pěšky, zatím co jejich OT postupovaly za nimi skoky od jedné čáry ke druhé a podporovaly je palbou. Průchody v minových polích byly překonány v četových proudech pod ochranou dělostřelecké palby a vzájemné podpory palbou.

Od Č-7 vedlo dělostřelectvo překrývající přepad a od Č-6 přešlo na postupnou palebnou podporu.

Bojovou činnost řídili neustále velitelé všech stupňů. Velitel divize s veliteli pluků řídil zasazení prvosledových pluků z pozorovatelný, velitelé praporů postupovali v bojové sestavě na místech, odkud mohli nejlépe pozorovat

nepřítele, činnost vlastních jednotek a sousedů a nepřetržitě velet. Společně s veliteli praporů postupovali velitelé podporujících dělostřeleckých oddílů, technická pozorovatelná a zdravotnické vozidlo. Dělostřelecké pohyblivé pozorovatelné vykrývaly neviditelné prostory a získávaly podklady pro palby do těchto prostorů. ZVT praporů sledovali činnost prvosledových jednotek, odposlouchávali rádiovou síť technické pomoci a v případě zasažení techniky spolu se zdravotnickými prostředky organizovali zásah k vyproštění raněných a odsun techniky. Vyčleněné dílenské a vyprošťovací prostředky pluků a divíze postupovaly za sestavou praporů prvního sledu.

Doprovodné odtarasovací skupiny postupovaly za rotami prvních sledů praporů ve složení: ženijní družstvo, tank s BTÚ, TRALL, popř. mostní tank, s úkolem vést průzkum minových polí a razit kolejové průchody, hloubit průchody v PT příkopech, stěnách a srážech, přemostovat překážky do šířky 17 m a razit průchody v kúlových zátarasech, v zátarasech z ježků, jehlanů a ostnatého drátu pomocí trhavin.

OZP pluku upravoval plukovní cestu pro druhý sled a zálohu pluku v sestavě: ženijní družstvo, nákladní auto s hatěmi (posypovým materiálem), KN-251, AM-50 (u msp), MT a PM-55 (u tp).

POZ msp byl ve složení ze 4 UMU s 960 PT minami.

Za motostřeleckými rotami prvosledových praporů se po skocích přesunovaly čtyři PTRS připravené k zaujetí palebných čar.

Raketometné čtyři prvosledových praporů postupovaly po skocích vždy do vyčkávacího postavení.

Zálohy prvosledových praporů postupovaly během průlomu od skrytu ke skrytu ve vzdálenosti do 3 km.

PL baterie msp a tp byly podle potřeby rozděleny na čtyři po třech dělech k bráněným objektům a postupovaly co nejbližší k těmto objektům.

V průběhu průlomu zahájil nepřítel protizteč zesíleným tankovým praporem s cílem vytlačit útočící vojska a obnovit přední okraj. Na základě rozhodnutí a požadavků velitele pluku udeřila na nepřítele při protizteči letka vrtulníků palebné podpory a dělostřelectvo připravilo přehradnou palbu. K odražení protizteče zaujal výhodnou čáru pravokřídlní mspr a velitel pluku zasadil PTZ a POZ, levokřídlní mspr zahájil boj o výšinu na které se bránil druhý sled praporu nepřítele. V této situaci, tj. asi v hloubce 2 km (při dokončování průlomu 1. postavení) se vytvořila situace k zasažení druhého sledu msp, který byl zasažen ve středu bojové sestavy pluku ke zrychlení tempa útoku.

Levokřídlní tp po vlomení se do obrany nepřítele na hloubku 1½–2 km byl zavázán do boje pravým tpr o výšinu s odpory druhého sledu praporu, velitel tp zasadil druhý sled pluku (tpr) k pronikání do hloubky obrany na hlavním směru útoku. Levokřídlním tpr úderem do boku a týlu vyvrátil opěrný bod na levém křídle a pronikl do hloubky obrany k druhému postavení.

PO — msp, který zabezpečoval zasažení divíze, zahájil vyvádění na pravé křídlo průlomu divíze k zabezpečení útoku na druhém směru.

PDS zahájily přemísťování po oddělech do nových palebných postavení.

Za bojovou sestavou prvosledových praporů postupovala po stanovených osách ve vzdálenosti do 7 km plukovní obvažiště jako součást prvního sledu týlu pluků. Plukovní obvažiště se přemísťovala podle situace tak, aby doba odsunu raněných na plukovní obvažiště nepřekročila 4 hodiny od vzniku zra-

nění. Plukovní obvažiště pracovala za zastávek a po splnění úkolu se přemístila k dalšímu rozvinutí. Za plukovními obvažišti se přesunovaly zbytky prvního sledu pluku, tj. část vozidel s materiálem (PHM a municí) určeným k úhradě nepředvídaných ztrát při případném zničení některého z praporečnických týlů. Celkem bylo vyčleněno od prvního sledu týlu pluku 10 tun munice na 4 nákladních autech a 3 vozidla s PHM.

Týl divize byl rozčleněn taktéž na dva sledy. První sled ve složení divizní obvažiště, dopravní prostředky s materiálem ve výši pohyblivých zásob pluku se přemísťovaly ve vzdálenosti 12–15 km od prvosledových jednotek. Druhý sled týlu divize se přemísťoval po dvou osách ve vzdálenosti 20 až 25 km od prvosledových jednotek.

Podle plánu boje do 16.00 h prvosledové pluky prolomily obranu nepřítele do hloubky 5–6 km, zasazením druhých sledů pluků prolomily 2. postavení a po vklínění se do hloubky 9 km ve večerních hodinách přešly k upevnění dosažené čáry a připravily se k odražení protiúderu operačních záloh. Zrána druhého dne po přechodu na jaderné zbraně odrazila divize protiúder operačních záloh a zasazením druhého sledu divize — msp na bojových vozidlech pěchoty v součinnosti se vzdušným taktickým výsadem přešla divize bojeschopnými jednotkami do útoku a vytvořila podmínky pro zasazení druhého sledu armády.

Při vševojskovém taktickém cvičení jsme získali další zkušenosti v praktickém uplatňování požadavků řádů a některých teoretických názorů při plánování a vedení průlomu připravené obrany nepřítele. Cvičení potvrdilo, že soudobá motostřelecká divize typové organizace může vést průlom ve složitých povětrnostních i terénních podmínkách v plánovaném tempu 2 až 3 km/h na šířce úseku 4 km.

Hlavní pozornost jsme věnovali všestrannému zabezpečení průlomu, zejména průzkumu, zabezpečení dělostřelectvem, materiální a technické přípravě. Zkušenosti z této problematiky uvedu příště.

VRTULNÍKOVÝ VÝSADEK PŘI OVLÁDNUTÍ HORSKÉHO PŘECHODU

Zkušenosti z bojů v horském a zalesněném terénu potvrzují, že tato bojová činnost má řadu zvláštností. To je dáno charakteristikou terénu. Je velmi členitý, má těžko dostupné úseky, málo rozvinutou komunikační síť, různé úžlabiny, zářezy, rozsedliny a husté porosty.

Současné povětrnostní podmínky snižují viditelnost, ztěžují vlastní orientaci, jakož i možnost překonávat těžko sjízdné, neudržované cesty, na kterých může nepřítel poměrně snadno zřizovat různé závaly a jiné překážky.

V úvahu je nutné vzít i to, že v horském a zalesněném prostoru je možnost pohybu ve většině případech limitována pouze na silnice, omezena na úzké pásy kolem cest, což znesnadňuje udržet vysoké tempo útoku.

Ovládnutí horského přechodu má velký význam nejen pro útočníka k zachování požadovaného tempa, ale i obránce k vytvoření optimálních podmínek pro zatarasení anebo manévr silami a prostředky.

Mimo předsunutého odřadu, obcházečního, popř. smíšeného odřadu, speciálních jednotek anebo skupin se na tomto úkolu budou bezprostředně podílet i vzdušné výsadky. V našich podmínkách budou mít největší uplatnění zejména **vertulníkové výsadky** organizované z motostřeleckých jednotek a jednotek druhů vojsk.

V článku chci ukázat, jaký podíl má vertulníkový výsadek na ovládnutí a překonání horského přechodu motostřeleckými anebo tankovými jednotkami. Bezprostředně s tím ukázat na hlavní zásady bojového použití a některé limitující předpoklady pro optimální variantu vysazení a vedení boje v týlu nepřítel.

Zkušenosti potvrzují, že ovládnutí důležitého prostoru v horském a zalesněném prostoru vrtulníkovým výsadkem bude bezprostředně ovlivňovat:

- charakter horského přechodu,
- předpokládaný způsob ovládnutí horského přechodu,
- pravděpodobná síla vrtulníkového výsadku,
- zabezpečení druhů vojsk a zvýšená zásoba munice a materiálu,
- časová možnost přípravy vrtulníkového výsadku,
- konkrétní hloubka vysazení,
- volba místa a způsob vysazení,
- vedení aktivní bojové činnosti,
- bojová sestava vrtulníkového výsadku,
- délka bojové činnosti,
- vlastní konfigurace terénu,
- další přísun jednotek a materiálu v průběhu boje.

Charakter horského přechodu bezprostředně ovlivňuje jeho celkový význam. Je dán tím, zda horský přechod je součástí dominanty anebo zapadá do areálu dalších přechodů členěných do šířky a hloubky. Dále zda horský přechod je na hlavním (druhém) směru, jakou má kapacitu (šířku, délku, průchodnost, úhel stoupání, celkovou pokrytost a členitost okolního terénu) a tím i možnosti pro obránce a útočníka (výhody, nevýhody, stupeň ženižních prací, způsob využití přírodních a umělých překážek a zátarasů v různé obměně).

Důležitost horského přechodu bezesporu ovlivňuje i způsob organizace obrany pravděpodobným nepřítelem. Současně stále více se dostávají do popředí otázky maximálního využití přírodních překážek s účinky jaderných nebo jiných účinných prostředků. Obdobně předpokládaná síla nepřátelských jednotek k udržení přechodu bude několikanásobně převyšovat dříve plánovanou hodnotu.

Proto ovládnutí horského přechodu vzdáleného od pozemních vojsk jen několik kilometrů bude mít nejen **taktický, ale v některých případech i operační význam.**

Předpokládaný způsob ovládnutí horského přechodu je dán šířkou útočného pásma a celkovými možnostmi pozemních jednotek. Zatímco divize útočí v horském terénu v podstatně širším pásmu, které zahrnuje 2 až 3 směry útoku, tak pluk zpravidla útočí v jednom směru, v němž je cesta.

V útočném pásmu divize může být i více horských přechodů učeněných do různé hloubky, a to buď horizontálně anebo vertikálně.

Současně s tím nutno brát v úvahu, za jaké situace dojde k ovládnutí horského přechodu. Zcela odlišné budou podmínky po odražení agrese při přechodu do rozhodné účinné činnosti, popř. v operační hloubce.

Zatímco v **prvém** případě se na ovládnutí horského přechodu budou bezprostředně podílet pouze **vrtulníkové výsadky** v úzké součinnosti s obcházejícími, smíšenými speciálními odřady, jakož i předsunutými odřady, tak v **druhém** případě zejména padákové a kombinované výsadky. To vyplývá z toho, že vrtulníkové výsadky můžeme použít s **maximálním překvapením i na minimální vzdálenost** v okamžiku, kdy pozemní vojska přejdou do útoku. Ovládnutí horského přechodu ovlivní nejen možnost rychlého překonání uvedené překážky jednotkami divize, ale i udržení požadovaného tempa útoku a rychlé proniknutí do hloubky nepřátelské obrany. Přitom máme na zřeteli i cel-

kové možnosti divize. Kolik jednotek, v jaké síle, může vyčlenit pro ovládnutí horského přechodu.

Vezmeme-li v úvahu, že v pásmu bojové činnosti divize budou 3—4 přechody, pak bude třeba stejného počtu jednotek nejen pro vrtulníkový výsadek, ale obcházení odřady, popř. poloviční hodnotu pro PO.

Požadovaná diferenciací bojové sestavy neúměrně sníží bojové možnosti hlavních sil. Prakticky dochází k další disproporcii. Nejdříve to byla disproporce mezi palbou a pohybem a nyní mezi požadavky a možnostmi.

Z těchto důvodů je vhodné stanovit i progresivnější varianty ovládnutí horského přechodu vrtulníkovým výsadkem (to ovlivňuje i síla výsadku).

Pravděpodobná síla vrtulníkového výsadku při ovládnutí a udržení horského přechodu bude záviset na jeho významu a důležitosti ve směru hlavního (druhého) úderu, jakož i předpokládané činnosti nepřítele a situaci s jakými prostředky povede boj. S tím souvisí i jaké vrtulníky budou zabezpečovat bojovou přepravu vzduchem.

Za předpokladu vyčlenění lehkých vrtulníků (užitečná hmotnost nákladu do 300 kg), středních (500—4000 kg), těžkých (600—18 000 kg) anebo velkokapacitních (nad 20 000 kg) bude přepraven a vysazen vrtulníkový výsadek s diametrálně rozličnými bojovými možnostmi.

Podle zkušeností ze cvičení k ovládnutí horského přechodu budeme zpravidla vysazovat zesílený **motostřelecký prapor**, anebo zesílenou **motostřeleckou rotu**. V některých případech méně kapacitní směr to může být i zesílená **motostřelecká četa**.

Stanovení skutečné síly vrtulníkového výsadku pro vysazení bude záviset zejména na:

- charakteru bojového úkolu vrtulníkového výsadku,
- celkové situaci a možnostech nepřítele v prostoru vysazení a vedení bojové činnosti,
- hloubce vysazení,
- konfiguraci terénu (přístupech, kapacitě horského přechodu, možnostech manévru, systému dalších cest a komunikací včetně rokádních, podolních),
- denní a roční době,
- předpokládaném průměrném tempu útoku pozemních jednotek a délce bojové činnosti,
- možnostech palebné podpory stíhacího a stíhacího bombardovacího letectva, raketového vojska a dělostřelectva, vojska PVO a zabezpečení jinými prostředky nadřízeného velitele,
- celkových možnostech divize, která útočí ve směru vysazení vrtulníkového výsadku.

Zabezpečení vrtulníkového výsadku druhy vojsk bude úměrné skutečné síle vysazení. Např. motostřeleckému praporu zpravidla přidělujeme:

- četů BzK (i od jiného motostřeleckého praporu),
- četů až baterií PTRS (přenosné),
- četů až baterií PLdvK,
- přenosné protiletadlové raketové komplety,
- ženijní četů s ženijní technikou (trhaviny, PP a PT miny, drátěné nástrahy),
- družstvo chemického a radiačního průzkumu s OT,
- jednu až dvě skupiny první pomoci,

— potřebný počet dopravních prostředků pro přepravu zvýšeného palebného průměru munice.

Kromě jednotek druhů vojsk a dopravních prostředků mu dále přidělíme:

— leteckého návodčího s rádiovými stanicemi (obslouhou) ze skupiny bojového velení letectva,

— dělostřeleckého pozorovatele s rádiovými stanicemi a obslouhou,

— další specialisty druhů vojsk podle potřeby.

Protože vrtulníkový výsadek po vysazení vede bojovou činnost za zvláštních podmínek, dáme mu zvýšenou zásobu hlavních druhů materiálu, především munice, týlového a zdravotnického materiálu, jako jednu z podmínek úspěšného splnění bojového úkolu.

Zvýšená zásoba u vrtulníkového výsadku zpravidla činí 2—2½ palebného průměru munice pro ruční pěchotní zbraně a 1—1½ palebného průměru pro protitankové zbraně. Požadavkem je, abychom pro přenosné protitankové raketové komplety určili též dva palebné průměry. Obdobně pro jednotlivce 2—3 palebné průměry **ručních granátů**, neboť horský a zalesněný terén má velké množství hluchých prostorů, kde úspěšně využijeme účinků ručních granátů.

Specifika boje vyžaduje začleňovat do vrtulníkového výsadku též jednotky dělostřelectva a zejména minometné jednotky. To bude záviset na přiděleném typu vrtulníků.

Skutečná výše zásoby munice a materiálu bude plně záviset na charakteru úkolu, na síle vysazených jednotek a činnosti nepřítele, tvářnosti terénu v prostoru vysazení, jakož i možnosti vést aktivní bojovou činnost. Dále také to, že zvýšená zásoba munice určitým způsobem limituje požadavky nejen na množství vrtulníků vyčleněných pro přepravu munice, ale současně i zabezpečovací jednotky.

Tento způsob zabezpečení vrtulníkového výsadku je velmi variabilní. Praxe potvrzuje, že velitel divize a náčelník druhů vojsk **všestranným zabezpečením** vrtulníkového výsadku vytváří optimální podmínky pro **úspěšné splnění bojového úkolu** v týlu nepřítele a tím i úkolu **celé divize**.

Celková příprava vrtulníkového výsadku pro bojovou činnost v týlu nepřítele je ovlivněna dvojím způsobem. V prvé řadě **časovou možností** pro vlastní přípravu jednotek a v dalším **potřebným časem** pro plánování veškerých otázek spojených od zaujetí vyčkávacího prostoru, bojovou přepravu vzduchem až po vysazení a vedení boje.

Zvláštnosti boje v horském a zalesněném terénu vyžadují, aby každý jednotlivec byl schopen jednat podle zámyslu svého velitele. Velmi důležitá je ukázněnost, bezpodmínečná poslušnost a oddanost pro splnění uloženého úkolu. Neukázněný jednotlivec může zhatit sebelepší zámysl, přilákat pozornost nepřítele a zmařit moment překvapení.

Současně je třeba, aby každý byl schopen dovedně používat **ženijní nářadí** (sekery, motorové řetězové pily, dlouhé nářadí), dělat zručně základní **ženijní práce** (včetně dělání oka na lanech) a byl vycvičen v **používání trhavín** (nástrahy, zátarasy, závaly, příprava léček, kladení PP a PT minových zátarasů, polí).

Požadavek rychlého odtarasení (zatarasení) přístupů a horského průchodu nemůže být pouze věcí ženijních jednotek, ale celého vrtulníkového výsadku. V praxi se ověřilo, že zcela jinak se plní časové normy za předpokladu,

že odborné práce řídí specialisté, zatímco veškeré pomocné a méně náročné dělají motostřelecké jednotky.

Boj v horském a zalesněném prostoru klade i zvýšenou náročnost na **fy-zické a morální, volní** vlastnosti jednotek. Řadu úkolů budeme plnit při pře-konávání zamořených prostorů. Práce v ochranných prostředcích nejen znač-ně vyčerpává, ale snižuje ostražitost a bdělost.

Proto i otázky organizace neustálého přímého zajištění, průzkum každého jednotlivce, popř. dvojice se musí stát základem úspěšné bojové činnosti.

Tyto požadavky dokazují, že jednotky pro bojovou činnost v horském a zalesněném terénu si musí dokonale osvojit celou řadu závažných otázek. Proto skutečný stupeň připravenosti bude vždy záviset též na **časových mož-nostech přípravy každého jednotlivce.**

Potřebný čas pro plánování bojového použití vrtulníkového výsadku ne-přesahuje soudobý trend pěti hodin. Vzhledem k tomu, že ve většině přípa-dech půjde o vysazení na minimální vzdálenost, zvýšené nároky klademe na sladění otázek spojených s použitím letectva, vrtulníkové palebné podpory, dělostřelecké přípravy a zejména podpory.

Konkrétní hloubka vysazení vrtulníkového výsadku bude záviset na:

- organizační struktuře vrtulníkového výsadku, způsobu zabezpečení jednotlivými druhy vojsk a celkových bojových možnostech,
- kapacitě horského přechodu, počtu a úrovni komunikační sítě (rokády, přístupy), možnostech objížděk a manévru,
- vedení bojové činnosti s jadernými anebo klasickými prostředky,
- průměrném tempu útoku vlastních pozemních jednotek a předpoklá-dané době sloučení v jednotlivých prostorech,
- celkovém počtu a síle speciálních odřadů (obcházecí, smíšené, před-sunuté), popř. skupin, které působí v týlu nepřítele a ve směru postupu k prostoru vysazení a vedení bojové činnosti vrtulníkového výsadku,
- systému obrany nepřítele, jakož i síle a možnostech záloh, které působí proti vrtulníkovému výsadku.

Zkušenosti potvrzují, že hloubka vysazení vrtulníkového výsadku v hor-ském a zalesněném terénu zpravidla bude pouze **několik kilometrů**. Například k ovládnutí hraničních přechodů může být vrtulníkový výsadek vysazen do vzdálenosti **5—8 km** od vlastních pozemních jednotek. Za předpokladu vya-sazení na vzdálené přístupy horského přechodu může hloubka vysazení dosa-hovat 10—20 km. To vše závisí na učenění horského přechodu, jeho význa-mu, důležitosti a v neposlední řadě na bojových možnostech jednotek a před-pokládané metodě vysazení vrtulníkového výsadku. Přitom nemůžeme vylou-čit, že v průběhu boje v operační hloubce nepřítele budou vrtulníkový výsa-dek vysazovat těžké vrtulníky do poměrně větší hloubky (30—50 km) s úko-lem udržet určený prostor po dobu 6—8 i více hodin.

Ve většině případech bude **volba místa** vysazení velmi ztížena. V horském a zalesněném terénu není snadné vybrat vhodné přistávací plochy, které umožňují maximálně využít momentu překvapení. V praxi využíváme pro při-stání vrtulníků táhlých svahů, náhorních plošin, údolí a v zimních podmín-kách i zamrzlých jezer.

Přitom víme, že většinu ploch v blízkosti horského přechodu bude nepřítel různým způsobem bránit a znesnadňovat přístup. Na možných přístupech k horskému přechodu bude zřizovat zátarasy, léčky s maximálním využitím trhavin, fugasů, zápalných látek, popř. detektorů.

Existence veškerých zatarasovacích prostředků, které mohou být učeněny kruhovitě kolem horského přechodu budou bezprostředně ovlivňovat i **způsob vysazení** vrtulníkového výsadku. Ten může probíhat v několika variantách:

- vysazení na **vzdálenější přístupy** horského přechodu s následnou ztečí částí sil proti přicházejícím zálohám nepřítele a úderem hlavních sil z týlu k ovládnutí horského přechodu,

- vysazení **oboustranně** horského přechodu s vedením souběžných úderů z týlu a částí sil čelně,

- vysazení na **velkém prostoru** s manévrem sil a prostředků k ovládnutí horského přechodu z různých stran,

- vysazení do **středu horského přechodu** s vedením rozbíhajících ztečí do stran, týlu nepřítele a ve směrech postupu vlastních pozemních jednotek,

- vysazení za obranná postavení horského přechodu se současným ovládnutím **blížejších a vzdálenějších přístupů**,

- vysazení do několika prostorů členěných za sebou s vedením vstřichných ztečí k ovládnutí celého prostoru,

- různá kombinace těchto variant.

Na varianty vysazení má bezprostřední vliv i rozsah umlčení a zničení nepřítele na horském přechodu.

Vysazení může probíhat po vzdušném jaderném úderu za 10—20 minut, zpravidla na návětrnou stranu proti směru středního větru. Tuto dobu limituje předpokládaná úroveň radiace po vysazení a zejména to, že v době výbuchu **vrtulníkový výsadek ještě nemusí být na trati letu**.

Při používání klasických zbraní budou vysazení předcházet údery stíhacího letectva a stíhacího bombardovacího letectva, palby dělostřelectva v úzké koordinaci se ztečemi vrtulníků palebné podpory.

Vedení aktivní bojové činnosti nachází odraz ve zvolených variantách, ve kterých musíme dovedně střídat boj vrtulníkového výsadku jako celku s činností jednotek (čet, družstev, skupin) při plnění samostatných úkolů. Prakticky organizace boje v určitém místě s manévrem do jiného prostoru, popř. při vedení boje na velkém prostoru.

Aktivní bojová činnost vrtulníkového výsadku bude spočívat v:

- uvedení jednotek do bojové pohotovosti bezprostředně po přistání s okamžitým přechodem do předbojových (bojových) sestav, anebo okamžité zahájení bojové činnosti,

- vyslání průzkumu a zajištění na směry postupu, k zabezpečení vlastních boků a týlu,

- rychlém a skrytém přiblížení k objektům nepřítele pod ochranou průzkumu a zajištění,

- obejítí, obchvatu s cílem udeřit do boku a týlu nepřítele,

- kombinovaných ztečí z různých směrů, např. částí sil k čelnému napadení a hlavními silami pro úder z boků a zejména týlu,

- souběžných ztečí v různých prostorech anebo v časové posloupnosti,

- smělé, odvážné a iniciativní činnosti jednotek.

Aktivnost boje vrtulníkového výsadku spočívá také v tom, že je schopen rychle a nenadále se vysadit v kterémkoliv prostoru bez ohledu na přirozené a uměle vytvořené překážky, s maximálním momentem překvapení, s dosta-

tečnou manévrovací schopností, jakož i úspěšného ničení jednotek nepřítele menšími silami.

Požadavek aktivity se dostává do popředí také proto, že eliminuje nepřiznivý poměr sil, který je třeba vyvážit manévrem jednotek, vytváří potřebu současně ničit co nejvíce objektů nepřítele a podstatně ztěžuje nepříteli použití jaderné, popř. jiné prostředky hromadného ničení na vrtulníkový výsadek.

Bojová činnost vrtulníkového výsadku v horském a zalesněném prostoru se bude vyznačovat:

- vysokou bojovou aktivitou a samostatností jednotek, v některých případech i bez palebné součinnosti,
- častými a náhlými změnami situace nejen v týlu, ale i na frontě,
- rychlými přechody od jednoho druhu boje (útok) k druhému (obrana),
- neustálou pohotovostí vést boj v obklíčení,
- složitostí podpory letectva, dělostřelectva a vlastních vojsk, které postupují ve směru činnosti vrtulníkového výsadku,
- obtížným zásobováním materiálem a ztíženým zdravotnickým zabezpečením.

Bojová sestava vrtulníkového výsadku (viz obr. 1) se skládá ze stálých a nestálých prvků, z prvků zabezpečení bojové činnosti a míst velení. K ovládnutí horského přechodu se zpravidla používá přepadových, úderných a destruktivních (odtarasovacích) skupin, vševojskové a protitankové zálohy, jakož i průzkumu, přímého (bojového) zajištění a ženijní zálohy.

Přepadová skupina (v hodnotě čtyř) je předurčena k ničení živé síly nepřítele a ohnisek odporů zejména na hlavních (druhých) přístupech k horskému přechodu. V maximální míře využívá oboustranných přepadů a ztečí vedených do boků a týlu sestavy nepřítele.

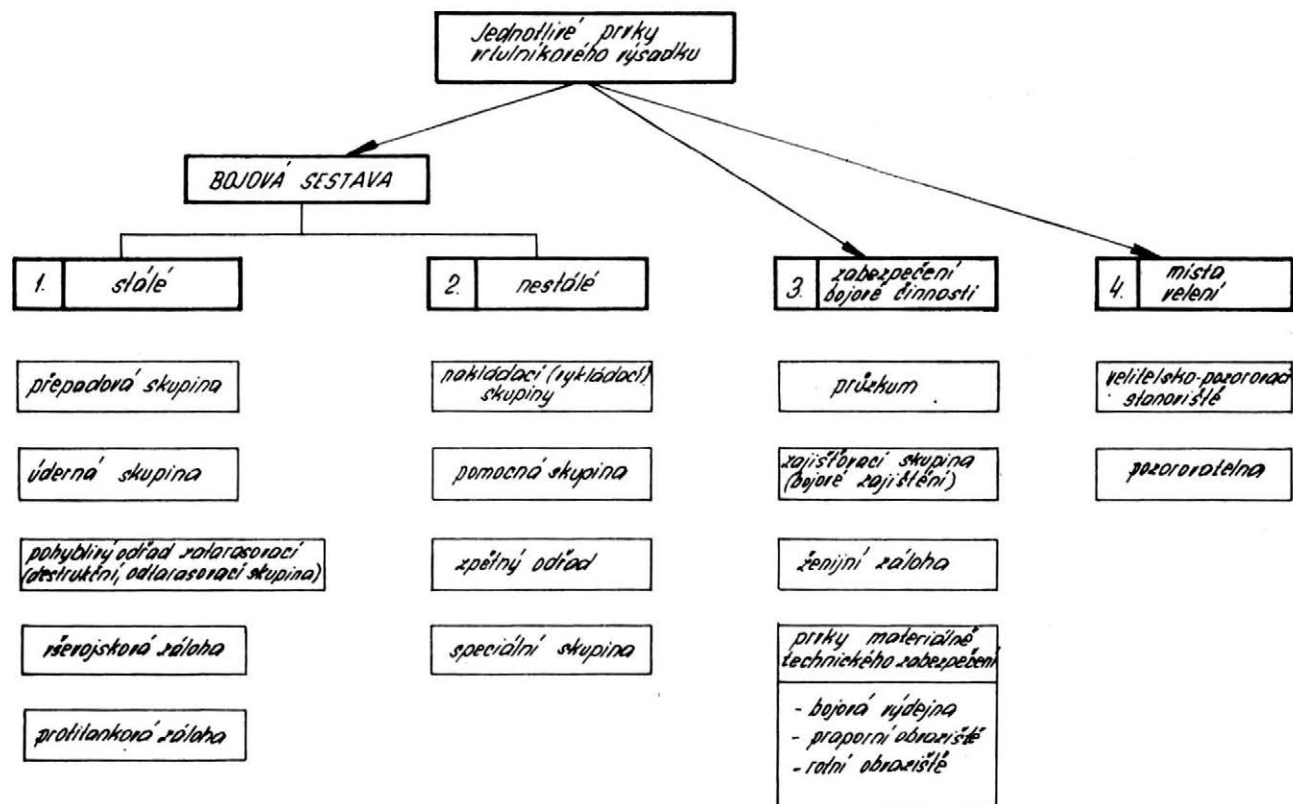
Údernou skupinu tvoří hlavní síly vrtulníkového výsadku (v hodnotě roty) k ničení hlavních sil nepřítele ve stanoveném prostoru. K tomu bezprostředně využívá kombinací manévru v úzké součinnosti s dalšími údernými, popř. přepadovými skupinami.

Destrukční (odtarasovací) skupina (v hodnotě zesíleného družstva) je složena z příslušníků ženijního družstva a stejného počtu příslušníků motostřeleckých jednotek, kteří kromě pomocných prací organizují přímé zajištění.

Vševojsková a protitanková záloha tvoří až 1/3 sil. Rozmísťuje se zpravidla uprostřed bojové sestavy, aby byla schopna v co nejkratší době zasáhnout kterýmkoliv směrem. Zvláštností je, že podle charakteru bojového úkolu a způsobu vysazení (na samostatném směru) se vševojsková a protitanková záloha vyčleňuje i u úderných skupin (zesílené motostřelecké roty).

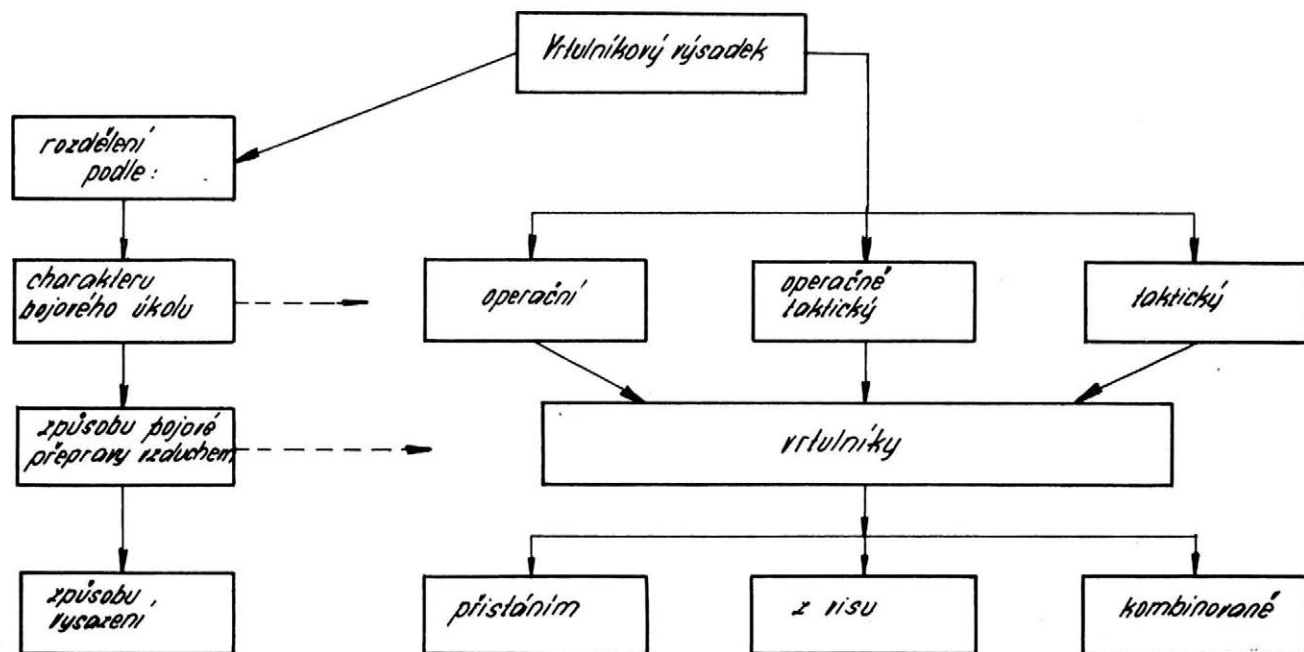
Prvky zabezpečení bojové činnosti, zejména průzkum a zajišťovací skupiny (bojové zajištění) vysíláme na všechny strany (kruhovým způsobem) k zabezpečení bojové sestavy vrtulníkového výsadku.

Bojová sestava vrtulníkového výsadku je zpravidla učleněna v jednom sledu s vyčleněním silné zálohy. V některých variantách můžeme na vzdálenější směry přístupu vysadit **přepadové skupiny**, které plní úkol předemutého odřadu. Obdobně vrtulníkový výsadek si může vyčlenit **obcházecí skupiny**, které plní úkoly v úzké součinnosti s přepadovými anebo údernými skupinami.

Obr. 1. Bojová sestava vrtulníkového výsadku

Obr. 2. Rozdělení vrtulníkového výsadku

Členění bojové sestavy vrtulníkového výsadku do jednotlivých skupin zabezpečuje maximální aktivnost. Současně to vyžaduje přesně sladit úkoly uvnitř vrtulníkového výsadku a udržet nepřetržitou součinnost s pozemními jednotkami a druhy vojsk.

Délka bojové činnosti výsadku závisí na:

- situaci vlastních vojsk a jednotek nepřítele,
- důležitosti a významu horského přechodu (pro obě strany),
- předpokládané síle vrtulníkového výsadku,
- hloubce vysazení,
- charakteru bojového úkolu,
- průměrném tempu útoku vlastních pozemních vojsk,
- hodnotě palebné podpory prostředky nadřízeného.

Současně důležitým ukazatelem pro stanovení celkové délky je počet a typ vrtulníků a jejich užitečná hmotnost, kterou využijeme pro bojovou přepravu vzduchem a vysazení. V horském a zalesněném terénu může vrtulníkový výsadek vést úspěšně aktivní činnost **po dobu několika hodin až jednoho dne**. Závisí to na bojových možnostech vysazených jednotek. Uvedu na příkladě:

- motostřelecká rota bez bojové techniky do 1 h,
 - motostřelecká rota zesílená protitankovými prostředky a střelci protiletadlových raketových kompletů do 3 h,
 - motostřelecký prapor bez těžké bojové techniky (OT, BVP) 4—6 h,
 - zesílený motostřelecký prapor (podle způsobu vysazení) 6—10 h.
- Pro činnost v noci se údaje o třetinu až polovinu zvyšují.

Konfigurace terénu a jeho pokrytost umožňuje anebo znesnadňuje obsazení horského přechodu. Mnohdy budeme vysazovat přímo z visu nad terénem, nad korunami stromů s využitím sítí, lan, provazových žebříků a speciálních plošin.

Další přísun jednotek a materiálu v průběhu boje bezprostředně ovlivní délku bojové činnosti vrtulníkového výsadku. Při boji v horském a zalesněném prostoru je zásada, že vrtulníkový výsadek vysazujeme zpravidla **jedním koloběhem**. Podle vývoje situace, důležitosti horského přechodu může být zesílen dalšími jednotkami a materiálem, které tvoří **další koloběh** a vytváří podmínky pro splnění předurčeného bojového úkolu pluků a divize. Tato zvláštnost je také podmíněna předpokládaným a skutečným tempem útoku pozemních jednotek.

Soudobé názory na bojové použití vrtulníkového výsadku v horském a zalesněném terénu ovlivňují i terminologické pojetí výsadku.

Zatím se běžně používá pojmu taktický vzdušný výsadek, který je předurčen k plnění různorodých úkolů v taktické hloubce a v úzké součinnosti s motostřeleckými (tankovými) divizemi.

Ovšem význam horského (hraničního) přechodu daleko přerůstá „taktický“ charakter.

Proto oprávněně začínáme používat pojmu **vrtulníkový výsadek** (viz obr. 2), který používáme k plnění nejen **taktických, operačně taktických**, ale v některých případech i **operačních** úkolů.

Soudobé zkušenosti potvrzují, že **význam** vrtulníkového výsadku, konkrétně při ovládnutí horského přechodu, nespočívá a nemůže být dán pouze hloubkou vysazení, ale **charakterem a důležitostmi bojového úkolu**, který tvoří součást úkolu divize.

ZÍSKÁVÁNÍ PRŮZKUMOVÝCH ÚDAJŮ PRO HROMADNÉ PALBY DĚLOSTŘELECTVA

Vztah průzkumu a palby z pohledu bojové činnosti dělostřelectva chápeme jako dvojedinou kategorii. Palba je podmíněna úspěšným průzkumem. Palba diktuje podmínky, v jejichž mezích musí průzkum působit ve prospěch dělostřelectva. Nedosažení těchto mezí vylučuje jak vznik palby, tak význam průzkumu.

V článku zkoumám vztah průzkumu a palby při vedení hromadných paleb.

Nejprve stručně ujasním, jaké podklady, potřebuje dělostřelectvo, aby mohlo vést hromadnou palbu. Tyto podklady tvoří údaje o

- poloze středu cíle (v pravoúhlých nebo polárních souřadnicích),
- rozměru cíle (šířka $\times$ hloubka v metrech vzhledem k výstřelně),
- charakteru cíle (popis o jakého nepřitele jde, stupeň jeho ukrytí, respektive ženijního budování),
- činnosti cíle.

Údaje musí mít dělostřelectvo včas. Tzn., že údaje budou k dispozici v takovém čase, který umožní uskutečnit postih cíle palbou dříve, než cíl změní charakter (např. pěchota nasedne do obrněných transportérů, dělostřelectvo ženijně vybudoje palebná postavení apod.), nebo se přemístí. Kromě času bude rozhodující přesnost získaných údajů, tzn. především přesnost určení polohy středu cíle.

Dělostřelectvo divize (armády) plní palebné úkoly samostatnými palbami dělostřeleckých (raketometných) skupin, od-

dílů, popř. baterií a hromadnými palbami části, nebo všeho dělostřelectva. Hromadnou palbu můžeme vést s rozdělením cílů, s rozdělením úseků a náložmo. Každý z těchto způsobů má své charakteristické zvláštnosti. Tyto zvláštnosti se projevují nejen v palebném systému, ale i v oblasti průzkumu.

Obecně platí, že čím větší je cíl, tím můžeme určit polohu jeho středu méně přesně. V tom je rozhodující zvláštnost získávání podkladů pro hromadné palby. Z tohoto hlediska však nemusí být všechny způsoby hromadné palby stejné. Záleží na tom, ze kterého stupně velení se na hromadnou palbu díváme. Půjde-li např. o hromadnou palbu veškerého, nebo části dělostřelectva armády, může být vedena s rozdělením cílů. Pro dělostřelectvo divize to však může být hromadná palba náložmo, nebo s rozdělením úseků.

Sledujeme tedy skutečný rozměr cíle. Jestliže pro cíle do rozměru oddílového úseku 400×400 m musí být souřadnice jeho středu určeny s pravděpodobnou chybou v rozmezí 25–50 m, může být u větších cílů vyžadována přesnost menší. To platí pro cíl postřelovaný způsobem „náložmo“.

Největší možné rozměry cíle při vedení hromadné palby s rozdělením úseků jsou dány souhrnem palebných možností oddílů, které můžeme k postřelování tohoto cíle použít. Maximální přípustné rozměry úseku pro hromadnou palbu náložmo viz **tab. 1**.

Tabulka 1

Počet a druh oddílů použitých v HP „náložmo“	Jeden hlavní oddíl	Do pěti hlavních oddílů	Pět a více hlavních oddílů	Raketometný a hlavní oddíl	Jeden raketometný oddíl	Do pěti raketometných oddílů
Šířka × hloubka (m)	400 × 400	600 × 600	800 × 800	800 × 800	1200 × 1500	1500 × 1500

Z teorie střelby a řízení palby můžeme vyvodit tyto závěry:

1. Bude-li hromadná palba vedena náložmo, není nutné při určování polohy cíle (středu úseku) použít jen takových druhů a způsobů průzkumu, které zaručí dosažení pravděpodobné kruhové chyby v rozmezí 25–50 m, aniž by se tím výrazně snížila účinnost palby i při jejím zahájení bez zastřelení.

2. Totéž bude platit i při hromadné palbě s rozdělením úseků, nebo s rozdělením cílů, budou-li úseky nebo cíle umlčovány opět hromadnými palbami náložmo podřízené stupně, nebo soustředěnými palbami náložmo skupiny.

3. V souladu se závěry v bodě 1. a 2. a při umlčování můžeme připustit zvětšení pravděpodobné kruhové chyby určení polohy cílů na:

- 50–75 m při hromadné palbě méně než pěti oddílů na úsek 600 × 600 m;
- 75–100 m při hromadné palbě pěti a více oddílů na úsek 800 × 800 m;
- 100–150 m při hromadné palbě méně než pěti raketometných oddílů na úsek 1500 × 1500 m.

Přípustné chyby určení polohy cíle nestanovuje žádný předpis, byly odvozeny empiricky a celý problém vyžaduje dalšího zkoumání z hlediska teorie střelby.

V dalším zkoumejme, jak se na získávání průzkumných údajů pro plánování a řízení hromadných palb dělostřelectva mohou podílet jednotlivé druhy průzkumu. Návoslovná norma NN 020101 dělí průzkum na druhy podle prostředí, významu úkolů v bojové činnosti a použitých sil a prostředků.

Vzhledem k řešenému problému nás zajímá poslední hledisko. Podle něho se průzkum dělí na tyto druhy: agenturní, rádiový, radiotechnický, vojskový, hloubkový, vzdušný, dělostřelecký, radiolokační, ženijní, radiační, chemický, biologický, atd.

Pomineme-li agenturní průzkum a všechny ostatní druhy průzkumu, které buď nemohou (jako radiační, biologický, chemický), nebo mohou jen zcela výjimečně

(např. průzkumy druhů vojsk, jako chemický, ženijní atd.) poskytnout potřebné údaje pro vedení hromadných palb, budeme se dále zabývat vojskovým, hloubkovým, rádiovým, radiotechnickým, vzdušným, radiolokačním a dělostřeleckým průzkumem.

Hloubkový průzkum vedou v sestavě nepříteli speciálně vycvičené a vybavené jednotky. Vojskový průzkum vedou motostřelecké, tankové, výsadkové a průzkumné jednotky (útvary), z nichž se mohou vylénit pozorovatelé a vytvářet pozorovací hlídky, jednotky pro výpady, léčky, průzkum bojem, bojové průzkumné hlídky, samostatné průzkumné hlídky, průzkumné skupiny a průzkumné odřady.

V zájmovém prostoru (asi do hloubky 25 km od čáry dotyku) daném dostřelem vlastního dělostřelectva, budeme převážně používat vojskový průzkum, zřídka hloubkový průzkum. Je známo, že oba druhy průzkumu mohou získat všechny údaje potřebné pro vedení hromadných palb. Rozdíl bude v přesnosti určení polohy středu cíle. Obě druhy průzkumu používají řady způsobů, polohu středu cíle a jeho rozměry však budou zpravidla určovat pozorování v prostoru cíle. Z tohoto hlediska můžeme rozdělit výsledky jejich průzkumu na dvě skupiny. Cíle určené speciálně vycvičenými jednotkami hloubkového průzkumu a průzkumnými skupinami (hlídkami) tvořenými průzkumníky, nebo důstojníky budou určeny s pravděpodobnou kruhovou chybou, jejíž velikost je v závislosti na způsobu připojení vlastního stanoviště a dále pozorování — viz tab. 2, poř. číslo 1. Jejich zprávy budou tedy plně použitelné, pokud budou vybaveny mapou nebo leteckým snímkem velkého měřítka.

V ostatních případech budou chyby v určení polohy cíle větší, proto výsledků průzkumu těchto orgánů nemůžeme pro palbu použít. Pokud budeme orgány vojskového průzkumu této skupiny úkolovat ve prospěch dělostřeleckého průzkumu, bude výhodné je doplnit specialisty dělostřeleckého průzkumu, kteří zaručí požadovanou přesnost výsledků.

PŘEHLED PRAVDĚPODOBNÝCH KRUHOVÝCH CHYB
NĚKTERÝCH DRUHŮ A ZPŮSOBŮ PRŮZKUMU

Tabulka 2

Poř. číslo	Druh (způsob) Pr	Metoda (prostředek) určení polohy cíle	Druh podkladu, nebo způsob připojení	Dálka průzkumu (km)										Poznámka
				1	2	3	4	5	6	7	8	9	10 a více	
1	Dálkový Pozorování	Povšechná (v prostoru cíle)	M 50											Hodnota pravděpodobné kruhové chyby určení polohy cíle: do 50 m 50 - 75 m 75 - 100 m 100 - 150 m
M 100														
2		Sdružené pozorování (protínání) Z = 1 km	T											
			P											
			T											
			P											
3		Pomocí dálkoměru (polární metoda) (D-61)	T											
			P											
4		Zukomerný	systematické chyby	G										Způsoby topograficko-geodetického připojení: G - geodetické T - topografické, pomocí přístrojů a mapy měřítka 1:50 000 P - topografické, povšechným způsobem (mapa měřítka 1:50 000) T - topografickým připojovačem Druh podkladu: M 50 - mapa 1:50000 M 100 - mapa 1:100000 (použito charakteristik map našeho státního území) LS - letecký snímek
výškových pov.vlivů			G											
přízemních - " -	G													
7	Bez zahrnutí pov. vlivů		T, TG											
8	Dvojice pozemních fotografických snímků	T												
		P												
9	Radiolokační	Radiolokátor typu SNAR - pohyblivé cíle	T											
P														
10		- pevné cíle	T											
			P											
11	Radiolokátor typu ARSOM	T												
		P												
12	Vzdušný	Pozorování z letounu	M 50											
		LS												
13	Pozorování z vrtulníku	M 50												
		LS												
POZNÁMKA:														
Je-li cíl zachycen na vstřelém LS, vyhovují všechna měřítka, nebo přenesení do mapy 1:100 000. Uspokojivých výsledků se dosáhne (při určování polohy velkých cílů) i při použití LS půzkumné hodnoty (bez prvků vnitřní orientace a překrytí), nebo i skloněných LS s využitím perspektivní kilometrové sítě.														

Rádiový průzkum vedeme technickými prostředky, které umožňují odposlech rádiového a radioreléového vysílání a zaměřování rádiových stanic. Radiotechnický průzkum vedeme technickými prostředky, které umožňují sledování, analýzu a zaměřování radiotechnických a navigačních prostředků nepřítele.

Rádiový průzkum může zjistit údaje pro vedení hromadných paleb jednak vyhodnocením odposlechu rádiového provozu nepřítele, jednak zaměřením polohy rádiových stanic. Radiotechnický průzkum

může kromě údajů o technických vlastnostech radiotechnických prostředků určit i jejich polohu. Jestliže pomineme možnost zjištění potřebných údajů vyhodnocením rádiového provozu nepřítele jako netypickou, určuje rádiový i radiotechnický průzkum polohu rádiových stanic a radiotechnických zařízení metodou určení azimutů (směrů) na tyto prostředky z několika stanovišť (protínáním vpřed).

Zhodnotíme-li pravděpodobnou kruhovou chybu určení polohy cíle těmito prostředky jen na základě technické přes-

Sled	Jednotka	Útok
První	Četa	Zpravidla jeden sled a záloha (motorizované), nebo v rozvinuté sestavě se 2–4 OT v prvním sledu a 1–3 družstvy v záloze, stupňovitě vpravo a vlevo (mechanizovaná, tanková), tč. i v linii, mezery mezi OT, tanky 50–100 m. Rozměr 200–300 × 200 m, první sled hluboký 50–80 m (motorizovaná) 150 až 300 × 150–200, i 400 m (mechanizovaná).
	Rota	Zpravidla dva sledy, tr i jeden sled. Šířka úseku 600 m, 700–1000 m, někdy méně. Hloubka prvního sledu 200 m, druhého 200–300 m, mezera 200 až 300 m, celková hloubka bojové sestavy 600–800 m.
	Prapor	Dva sledy, nebo jeden sled a záloha. Úsek 2–3, někdy i 4 km, při průlomu 1–1,5 km, při sesednutí z OT i 700–1000 m široký, 2–3 km hluboký. Mezery mezi rotami 200–500 m. V útoku zaujímá předbojové (proud a dvojitý proud) a bojové sestavy. Palebná postavení minometných čet v hloubce 1,5–2 km.
Druhý	Četa	Jako druhý sled roty postupuje v závislosti na situaci v proudu, nebo předbojové sestavě v hloubce až 400 m, délka 250–300 m.
	Rota	Jako druhý sled praporu postupuje zpravidla v pochodovém proudu v hloubce 1,5–2 km, délka až 1 km. Jako záloha brigády postupuje v proudu po komunikacích, v hloubce do 5 km.
	Prapor	Jako druhý sled brigády postupuje po komunikacích, po jedné ose, na hlavním směru útoku, čelo v hloubce 5 km, délka 6–7 km. Jako záloha divize postupuje po komunikacích (terénem) obvykle skoky, mezi nimi zůstává v pochodové sestavě, čelo v hloubce 15–25 km, zád až 30 km.

Tabulka 3

Obrana		
Poziciční způsob		Pohyblivý způsob
Z opěrných bodů čet	Na široké frontě	
Rajon obrany 300–500 × 200 m, opěrný bod čtyř 150 × 80 m bez OT, které zaujímají postavení až 300 metrů široké, ve vzdálenosti až 400 m.	Rajon obrany až 700 m široký, v něm četa obsazuje obranné postavení až 500 metrů široké, hloubka do 50 m. OT většinou zaujímají palebná postavení rozptýleně za družstvy, někdy ve zvláštním prostoru stranou.	Rajon obrany až 700 × 1000 m, v něm četa obsazuje nejméně 2 obranná postavení o šířce až 300 m, vzdálená do hloubky 400–600 m. Obranné postavení zaujímá ihned, nebo po předchozím zaujetí vyčkávacího prostoru, který je ve skrytu poblíž.
Rajon obrany 800–1000 m šířka, až 1000 m hloubka, v něm buduje 3–4 opěrné body čet.	Rajon obrany 2000 m a více × 1000 m, v něm čety budují a obsazují obranná postavení vedle sebe 300–500 m široká v rajonech 700 m.	Rajon obrany 1500–2000 × 1000 m, skládá se z rajonů čet 700 × 1000 m. Vyčkávací postavení se zřizují po četách v nejbližším skrytém prostoru, mohou mít rozměr 50–100 m × 100–150 m.
Prostor obrany 5 km i více široký, skutečná šířka rot prvního sledu je asi 2–3 km, zbytek jsou mezery na bocích. Mezery mezi rotami až 1000 m. Pro tpr nevýhodný způsob.	Prostor obrany 5–7 i více km široký, 1–2 km hluboký. Zpravidla všechny rotý jsou v prvním sledu, záloha 1–2 čety.	Považuje se za typický pro mechanizované a tankové jednotky. Prostor obrany 5 a více km široký, 3–4 km hluboký, skutečná šířka bojové sestavy 3–4 km. Roty druhého sledu bojují podle zásad obrany vedené pozicičním způsobem z opěrných bodů čet.
Buduje a obsazuje opěrný bod v hloubce 500–800 m.	Zpravidla jako záloha praporu, buduje opěrný bod v hloubce okolo 1,5 km, může zesilovat první sled.	Jako druhý sled roty buduje a obsazuje zadní obranné postavení, nebo jiné postavení.
Jako druhý sled praporu buduje rajon obrany v hloubce 2–3 km.	Jako záloha brigády se umísťuje tak, aby mohla být použita do všech směrů. Prostor rozmístění ve skrytu, až 500 × 600 m, hloubka asi 10 km.	Podle zásad pozicičního způsobu, z opěrných bodů čet, je připravena k protizteči, nebo se připojí k brigádní protizteči.
Jako druhý sled brigády obsazuje prostor rozmístění v hloubce 12–15 km, o rozloze 20 km ² , ve skrytu. Roty jsou v prostorech vzdálených 1–2 km, o rozměrech až 500 × 600 m.	Jako záloha divize, při vedení boje na zdrženou, zpravidla u zadní hranice hlavního pásma boje na zdrženou (20–30 km).	Jako druhý sled brigády zaujímá prostor rozmístění v hloubce 12 až 15 km.

nosti přístrojů v určení směrů (neuvažujeme pravděpodobnou chybu topograficko-geodetického připojení a vyhodnocení výsledků měření), dojdeme k těmto závěrům:

Při protínání ze základny široké 20 km, na cíle ve vzdálenosti 15 km, se bude tato chyba pohybovat v rozmezí 1,4–2,5 km a na cíle ve vzdálenosti 30 km v rozmezí 4,6–8 km. Jestliže připustíme, že protnutí cíle z více stanovišť a vyhodnocením trojúhelníku chyb se pravděpodobná kruhová chyba zmenší až o 1/3, stále je několiknásobně vyšší než chyba, kterou můžeme připustit při určování polohy i těch největších cílů. Z toho vyplývá, že rádiový a radiotechnický průzkum je pro palbu dělostřelectva nepoužitelný a jeho výsledky použijeme jen pro úkolování jiných druhů průzkumu.

Vzdušný průzkum vede průzkumné letectvo pozorováním a fotografováním a vojskové letectvo pozorováním. Je to neproduktivnější druh průzkumu. Pro palbu dělostřelectva bude plnit průzkumné úkoly především vojskové letectvo, průzkumné letectvo se bude na získávání podkladů pro hromadné palby podílet fotografováním, výjimečně pozorováním.

Vojskové letectvo plní úkoly pozorováním z letu nad vlastním územím, ve vzdálenosti 3–5 km od čáry dotyku, nebo za příznivých podmínek (pasivní PVO nepřítel, vlastní vzdušná nadvláda atd.) z letu nad územím nepřítelů až do hloubky 20 km. Pravděpodobnou chybu určení polohy cíle vzdušným průzkumem viz **tabulku 2**, pořadové číslo 12 a 13 a poznámku k tabulce.

Vzdušný průzkum bude vzhledem ke svým vlastnostem základním druhem průzkumu při získávání podkladů pro hromadné palby v hloubce od dosahu průzkumu pozorováním z pozemních pozorovatelů až po dostřel dělostřelectva.

Radiolokační průzkum jako součást vojskového nebo dělostřeleckého průzkumu je nejdůležitějším druhem průzkumu při zjišťování podkladů pro hromadné palby v obdobích snížené viditelnosti a v noci. Svými vlastnostmi umožňuje postih rozhodujících cílů do hloubky viditelnosti z pozemních pozorovatelů a zjištění střílejších minometných a dělostřeleckých baterií. Přesnost radiolokačního průzkumu je vzhledem k přípustným chybám určení polohy cíle pro hromadnou palbu vynikající (viz **tabulku 2**, poř. číslo 9–11). Nevýhodou je obtížné určení charakteru cíle podle jeho zobrazení na stínítku radiolokátoru.

Dělostřelecký průzkum zahrnuje pozemní a vzdušný průzkum. Pozemní prů-

zkum vedou jednotky a útvary organickými a přidělenými průzkumnými prostředky. K plnění úkolu využívá průzkumných jednotek na pozorovatelnách a dělostřeleckých pohyblivých pozorovatelnách (DPP), které jsou vybaveny přístroji ke zjišťování cílů, radiolokačních jednotek vybavených radiolokátory pro průzkum pohyblivých cílů (typ SNAR) a radiolokátory pro zjišťování střílejších děl a minometů (typ ARSOM) a jednotek zvukoměrného průzkumu, vybavených přístroji pro zjišťování zvucích cílů. Dělostřelecký průzkum pozorováním vedeme z pozemních pozorovatelů. K průzkumu protivníka používáme pozorovací přístroje, polohy cílů určujeme povšechnou a polární metodou a protínáním. Základním přístrojem je dalkoměr. Dosah průzkumu limituje viditelnost a tvar terénu. V podmínkách Středoevropského válečného divozu terén průměrnou dohlednost na vzdálenost 5–7 km. Omezující vliv terénu můžeme kompenzovat využitím DPP, které vzhledem ke svým vlastnostem (pancéřování, značná průchodnost terénem, plavání atd.) umožňují vést průzkum ze sestavy motostřeleckých a tankových jednotek, s nimi pronikat do boků (týlu) nepřítelů a pozorováním z boků (týlu) postihnout cíle, které nemůžeme zjistit z předního okraje. Kromě toho můžeme DPP vysílat do průzkumných skupin a bojových průzkumných hlídek vojskového průzkumu a tak zjistit cíle ve značných hloubkách bojové sestavy nepřítelů. Dělostřelecký průzkum pozorováním zabezpečuje požadovanou přesnost určení polohy cílů pro hromadné palby na velké pozorovací dálky (viz **tabulku 2**, poř. čís. 1–3).

Dělostřelecký průzkum pozorováním doplníme průzkumem fotografováním z pozemních pozorovatelů. Přes to, že jde jen o doplňkový způsob průzkumu, nepodceňujeme možnosti, které dává použití různých objektivů a negativních i pozitivních materiálů pro průzkum a dvojice panoramatických snímků pro určování polohy cílů (viz **tabulku 2**, poř. čís. 8).

Zvukoměrný průzkum je základním způsobem dělostřeleckého průzkumu pro zjišťování střílejších dělostřeleckých a minometných baterií protivníka. Počet zvukoměrných jednotek je v dělostřelectvu postačující (na každé 2–3 dělostřelecké oddíly jedna zvukoměrná jednotka). Přesnost práce umožňuje získávat údaje o nepřátelských bateriích do značných hloubek (viz **tabulku 2**, poř. čís. 4–7). Nevýhodou zůstává velká potřeba času na rozvinutí jednotky, nezbytnost aktivní činnosti nepřátelského dělostřelectva pro prů-

zkum a nepřesnost údajů při průzkumu raketometů. První nevýhodu v podstatě odstraní nová zvukoměrná souprava, která může pracovat na základě rádiového spojení a je vybavena prostředky pro rychlé topograficko-geodetické připojení. Výhodou zvukoměrného průzkumu je relativní nezávislost na počasí, denní době a teplotě.

Dále posoudíme jaké možnosti dává bojová sestava nepříteli pro plánování a vedení hromadných palb a současně jaké jsou možnosti průzkumu při zjišťování podkladů pro ně. Při tom budeme uvažovat střední taktické normy armády USA a NSR a zkoumat možné cíle do hloubky 20–25 km od čáry dotyku.

Mechanizované (tankové, motorizované) jednotky nepříteli můžeme charakterizovat údaji — viz **tab. 3**. Z ní vyplývá, že jediný, víceméně kompaktní cíl poskytuje bojová sestava čtyři. Její rozměry jsou však pro vedení hromadné palby příliš malé. Bojová sestava roty, popř. praporu, která by svými rozměry vyhovovala hromadné palbě náložmo, nebo s rozdělením úseků, je však málo celistvá a palba není efektivní. Na bojovou sestavu praporů, nebo brigád povedeme hromadnou palbu téměř výhradně s rozdělením cílů (až na četové úseky). Tím se však připravíme o všechny výhody, které průzkumu poskytuje hromadná palba náložmo na velké cíle a polohu jednotlivých cílů budeme určovat obvyklými způsoby.

Hlavním zdrojem zpráv (potřebné přesnosti) bude dělostřelecký průzkum pozorováním z velitelsko-pozorovacích stanovišť a pozorovatelů, organizovaný na základě obecných zpráv o nepříteli od zpravodajských orgánů. V noci a za snížené viditelnosti to bude radiolokační průzkum. Za dosahem průzkumu pozorováním to bude vzdušný průzkum pozorováním za pomoci leteckého snímku, nebo mapy (1 : 50 000) z vrtulníků.

Určité možnosti pro hromadné palby náložmo dávají druhé sledy a zálohy nepříteli v prostorech soustředění. Typickými cíli v těchto případech budou roty v prostorech soustředění (ve vyčkávacích prostorech). Rozměry roty v tomto případě mohou dosáhnout 500×800 m. Druhé sledy a zálohy v hodnotě praporů (někdy brigád) bude třeba rozčlenit a umlčovati po rotách. Nejčastějšími případy budou hromadné palby na druhé sledy (zálohy) brigád. V některých případech se vyskytnou na hranici dostřelu i druhý sled divize. Druhé sledy praporů nebudou typickými cíli, neboť duhosledové roty budou nejčastěji zaujímát vyčkávací prostory po

četách, poblíž svých připravených rajónů obrany, nebo tyto rajóny obsadí.

V těchto případech bude hlavním prostředkem průzkumu vzdušný průzkum a to především pozorováním z vrtulníků letících nad územím nepříteli. Dále to bude vzdušný průzkum fotografováním průzkumným letectvem a někdy i pozorováním z vrtulníků letících nad vlastním územím. Při důsledné činnosti se zpravodajskými orgány a správném úkolování vševojskového průzkumu, pak zprávy PzS a BPZH budou cennými podklady pro palbu, zvláště tehdy, budou-li posíleny specialisty dělostřeleckého průzkumu.

Ze zbraní hromadného ničení se ve zkoumané hloubce vyskytnou všechny druhy dělostřelctva, které mohou použít jadernou municí. Budou to samohybné houfnice ráže 155 a 203,2 mm, baterie dělostřeleckých raket HONEST JOHN a oddíly řízených střel LANCE. Některé údaje o těchto prostředcích — viz **tabulku 4**.

Víceúčelové dělostřelctvo může zaujímat palebná postavení v několika variantách. Podle nich může být dělostřelecký oddíl v jednom prostoru, nebo palebné baterie a velitelství oddílu spolu se zabezpečujícími jednotkami jsou v oddělených prostorech. V obou případech mohou být pro každou baterii připravována až tři dočasná palebná postavení mimo prostor (do vzdálenosti až 2 km), která zaujímají pro splnění palebného úkolu. Vzhledem k tomu, že nejkratší doba pobytu v palebném postavení se podle typu materiálu pohybuje v rozmezí 3–12 minut, je nezbytné zahájit ničení (umlčování) zjištěných baterií (děl) ihned po určení jejich polohy. Umlčovat baterie hromadnými palbami na celé prostory palebných postavení není vzhledem ke značnému rozptýlení jeho jednotlivých prvků efektivní.

Podklady pro palbu získáváme stejnými způsoby, jako jsem uvedl. Kromě nich můžeme (v některých případech) využít i zvukoměrného a radiolokačního průzkumu (radiolokátorů typu ARSOM).

Dělostřelecké rakety HONEST JOHN a řízené střely LANCE bude dělostřelctvo ničit především po odpalovacích zařízeních na palebných stanovištích, ihned po jejich zjištění, neboť tam bude jejich objevení nejpravděpodobnější. Vzhledem ke krátké době jejich pobytu na palebném stanovišti (10–30 minut) a vysoké spotřebě střeliva (až 700 ran), může tato palba nabýt charakteru hromadné palby náložmo. Pak můžeme plně využít všech výhod, jež tato palba průzkumu poskytuje. Vhodným cílem pro hromadnou palbu náložmo může být velitelské staveníště oddílu,

Prostředek	Umístění od čáry dotyku (km)	Oddíl		Baterie		Poznámka
		Rozměr PBR (palp)	Prvky (mezery)	Rozměr PBR (palp)	Prvky (mezery)	
Samohybná houfnice 155 mm	4—6	2,5—3,5 × × 2 km	Tři palebná postavení baterií (800—1000 m). VS oddílu (až 1500 m za palebnými postaveními baterií). Postavení velitelské baterie a baterie služeb.	500 × 800 m	Tři dvojice děl (20—40 m děla, do 100 m dvojice). Dvě palebné čety (20—40 m děla, do 200 m čety). Dva až tři úkryty pro obsluhu (200 m za děly). Sklad jaderné munice (300 m za děly). Dělostřelecká ústředna (300 m i více za děly). Postavení dopravních prostředků munice a postavení velitelské čety.	USA NSR
Samohybná houfnice 203,2 mm	4—8	5—6 × 4—6 km	Dvě až tři palebná postavení baterií (až 1200 m). VS oddílu (až 300 m za palebnými postaveními baterií). Postavení baterie služeb a velitelské baterie.	800—1000 × × 600—800 m	Dvě dvojice děl (2 čety) (30—40 m děla, 200—300 m dvojice, čety). Dva úkryty pro obsluhu (do 200 m za děly). Dělostřelecká ústředna (do 300 m za děly). Sklad jaderné munice (300 m i více za děly). Postavení dopravních prostředků.	USA tři baterie po 4 dělech NSR dvě baterie po 6 dělech
Dělostřelecká raketa HONEST JOHN	6—12			4 × 5 km	Dvě palebné skupiny (0,8 × 1 km, mezi sebou do 2 km). Střelecká ústředna baterie. Technické postavení a postavení čety velitelské a služeb.	
Řízená střela LANCE	15—20	6—9 × 8—12 km	Tři PBR baterií (2—3 km). Až dva prostory technických postavení (3—4 km za PBR bat.). Velitelství oddílu a operační sekce (3—4 km). Postavení velitelské baterie a baterie služeb.	2—3 i více km × 3—5 i více km	Dva prostory hlavních a záložních palebných stanovišť (0,8—1 km). Dvě vyčkávací postavení (1—1,5 km od prostorů palebných stanovišť). Velitelství baterie (2—2,5 km). Technické postavení (1—2 km). Postavení ostatních součástí baterie (1—2 km).	

popř. technické postavení oddílu (baterie). Tyto objekty setrvávají na místě až několik hodin, ale jejich objevení bude obtížné.

Hlavním průzkumným prostředkem pro zjišťování odpalovacích zařízení na palebných stanovištích bude vzdušný průzkum pozorováním letounů, nebo vrtulníků letících nad sestavou nepřítele a průzkum pozorování v prostoru cíle. Při zjišťování ostatních prvků bojové sestavy raketových oddílů a baterií uplatníme především vojsový průzkum i vzdušný průzkum snímáním. Rádiový a radiotechnický průzkum bude zpravidla sloužit jenom jako podklad pro úkolování těchto prostředků.

Bojová činnost dělostřelectva nepřítele se bude řídit obdobnými zásadami, jak jsem uvedl o víceúčelovém dělostřelectvu. Vzhledem ke snadnějšímu velení bude častějším případem použití oddílu v jednom prostoru. Předpokládám, že i frekvence změny palebných postavení bude menší. Baterie budeme ničit (umlčovat) soustředěnými palbami oddílů (skupin), ve smyslu platných předpisů. Baterie mohou být jedním z cílů hromadné palby vyššího stupně velení. Baterie raketometů LARS (NSR) bude zaujímat „prostor palebných postavení“ o rozměrech 1×2 km, v hloubce 3–4 km od čáry dotyku. V tomto prostoru zaujme vyčkávací postavení, zpravidla společně s předsunutým technickým postavením. Přípravuje až tři palebná postavení ve vzdálenosti do 1 km. Palebná postavení mají rozměr 350×200 m, vyčkávací postavení 500×500 m. Kromě prostoru palebných postavení se baterii určuje prostor soustředění v hloubce 8 až 10 km od čáry dotyku, o stejných rozměrech jako vyčkávací postavení. Zatím co

baterie v palebném postavení budeme ničit (umlčovat) podle platných zásad, její vyčkávací postavení nebo prostor soustředění bude vhodným cílem pro hromadnou palbu náložemi.

Vyčkávací prostory baterií raketometů LARS budeme zjišťovat stejnými způsoby a prostředky, jak jsem uvedl o druhých sledech a zálohách. Dělostřelecké a raketometné baterie v palebných postaveních může zjišťovat vzdušný vojsový, radiolokační a za jistých podmínek i dělostřelecký průzkum pozorování.

Místa velení můžeme pro naše potřeby charakterizovat údaji — viz **tabulku 5**. Z tabulky vyplývá, že velitelská stanoviště brigády a zejména předsunutá a velitelská stanoviště divize, popř. předsunutá velitelská stanoviště armádního sboru tvoří vhodné cíle pro hromadné palby. Jejich stabilita setrvání na místě je dosti velká a jejich sestava je dostatečně kompaktní. Obsahují řadu snadno zranitelných prvků (rádiové stanice, štábní automobily, živá síla). Na všech stupních se v závislosti na situaci ženijně budují, orientačně předpokládám, že úplné ukrytí bude zakončeno do 24 hodin. Jejich důležité části a na nižších stupních zpravidla celá velitelská stanoviště jsou umístěna v obrněných transportérech. Hlavní prostředky rádiového spojení jsou ve skupinách rádiových stanic, umístěných ve vzdálenosti až 12 km od spojovacích uzlů. Skupiny radioreléových stanic jsou na spojovacích uzlech a ve skupinách 2–4 km od nich vzdálených.

Velitelská stanoviště bude zjišťovat především vzdušný průzkum fotografováním a pozorováním z průzkumných letounů. Místa velení nižších stupňů potom i pozorováním z vrtulníků letících nad se-

Tabulka 5

Jednotka, útvár, svazek	Umístění (km)						Rozměry (m)		
	V útoku			V obraně			PVS VS TVS		
	PVS	VS	TVS	PVS	VS	TVS			
Četa, rota		v bojové sestavě						bodový cíl	
Prapor	—	1,5	—	—	1,5–2	—	—	100 × 200	—
Brigáda	1–3	3–4	15–25	2–5	7–12	25–45	300 × 200	300–400 × 300	300 × 600
Divize	4–6	10–15	20–30	6–8	20–25	40–50	300 × 200	600 × 600	1000 × 1000
Armádní sbor	8–10	20	50–80	30	70	do 90	500 × 300	6000 × 8000	2000 × 2000

stavou nepříteli. Kvalitní výsledky mohou dodat i PzS vševojskového průzkumu. Rádiový průzkum bude mít pomocnou úlohu.

Vhodné cíle pro hromadné palby mohou poskytnout prvky bojové sestavy vojskového letectva nepříteli. Jde o obsazená letiště (přistávací plochy), prostory rozvinutí technického zabezpečení, místa velení a spojení i jiné objekty. Prostory rozvinutí těchto prvků se mohou vyskytovat poblíž velitelských stanovišť, u míst velení a palebných postavení dělostřelectva a u jiných využívatelů vojskového letectva. Ničení přistávacích ploch palbou dělostřelectva nemá smysl. Je třeba ničit leteckou a zabezpečovací techniku, která je součástí těchto ploch. Tyto prvky budeme zjišťovat stejnými prostředky, jako v předchozím případě, pro úkolování ostatních druhů průzkumu může dodat dobré podklady rádiový a radiotechnický průzkum.

Týlové a technické jednotky a zařízení budou vhodnými cíli pro hromadné palby zřídka. Jde (vzhledem k dostřelu) o tyl praporu, popř. brigády. Tyl praporu se dělí do dvou sledů. První sled tvoří skupina vozidel s částí zásob munice a PHM a skupiny mechaniků z čtyř technického zabezpečení. Tyto prostředky zaujmají prostor asi 400×400 m v hloubce 2–3 km. Za útoku se přemisťují skoky za sestavou prvosledových rot. Druhý sled tylu praporu obsahuje zbytek prostředků. Obsazuje prostor 5–10 km² v zadní části týlového prostoru brigády, v hloubce 20–25 km od čáry dotyku. Tyl brigády, s výjimkou sil a prostředků obsazujících shromaždiště poškozené techniky, bude mimo dostřel.

První sledy tylu praporů můžeme zjistit z pozemních pozorovatelů a pozorováním z vrtulníků letících nad vlastním územím. Pro jejich druhé sledy a prvky tylu brigády bude platit to, co jsem uvedl o zjišťování druhých sledů a záloh.

Z dané problematiky můžeme vyvodit tyto závěry:

1. Získávání průzkumových údajů pro plánování a řízení hromadných palb dělostřelectva není jednorázovou záležitostí. Je to proces, ve kterém se na základě jednotného úsilí všech druhů průzkumu vytvoří celkový obraz nepříteli (na tom kterém stupni velení). Na základě jeho zhodnocení a posouzení vlastní situace, zpravidla na návrh NRVD, se velitel divize (armády) rozhodne k ničení nepříteli hromadnou palbou. Pro takové rozhodnutí však nestačí zprávy informativního charakteru. Hromadná palba může být uskutečněna jen na konkrétní cíle. Jejich zjišťování až po rozhodnutí k zahájení hromadné palby je z časového hlediska ne-

únosné. Z toho důvodu musí být ve štábech RVD shromážděny údaje o všech cílech, které potenciálně mohou být zahrnuty do hromadné palby.

2. Jednotné úsilí průzkumu je sice obecným požadavkem, jeho zaměření k získání údajů pro hromadné palby však musí vycházet z iniciativy dělostřelectva. Náčelník průzkumu příslušného štábu RVD musí z tohoto hlediska v „Plánu dělostřelectvého průzkumu“ předvídat:

- a) prostory vzdušného fotografování,
- b) potřebu vojskového letectva pro dělostřelectvé průzkum,
- c) součinnost se zpravodajským oddělením,
- d) upřesnění „Řádu rozboru zpráv“.

ad a) Prostory vzdušného fotografování vytváří na základě předvídaného průběhu boje (operace), současných zpráv o nepříteli a vyhodnocení terénu. Požadavek se předkládá tak, aby jej bylo možné zahrnout do „Centrálního plánu zpravodajského zabezpečení fronty. Jeho obsah stanoví předpis Dě1-6-5 v článku 30.

ad b) Potřebu vojskového letectva odhadne na základě rozboru konkrétního protivníka. Výchozím podkladem je počet dosud nezjištěných cílů ze všech možných, které sestava nepříteli poskytuje. Je třeba uvažovat, že 50–60 % cílů umístěných za hranicí dosahu průzkumu pozorováním z pozemních pozorovatelů bude třeba určit vzdušným průzkumem vojskového letectva. Při tom uvažujeme tyto kalkulační normy:

- v normálních letových podmínkách na vrtulník a den 6–8 vzletů,
- za 60 minut letu průměrně zjistí 7 cílů,

- zjištění cíle v prostoru 10×10 km za 5–7 minut.

V průběhu bojové činnosti počítáme s tím, že vrtulník bude asi 1/2 letového úsilí plnit jiné úkoly (zastřelení, rekognoskace apod.). Potřebný počet vrtulníků se uhradí na stupni štábu RVD z předurčené vrtulníkové letky dělostřelectvého průzkumu. Zejména na tomto stupni bude třeba cestou NRVD vyžadovat na veliteli divize úhradu potřebného letového úsilí buď přidělením vrtulníků dělostřelectvu, nebo vyčleněním vzletů.

ad c) součinnost se zpravodajskými odděleními (orgány) organizujeme na všech stupních velení dělostřelectva. Zúčastní se jí osobně (náčelník průzkumu příslušného štábu RVD a náčelník zpravodajského oddělení) a při ní dohoví:

- způsob vzájemné informace o nepříteli,

— využití vojskového (hloubkového) průzkumu ke zjišťování údajů pro hromadné palby, zejména prostory odkud je třeba získat zprávy, posílení PzS a BPzH silami a prostředky dělostřeleckého průzkumu, způsob spojení a předávání výsledků,

— využití rádiového a radiotechnického průzkumu a průzkumu druhů vojsk,

— úkoly dělostřeleckého průzkumu v rámci jednotného průzkumového úsilí.

Součinnost probíhá nepřetržitě, využití sil a prostředků průzkumu se vzájemně upřesňuje.

ad d) k uskutečnění hromadné palby je třeba upřesnit „Řád rozboru zpráv“ (viz přílohu 2 předpisu Děl-6-4) tak, aby na stupních divize i armády byl přehled o zjištěných cílech na předním okraji, dělostřeleckých, raketových a minometných baterií, místech velení i nižších stupňů apod. Toto upřesnění musí obsahovat bojové nařízení pro průzkum a je závazné pro celou dobu boje (operace).

3. K získání přehledu o zjištěných cílech si vede štáb RVD výkazovou mapu a seznam cílů. Z hlediska operačního a bojového použití dělostřelectva je výhodné, aby tato mapa byla umístěna na pracovišti skupiny pro řízení hlavněho dělostřelectva. Náčelník průzkumu mapu i seznam průběžně doplňuje.

4. Z hlediska vedení průzkumu je třeba, aby příslušníci PzS zvládli určování polohy cílů povšechným způsobem při průzkumu pozorováním v prostoru cíle a dovedli určovat tvar (obrysy), popř. vnitřní strukturu rozměrných cílů. Poslední požadavek platí i pro orgány dělostřeleckého průzkumu. Větší pozornost bude třeba věnovat i vyhodnocování velkých cílů na leteckých snímcích a využití skloněných leteckých snímků pomocí perspektivních kilometrových sítí a mapy. Určité možnosti dává i průseková fotogrammetrie.

5. Jednotlivé prostředky průzkumu můžeme k získávání podkladů pro hromadné palby použít v tomto pořadí:

a) vzdušný průzkum fotografováním (velmi přesné, ale vyžaduje čas — na cíle s malou frekvencí změny místa),

b) vzdušný průzkum pozorováním

z vrtulníku nad územím napřítele i nad územím vlastním (zejména první případ je pro hromadné palby dostatečně přesný, velmi rychlé předání výsledků — základní způsob na cíle za hranici dosahu průzkumu pozorováním z pozemních pozorovatelů),

c) průzkum pozorováním v prostoru cíle PzS a BPzH (aby bylo dostatečně spolehlivé, vyžaduje posílení skupin orgány dělostřeleckého průzkumu, obtížné se určuje tvar [obrysy], střed a vnitřní struktura cíle, na významu nabude zejména při nedostatku vrtulníků a při silné PVO nepřítelů),

d) vzdušný průzkum pozorováním z letounu (poměrně přesné, nebude však dostatek vzletů pro dělostřelectvo),

e) průzkum pozorováním z pozemních pozorovatelů (hlavně na cíle v dohlednosti),

f) radiolokační průzkum (hlavně na cíle v dohlednosti v noci a za snížené viditelnosti),

g) zvukoměrný průzkum (střílejší dělostřelecké a minometné baterie),

h) průseková fotogrammetrie s využitím panoramatických snímků z pozemních pozorovatelů (přesné, organizace však vyžaduje čas — doplňkový prostředek).

6. V oblasti organizace bude důležité zejména zabezpečení spojení a předávání výsledků vojskového a hloubkového průzkumu, zabezpečení přistávacích ploch a spojení s vojskovým letectvem. Je třeba pečlivě připravit cesty pro předávání výsledků vzdušného fotografování fotogrammetrické jednotce a od ní příslušnému stupni velení dělostřelectvu tak, aby se na minimum zkrátily ztrátové časy.

7. Při operativním řízení půjde u nejnižších velitelů jednotek dělostřeleckého průzkumu o nebojácné a iniciativní využívání možností poskytovaných přípustným zvětšením pravděpodobné kruhové chyby v určování polohy cílů pro hromadné palby. U vyšších stupňů potom o přesnou a rychlou evidenci všech zjištěných údajů, dovedné slučování jednotlivých zjištěných cílů v úseky vhodné pro hromadné palby a iniciativní návrhy dělostřeleckým velitelům.

Závěrem chci konstatovat, že hromadné palby jsou velmi efektivním způsobem použití dělostřelectva, především na stupni divize, ale i vševojskové armády. Z hlediska průzkumu jsou nejvýhodnější hromadné palby náložmo, neboť dovolují při málo snížené účinnosti palby podstatně snížit nároky na přesnost průzkumu, tím zvětšit jeho možnosti i dosah a urychlit dodání výsledků. Hlavním zdrojem zpráv bude průzkum pozorováním pomocí optických přístrojů a radiolokační průzkum do hloubky (podle viditelnosti) 5–7 km. Za touto hranicí to bude vzdušný průzkum fotografováním z letounů a pozorováním z vrtulníků a průzkum pozorováním v prostoru cíle PzS a BPzH vojskového průzkumu.

ZABEZPEČENÍ PŘELETU FRONTOVÉHO LETECTVA NAD SESTAVOU VOJSKA PVO ARMÁDY

Palebný systém PVO v pásmu vševoj-
skové armády (jeho účinnost a efektiv-
nost) si vynutil řešit zabezpečení přeletu
frontového letectva, které působí v převáž-
ně míře ve prospěch pozemních vojsk. Za-
bezpečení přeletu frontového letectva nad
sestavou vlastních prostředků PVO nevě-
nujeme dosud potřebnou pozornost. Po-
znatky z poslední doby nás nutí se touto
problematikou zabývat. V článku chci uká-
zat na složitost při velení a řízení fronto-
vého letectva.

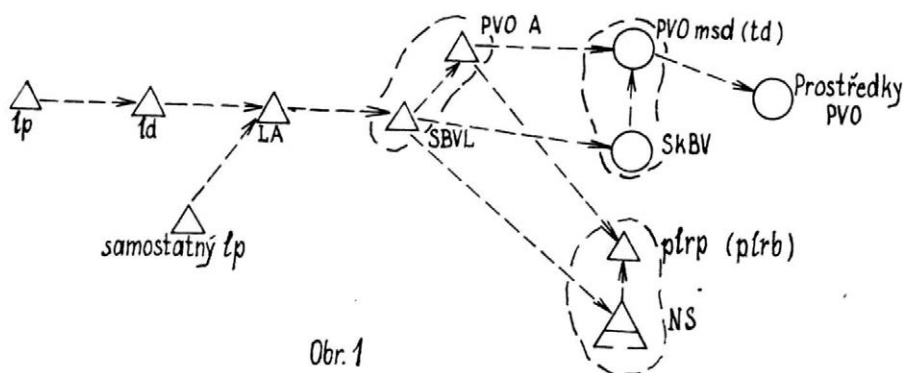
Jedním z prvků systému velení a řízení
jsou střediska bojového velení letectva.
Význam těchto středisek bojového velení
letectva (SBVL) spočívá v tom, že řeší ne-
jen součinnost pozemních vojsk a fronto-
vého letectva, ale i zabezpečuje opatření
pro přelet frontového letectva nad sesta-
vou vojska PVO v pásmu vševojskové ar-
mády, zvláště nad sestavou protiletadlo-
vých řízených střel.

Struktura SBVL a rozmístění jeho prv-
ků, kdy SBVL je v prostoru VS vševojsko-
vé armády, skupina bojového velení
(SkBV)) v prostoru VS msd (td) a navá-
děcí stanoviště (NS) zpravidla společně
s VS protiletadlového raketového útvaru,

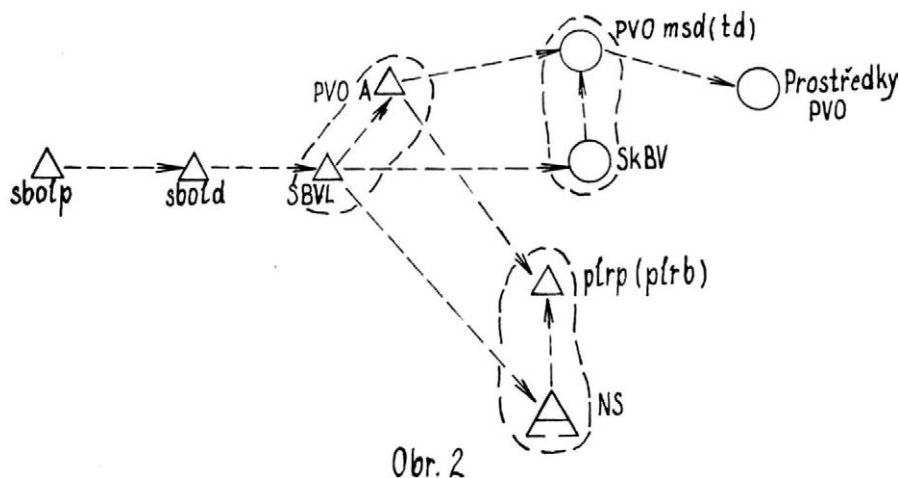
umožňuje rychlé proniknutí informace a
realizaci přijatých zásad součinnosti mezi
pozemními vojsky a frontovým letectvem
s důrazem na opatření k zajištění vlastních
letounů před jejich zničením prostředky
PVO vlastních pozemních vojsk. Účinnost
těchto opatření závisí především na úpl-
ném přehledu o vzletech letounů (skupin
letounů), znalosti a sledování jejich tratě,
výšky a rychlosti letu a dále, a to zvláště,
na včasnosti pronikání těchto informací.

Mimo frontové letectvo, především stí-
hací a bombardovací, bombardovací, stí-
hací, průzkumné a vojskové letectvo budou
prostorem odpovědnosti SBVL přeletávat
do prostorů střehu ve vzduchu i stíhací le-
tcuny PVOS. Také o těchto vzletech musí
být SBVL s předstihem informováno, aby
mohlo učinit opatření k bezpečnosti přele-
tu stíhacích letounů do určených prosto-
rů. Tyto informace půjdou k SBVL cestou
VS LA nebo střediska bojového velení stí-
hacímu letectvu a přímo hlášením letounů
při vzletu do prostoru odpovědnosti SBVL.

Zatímni předpokládaná praxe vychází
z hlášení o vzletu letounu (skupiny letou-
nů), které je podáno po vzletu. Toto pro-
niká cestou velitelských stanovišť od VS

Obr. 1

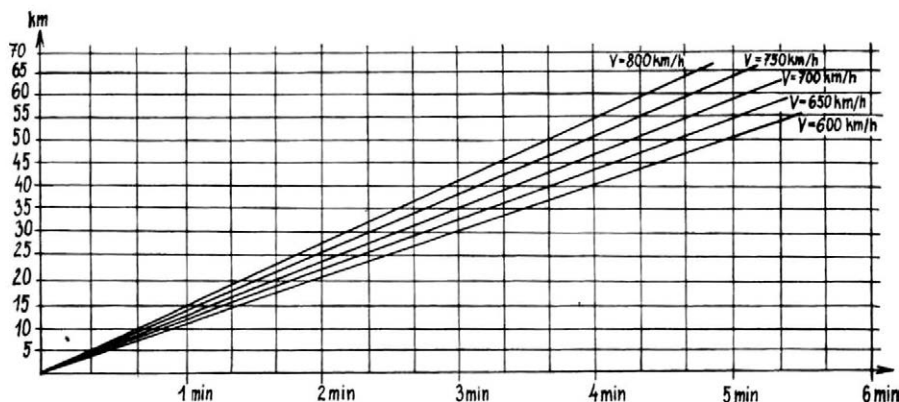

Obr. 2

leteckého pluku přes VS letecké divize a VS letecké armády, která toto hlášení předá na SBVL. SBVL předá informaci SkBV a NS. Hlášení samostatných leteckých pluků (průzkumné letecké pluky, bombardovací letecké pluky apod.) proniká rychleji, neboť je podáno přímo na VS letecké armády (viz **obr. 1**).

Na úrovni SBVL dochází k součinnosti s VS PVO vševojskové armády, které je informováno o vzdušné situaci a které činí po své linii opatření k bezpečnosti vlastních letounů (skupin letounů), před pal-

bou prostředků PVO armády. SkBV a NS zabezpečují součinnost s náčelníkem PVO msd (td) a s VS protiletadlového raketo- vého útvaru a jsou odpovědny za realizaci opatření k zabezpečení přeletu nad příslušnou sestavou prostředků PVO. Naváděcí stanoviště (NS), které bude zpravidla rozmístěno společně s VS útvaru PLRS bude o všech vzletech informováno jednak ze SBVL a jednak samo bude mít vlastní radiolokační přehled nejen o všech vlastních letounech (skupinách letounů), ale i o letech nepřítele. Tento přehled o vzduš-

Obr. 3

né situaci vlastních letounů i o letounech nepřítele umožňuje náčelníkovi NS v rámci úzké součinnosti s útvarem PLRS přijmout opatření jak k zajištění bezpečnosti při průletu vlastních letounů nad sestavou PLRS, tak i společná opatření ke zničení vzdušného nepřítele.

Další variantou je průnik informace z VS stíhací bombardovací letecké divize k SBVL, kdy je vynechán stupeň letecké armády (viz **obr. 2**).

Průnik hlášení o vzletu od leteckých pluků (slp, sbolp, bolp., pzlp, dvlp) až k prostředkům PVO msd (td) a plrp (plr) si vyžádá 5–6 minut, průnik hlášení k prostředkům PVO msd (td) podle **obr. 2** si vyžádá 4–5 minut. Tyto časy můžeme považovat za optimální. Ve skutečné situaci nebude výjimkou zvýšení času průniku o 20–30 %. Za dobu 4–5 minut uletí letoun při rychlosti 600 km/h (MiG-15sb) vzdálenost 40–60 km, letouny Su-7 a MiG-21 uletí při rychlosti 750 km/h, 50 až 75 km. Vezmeme-li v úvahu čas průniku informace o vzletu letounu (skupiny letounů) na výzvu, jehož konečným efektem je zákaz palby vlastních prostředků PVO a vezmeme-li v úvahu také skutečnost, že zadní hranice prostoru odpovědnosti SBVL je souhlasná s hranicí působnosti PLRS, plyne z toho, že vzdálenost rozmístění letišť jednotlivých druhů frontového letectva od zadní hranice prostoru odpověd-

nosti SBVL je důležitou okolností, která limituje včasnost opatření k bezpečnosti frontového letectva před zničením vlastními prostředky PVO pozemních vojsk. Abychom mohli učinit vše k zajištění bezpečnosti vlastních letounů před jejich zničením prostředky PVO, musí být letiště frontového letectva vzdálená od hranice prostoru odpovědnosti SBVL minimálně 60–75 km. Závislost vzdálenosti, rychlosti letu a času průniku informace viz **obr. 3**.

Obr. 3 nám umožňuje poznat dobu průniku informace o vzletu, kterou máme při dané rychlosti letu a vzdálenosti operačního letiště od zadní hranice odpovědnosti SBVL (je totožná s hranicí působnosti PLRS). Např. při vzdálenosti operačního letiště 45 km od zadní hranice odpovědnosti SBVL a rychlosti letu 800 km/h máme na proniknutí informace o vzletu a dalších údajích o letounu (skupině letounů) 3 minuty 20 sekund. Tento čas průniku uvedených informací není postačující k tomu, aby tato informace pronikla k příslušným článkům sestavy prostředků PVO pozemních vojsk — četám, osádkám.

Vycházíme-li z norem rozmístění protiletadlového raketového útvaru a účinného dosahu těchto prostředků, tak zadní hranice prostoru odpovědnosti SBVL může být vzdálená do 60 km od linie fronty. Můžeme tedy říci, že chceme-li za uvedených podmínek a předpokladů uskutečnit opatření k zabezpečení vlastních letounů před

jejich zničením prostředky PVO pozemních vojsk, pak tato opatření můžeme uskutečnit v daném časovém limitu tehdy, byla-li by nejbližší letiště operační sestavy frontového letectva rozmístěna 80—95 km od linie fronty. Tento požadavek však nemůžeme v praxi realizovat a to nejen proto, že nepříznivě ovlivňuje taktický dolet frontového letectva, ale také proto, že operační sestava letectva je dána letištní sítí (rozmístění letišť v daném prostoru).

Problematika bezpečnosti přeletu letectva nad sestavou vlastních prostředků PVO vystupuje do popředí především při podpoře boje pozemních vojsk, kdy základním rysem činnosti frontového letectva bude bojová činnost stíhacího bombardovacího letectva, obrana pozemních vojsk stíhacím letectvem a nepřetržité vedení vzdušného průzkumu. Řešení otázek bezpečnosti přeletu vlastního letectva bude spočívat:

— v zajištění co nejkratší doby průniku informací o vzletech letounů (skupin letounů), aby mohly učinit nutná opatření všechny prvky SBVL i všechny stupně vedení svazků a útvarů pozemních vojsk. Tcho můžeme dosáhnout dovedným využitím spojovací techniky a podáváním příslušných informací od útvaru přímo

k SBVL, do jehož prostoru odpovědnosti letouny útvaru letí;

— v řízení bojové činnosti frontového letectva tak, aby i při letech neplánovaných, kdy půjde o vzlet bezprostředně po výzvě, bylo možné s jistým předstihem učinit nezbytná opatření k zabezpečení vlastních letounů před jejich zničením prostředky PVO vlastních pozemních vojsk.

Výjimku budou tvořit úkoly frontového letectva předem plánované (např. ve vzdušné operaci), kdy činnost všech druhů frontového letectva je předem časově plánována a podmínky pro splnění úkolů vytváří nejen frontové letectvo, ale i některé druhy pozemních vojsk. Tato plánovaná, všestranně zabezpečená činnost svým významem vylučuje tvorbu dalších opatření na nižších stupních.

Závěrem chci upozornit, že jsem si nekladi za cíl vyřešit v celé šíři otázky spojené s bezpečností vlastního letectva, neboť konečné řešení bude jistě výsledkem obšírnějších studií, rozborů a různých dílčích prověření. Článek pouze naznačuje vliv faktoru času, který do značné míry limituje vžití zásady organizace a řízení bojové činnosti frontového letectva.

CHEMICKÉ ZABEZPEČENÍ PŘESUNU VŠEVOJSKOVÉHO SVAZKU

V článku chci navázat na příspěvek plukovníka ing. Lakomého (VM 9/15), který se zabýval zásadami chemického zabezpečení přesunů, z hlediska poznatků získaných při přesunech vševojskového svazku.

Jedním z prvních předpokladů úspěšného chemického zabezpečení přesunu vševojskového svazku je jeho reálné zplánování, které musí vycházet z místa a úlohy svazku při přesunu v operační sestavě vševojskové armády či frontu. Tzn. zda je v prvním, či ve druhém sledu, nebo v záloze. Z toho totiž vyplývá i podíl frontových či armádních prostředků na chemickém zabezpečení přesunu svazku. Dále přihlídneme k vlastním možnostem a prostředkům, které vševojskový svazek má.

Chemický náčelník svazku při ujasňování úkolu a při zhodnocení situace vychází z těchto podkladů:

- směrnice velitele armády pro přesun svazku, se kterou je seznámen na shromáždění u velitele (náčelníka štábu) svazku;

- nařízení pro chemické zabezpečení svazku náčelníka chemického vojska armády, kterou obdrží písemně;

- reálné (cvičné) radiační a chemické situace v prostoru činnosti svazku, ze správ přebíraných, při vedení činnosti na vlastním území, součinnostně od TRHS, odposlechem ze sítě RIA (RIF), to jest radiační informace (frontu) a jednak z již uvedených dokumentů;

- zprávy o nepříteli, které kromě dokumentů si doplní při součinnosti se zpravodajským náčelníkem svazku;

- charakteru počasí a terénu v pásmu přesunu;

- vlastních možností a prostředků svazku, které zná z osobních poznatků i hlášení chemických náčelníků a instruktorů útvarů svazku a velitele podřízené chemické jednotky nebo útvaru.

Obsah ujasnění úkolu a zhodnocení situace je uveden ve služebních předpisech a pro potřeby chemického vojska konkretizován v předpise Chem-1-1. Nebudu se jím proto zabývat. Rovněž tak zásadami chemického zabezpečení přesunu, které výstižně objasnil plukovník ing. Lakomý.

Chci však poukázat na některé požadavky, ke kterým musí chemický náčelník svazku přihlídnout. Prvním je zabezpečení přesných a včasných informací o úderech ZHN nepřítel. To vyžaduje, aby radiační a chemické pozorování pokrývalo celou pochodovou sestavu svazku po celou dobu přesunu, tj. do doby než opustí dosavadní prostor rozmístění její poslední prvek. Rovněž je nutné, aby bylo organizováno v novém prostoru (rozmístění, vyčkávacím, na čáře zasazení apod.) již před příchodem čel proudů. Přitom musí postihovat zejména zvlášť nebezpečná místa na osách, jako jsou průsmyky, soutěsky, přechody přes vodní toky a jiné, u nichž se projevuje tendence zhuštění se-

stavy a kam se protivník snaží vést úderý ZHN. Obdobně je nutné zabezpečit prostory zastávek. Tento úkol radiačního a chemického pozorování plní celý pozorovací systém svazku a zvláště družstva radiačního a chemického průzkumu (drchp).

Druhým požadavkem je pak zajistit přesnou a rychlou informaci o prostorech zamořených v důsledku úderů ZHN, což jsou schopny plnit nejen drchp, ale i pozorovatelé — signalisté jednotek od samostatné čety výše. K plnění obou požadavků využívá na vlastním území odběru zpráv od TRHS. Navíc v případě, že stáb svazku či svazu organizuje vzdušný radiační průzkum, využívá i jeho výsledků. Nejde o to zjistit jen parametry úderů ZHN a zamořené prostory, ale zabezpečit předání informací o nich všem stupňům velení.

Třetím požadavkem je respektování zá- kazu rádiového provozu prostředky svazku. Je známo, že přesun řídí zpravidla pomocné velitelské stanoviště svazku (PoVS) na čele se zástupcem velitele svazku, který má spojení s pořádkovými orgány a s kontrolními stanovišti orgánů velitelství svazku. Prvky pochodové sestavy na přesunu jsou jen na příjmu. Za těchto podmínek nemůžeme předat zprávy o úderech ZHN do 20 minut po jejich skončení radiačnímu středisku armády cestou velitelského stanoviště svazku. Zprávy o úderech ZHN i zamořených prostorech předávají tedy drchp i pozorovatelé signalisté veliteli proudů přímo, nebo prostřednictvím chemického náčelníka (instruktora) útvaru. Od nich pak cestou pořádkových orgánů na pomocné velitelské stanoviště svazku. Odtud jdou jednak na radiační středisko armády, jednak odposlechem ze sítě pořádkové služby na velitelská i týlová stanoviště útvarů a svazku. K tomu je nutné, aby na pomocném velitelském stanovišti svazku byl vyčleněn orgán s potřebnými pomůckami pro kódované předávání zpráv. Ukazuje se, že je výhodné vyčlenit pro plnění tohoto úkolu jednoho z důstojníků chemického vojska velitelství svazku na PoVS, kde může rovněž plnit úkoly předpovědi radiační a chemické situace pro potřebu PoVS.

Pro zjišťování parametrů jaderných úderů a údajů o chemickém napadení jsou v svazku kromě celého systému průzkumu všeho druhu i drchp, organizovaná do jednotek vševojskových útvarů, dále do jednotky (útvaru) chemické ochrany svazku a po 1 drchp z útvarů raketového vojska a dělostřelectva (mimo přidělené pro-

středky). Pro bezprostřední plnění zmíněných úkolů se obvykle u útvarů vyčleňuje po 1 drchp pro přímé zabezpečení VS a po 1 pro odřad zabezpečení pohybu. Ostatní zůstávají v záloze. K zjištění co nejrychlejšího předání zpráv i včasného zjištění napadení nebo zamoření na ose bude nezbytné zařadit vozidla těchto družstev jako jedny z prvních vozidel proudů, aby mohla akustickými či světelnými signály bezprostředně varovat velitele proudů. V případě potřeby ho mohou vyzvat k zastavení a učinění nezbytných opatření k ochraně osob a techniky a předání zpráv cestou pořádkových orgánů. Rovněž tak je nutné, aby v blízkosti velitele proudů, nejlépe společně s ním ve vozidle, se přesunoval chemický náčelník (instruktor) útvaru, který na základě zjištěné radiační a chemické situace i na základě zpráv získaných odposlechem pořádkové služby a PoVS je pak schopen nejen předpovědět situaci, nýbrž i navrhnout veliteli nutná opatření.

Družstva radiačního a chemického průzkumu od jednotky (útvaru) chemické ochrany svazku využíváme obdobně, to znamená decentralizovaně. Po jednom přidělujeme na VS a TVS svazku, z nichž poslední zpravidla zabezpečuje též radiační a chemické pozorování, až do opuštění prostoru rozmístění. Další určujeme do odřadu zabezpečení pohybu svazku nebo do rekognoskační skupiny VS svazku, kterou vysíláme do nového prostoru předem. Tam plní úkoly pozorování až do příchodu VS a až tento úkol převezme další družstvo. Můžeme vyslat styčného orgána pro přímý odběr zpráv o radiační a chemické situaci na teritoriu a jejich předávání chemickému náčelníkovi svazku, k orgánu TRHS. Zprávy rovněž přebíráme odposlechem. Velitelské družstvo můžeme přidělit orgánu chemického vojska na PoVS.

Z uvedeného je zřejmé, že organizační struktura těchto prvků sestavy svazku je schopná splnit své úkoly bez přidělení dalších sil. Proto také zpravidla nejsou přidělovány do podřízenosti velitelství svazku na přesunu další jednotky radiačního a chemického průzkumu z chemické zálohy armády či frontu.

Varovat vojska o nebezpečí radioaktivního a chemického zamoření můžeme dvěma způsoby. Jednak bezprostředně jednotlivých proudů orgány pořádkové služby, výstražnými vytyčovacími prostředky a družstvy radiačního a chemického průzkumu jedoucími mezi prvními vozidly proudů. Uvnitř proudů pak trvale platný-

mi signály. Druhý způsob spočívá v předávání signálů a zpráv v síti pořádkové služby a v síti PoVS, odposlouchávaných místy velení útvarů i svazku.

Při zabezpečení speciální očištění si především ujasníme, jaká opatření plánuje náčelník chemického vojska armády, např. na jedné pochodové ose svazku. Dále pak kolik vodních toků budeme překonávat, na kolika přepravištích a zda při jejich zamoření plánuje na nich zásah NCHV armády svými prostředky. Rovněž i to, zda budeme moci využít teritoriálních prostředků, či vyčleněných prostředků sousedů, např. při zasazení přesunujícího se svazku od svazků prvního sledu. Rozsah zabezpečení přesunu vševojskového svazku prostředky speciální očištění vyšších stupňů velení vyplývá z místa a úlohy svazku. Větší bude tehdy, jestliže se svazek přesunuje z 2 sledu, či ze zálohy do 1 sledu, tedy např. při zasazení do protitěže či do protitúderu. Při přesunu svazku v hloubce operační sestavy bude rozsah menší a bude se snažit na vlastním území využít pouze prostředků teritoria. Prvosledové svazky nebudou nadřazení posilovat prostředky speciální očištění. Po studiu opatření náčelníka chemického vojska armády ve prospěch svazku v oblasti zabezpečení speciální očištění, ujasní si chemický náčelník svazku co musí zabezpečit vlastními prostředky svazku, útvarů a jednotek a zhodnotí jejich stav a možnosti.

Z hlediska chemického materiálně technického zabezpečení vojsk ochrannými prostředky si chemický náčelník svazku ujasňuje kolik času a jaké možnosti má pro potřebné a nařízené doplnění útvarů a svazku.

Po ujasnění úkolů a zhodnocení situace vydává chemický náčelník svazku pokyny ke zpracování předběžného nařízení velitelé prcho, popř. i předběžných nařízení pro chemické zabezpečení chemickým náčelníkům (instruktorům) útvarů svazku a přidělených prostředků. Prostřednictvím svého orgánu pro chemické materiálně technického zabezpečení vydá úkoly správci divizního skladu chemického materiálu. Náčelníkovi výpočetně analytické skupiny vydá pokyn zpracovat rozbor možností protivníka v použití chemických zbraní variantně v závislosti na meteorologické situaci a možnosti jejich změn pro jednotlivé fáze činnosti svazku a dále rozbor možností jednotek radiačního a chemického průzkumu svazku s návrhem na jejich použití pro jednotlivé etapy činnosti.

Předběžné nařízení může mít tento obsah:

1. Zprávy o nepříteli a radiační a chemické situace v pásmu přesunu svazku a zájmových prostorech. Zde uvádí základní charakteristiku činnosti protivníka, zprávy o úderech ZHN a napadeních, které nebyly dosud známy, jakož i o zamořených prostorech. Dále jakých druhů ZHN používal v dosavadní činnosti, zda se připravuje k použití dalších apod.

2. Úkol svazku. Hlavní ráz činnosti vlastních jednotek. Délka přesunu, v jakém směru a pásmu, popř. které další úkoly bude plnit.

3. Údaje o chemické záloze svazku. Její rozmístění, místo v pochodové sestavě svazku a pravděpodobné úkoly.

4. Předpokládané úkoly chemického zabezpečení. Úkoly pro radiační a chemické pozorování a průzkum, speciální očištění a chemické materiálně technické zabezpečení, na něž je třeba se připravit.

5. Nařízené úkoly chemického zabezpečení. Jaká opatření a do kdy bezprostředně organizovat a splnit. Např.: aktivace pozorovacích stanovišť, odběr chemického materiálu, příprava a ošetření speciální chemické techniky, příprava komponentů a prostředků pro speciální očištění atd.

6. Signály. Např. pro rozvinutí pozorovacího stanoviště, pro radiační a chemický průzkum určitého prostoru, vyslání styčného orgánu apod.

7. Různé.

8. Časové lhůty pro velitele. Doba pohotovosti k přesunu a kdy a kde mu bude vydán rozkaz pro přesun.

Poslední bod je součástí předběžného nařízení jen pro velitele chemické zálohy. Ostatní bývají obvykle totožné i pro chemické náčelníky (instruktory) útvarů. Veliteli chemické zálohy, tj. veliteli chemické jednotky (útvaru) svazku vydává předběžné nařízení chemický náčelník svazku osobně. Proto ho povolá k sobě na VS již v době, kdy očekává směrnici velitele armády. Pokud nařízení vydává ústně, znamenávají si jej oba písemně. Vydává-li předběžné nařízení i pro chemické náčelníky (instruktory) útvarů, zasílá je písemně cestou spisovny svazku kurýry. Proto musí být připravena včas tak, aby je kurýři odebrali současně s předběžným nařízením velitele svazku, protože jejich pozdější odeslání je z časového hlediska již bezpředmětné.

Chemický náčelník v rámci součinnosti se dohodou s zpravodajským náčelníkem o činnosti a možnostech nepřítel, se ženijním náčelníkem o začlenění drhrchp do OZP, s technickými a týlovými orgány o technickém, týlovém a zdravotnickém zabezpečení chemické zálohy a s operačním oddělením o jejím začlenění do pochodové sestavy, o průběhu plánovaných pochodových os, jakož i o možnostech nepřítel v použití ZHN. V případě přechodu přes vodní toky pak se ženijním náčelníkem otázkou zajištění speciální čistoty přepraviště. Plánuje-li svazek použít taktického vzdušného výsadku, řeší s operačním oddělením jeho chemické zabezpečení.

Po vyslechnutí informace náčelníka výpočetní analytické skupiny o možnostech protivníka v použití chemických zbraní, o možnostech jednotek radiačního a chemického průzkumu a návrhu na jejich použití, vyslechně též návrh svého orgánu pro chemické materiálně technické zásobování na zabezpečení chemickým materiálem prvků sestavy svazku. Poté schválí předběžná nařízení pro chemické zabezpečení útvarů, které zpravidla připravují jeho orgány a zabezpečují jejich včasné odeslání. Pak si připraví svůj návrh veliteli svazku na opatření v chemickém zabezpečení, který obsahuje vlastní i jeho rozhodnutí. Po zformování návrhu vydá pokyny pro zpracování rozkazu pro přesun veliteli chemické zálohy a pro nařízení pro chemické zabezpečení přesunu chemickým náčelníkům (instruktorům) útvarů.

Návrh veliteli svazku může mít tuto formu:

— možnosti nepřítel v použití ZHN po jednotlivých etapách činnosti svazku, radiační a chemická situace současná a variantně předpověď jejího vývoje v závislosti na meteorologických podmínkách a možnosti ztrát v důsledku úderů ZHN (tuto část připravuje podle výsledků součinnosti se zpravodajským náčelníkem a náčelníkem operačního oddělení);

— opatření v chemickém zabezpečení, která plánuje náčelník chemického vojska armády ve prospěch přesunu svazku. Tzn. jak budou organizovat vzdušný radiační průzkum prostředky armády, od kterých, nebo po které čáry budou zabezpečovat radiační a chemický průzkum před čely proudů svazku prostředky nadřazeného, sousedů apod., organizace součinnosti s TRHS, vyčleněná MSO z chemické zálohy armády, možné využití MSO sousedů, zabezpečení omoření přepraviště silami chemické zálohy armády atd.;

— úkoly v chemickém zabezpečení svazku, které stanovil náčelník chemického vojska armády. Zpravidla to bývá počet drhrchp, který má být ponechán v záloze, kterou pochodovou osu, nebo prostory zabezpečit vlastními prostředky, povolená spotřeba chemického materiálu na den boje apod.

Po této spíše informativní části přednese chemický náčelník návrh na opatření v chemickém zabezpečení přesunu svazku, který obsahuje organizaci:

— radiačního a chemického pozorování, kde doporučí vedle přímého zabezpečení velitelských stanovišť kolika družstvy a z kterých stanovišť zajistit prostor, který je opuštěn, nebezpečná místa, prostory zastávek, nový prostor, čáry zasazení, přepraviště a případně prostor nakládání vzdušného výsadku;

— radiačního a chemického průzkumu, tj. začlenění drhrchp do OZP, začlenění drhrchp a pozorovatelů-signalistů na čela proudů a jednotek a navrhne kolik družstev radiačního a chemického průzkumu ponechat v záloze pro průzkum u útvarů a kolik v chemické záloze svazku;

— dozimetrické kontroly, kde navrhuje rozdělení a časové lhůty pro vyhodnocení a znovunabití souprav pro kontrolu ozáření;

— speciální čistoty, ve které navrhuje pořadí vyvedení na MSO pro případ zamoření útvarů a ostatních prvků sestavy, které prvky budou zabezpečení prostředky svazku, které vlastními prostředky a jak využít přidělených prostředků;

— chemického materiálně technického zabezpečení, kde uvede návrh jakými druhy materiálu a v jakých počtech, do které doby doplnit sestavy svazku a rovněž návrh norem spotřeby chemického materiálu.

V návrhu tedy vlastně doporučuje jak nejúčelněji využít daných prostředků, do kterých prostorů soustředit jejich úsilí, v závislosti na možnostech protivníka a v závislosti na meteorologických podmínkách, s cílem maximálně zeslabit působnost ničivých účinků ZHN a popř. zasažené prvky vrátit co nejdříve do sestavy.

Jakmile velitel návrh schválí, zakreslí chemický náčelník do plánu přesunu prvky chemického zabezpečení, odevzdá na operačním oddělení podklady do rozdělení sil a prostředků, do rozkazu velitele pro přesun, nařízení pro OPZHN a popř. do plánu použití vzdušného výsadku. Pak schválí, nebo nařídí doplnit nařízení pro chemické zabezpečení přesunu chemického

kým náčelníkům (instruktorům) útvarů a rozkaz veliteli chemické zálohy svazku pro přesun. Rozkaz i nařízení předkládá k podpisu stanoveným funkcionářům. Jakmile jsou podepsány, co nejdříve je doručí na spisovnu, aby je kurýři doručili adresátům s rozkazem velitele svazku pro přesun. Obdobně jako u předběžných nařízení informují orgány chemického náčelníka svazku náčelníky a instruktory útvarů o odeslání nařízení a uloží jim hlásit jejich přijetí. Veliteli chemické zálohy vydá chemický náčelník rozkaz pro přesun osobně. Je-li to potřebné předloží náčelníku chemického vojska armády požadavky na další opatření ve prospěch svazku. Zabezpečí, aby jeho orgány překontrolovaly přijetí nařízení útvarů, přesvědčily se o spojení s rekognoskační skupinou a u operační skupiny týlu s drchpž na TVS svazku, vydaly úkoly jednotce radiačního a chemického průzkumu na VS svazku. Pokud je to třeba, organizuje součinnost na pomoc chemické záloze. Organizuje kontrolu doplnění útvarů chemickým materiálem, vydá úkoly svým spolupracovníkům na VS, včetně úkolů pro přípravu k přesunu a osobně zkontroluje chemickou zálohu k době pohotovosti k přesunu. Její připravenost i připravenost svých orgánů hlásí veliteli svazku.

Rozkaz veliteli chemické zálohy pro přesun vychází z ustanovení platných řádů a předpisů a obsahuje též odborné úkoly pro chemické zabezpečení svazku. Tato část je dostatečně rozpracována v předpise Chem-1-1 a proto se nebudou obsahem tohoto rozkazu zabývat.

V nařízeních pro chemické zabezpečení přesunu útvarů zpravidla uvádíme:

- zprávy o nepříteli a radiační a chemické situaci, zejména z hlediska jeho možností a příprav k použití ZHN;

- hlavní úsilí radiačního a chemického průzkumu útvaru, na kterém směru je vést a s důrazem na které prostory;

- zda a kde vede svazek radiační a chemický průzkum ve prospěch útvaru a jak přebírat jeho výsledky, hlavní úsilí průzkumu svazku a v kterých prostorech;

- jaké síly a prostředky vyčlenit pro radiační a chemický průzkum útvaru, kde jej zabezpečit;

- kolik drchpž vyčlenit pro radiační a chemické pozorování, od kdy a do kdy, jakož i na kterých místech rozvinout pozorovatelný, jaká jsou přidělena čísla pozorovacích stanovišť, jejich pozorovací sektory a hlavní směry pozorování;

- kde v zájmových prostorech a na ose pochodu útvaru se plánuje rozvinutí MSO, jaké tam budou kapacity prostředků teritoria, jak vyžadovat souhlas k použití těchto prostředků pro speciální očistu;

- jak plánovat použití vlastních prostředků speciální očisty;

- dislokace plánovaných shromaždišť zamořené výstroje a zamořené poškozené techniky;

- způsob a časové lhůty pro dozimetrickou kontrolu;

- rozmístění chemické zálohy, po které ose se přesune a do kterého prostoru;

- umístění pojízdné chemické dílny;

- způsob, množství a časové lhůty pro doplnění útvaru chemickým materiálem;

- stanovená výše zásob chemického materiálu ve skladu útvaru;

- normy povolené spotřeby chemického materiálu na den;

- signály, např. pro zaujetí pozorovacího stanoviště, radiační a chemický průzkum určitého prostoru apod.;

- nařízená hlášení s časovými limity, o napadení ZHN, zjištěném zamoření, výsledcích dozimetrické kontroly, denní odborné hlášení, poklesu nebo zásob chemického materiálu atd.;

- různé údaje, např. pro spojení v síti chemického zabezpečení, pro spojení s VASK apod.

Při plánování chemického zabezpečení přesunu svazku je nezbytné, aby všechny úvahy byly zcela reálné, všechna plánovaná opatření byla přesně a úplně uvedena v dokumentech, aby se formou rozkazů a nařízení dostala až k vykonavatelům a ti přesně znali jak je plnit.

Za přesunu je chemický náčelník buď ve vozidle velitele svazku, nebo se přesunuje na vozidle v jeho blízkosti. Udrží stálé spojení s VASK, drchpž na čele proudu VS svazku a v síti chemického zabezpečení odposlechem. To vše samozřejmě prostřednictvím obsluh svých spojovacích prostředků. V případě přijetí zprávy o úderech ZHN do zájmového prostoru svazku zkontroluje zda všechny došlé zprávy o údercích ZHN byly předány VASK a po informaci náčelníka VASK o vyhodnocení jejich účinků, předpovědi ztrát a návrhu na radiační a chemický průzkum, přednese návrh veliteli svazku na řešení vzniklé situace. Obdobně postupuje při obdržení zpráv o skutečné situaci (úsecích zamoření na osách). Na základě rozhodnutí velitele organizuje radiační a chemi-

ký průzkum, popř. speciální očistu s využitím spojovací sítě pořádkových orgánů.

Po ukončení přesunu zkontroluje jednotku radiačního a chemického průzkumu na VS svazku, chemickou zálohu a organizu-

je kontrolu realizace nařízených opatření u útvarů. Je-li třeba, zabezpečuje doplnění útvaru chemickým materiálem. Navazuje spojení s náčelníkem chemického vojska armády.

Závěrem chci uvést, co z toho vyplývá pro praktickou činnost při plánování a řízení chemického zabezpečení přesunu vševojskového svazku. Především to, že je nutné zajistit plně spolehlivý a podle vývoje situace upřesněný přehled o skutečném stavu prvků chemického zabezpečení svazku. Na vlastním území počítat vždy s vyčleněním styčného orgánu k TRHS. Zajistit, aby až do opuštění výchozího prostoru, žádí proud útvar tímto místem projíždí. Plně využívat spojovací sítě pořádkových orgánů pro předávání zpráv o radiační a chemické situaci a k předávání nařízení pro chemické zabezpečení. Mít zabezpečen spolehlivý odposlech potřebných sítí. Pro PoVS vyčlenit orgána chemického vojska z velitelství svazku s velitelským družstvem jednotky radiačního a chemického průzkumu. Družstva radiačního a chemického průzkumu a pozorovatele-signalisty začleňovat mezi první vozidla proudů, anebo je na ně umisťovat. Za přesunu vézt chemické náčelníky a instruktory ve vozidlech velitelů, nebo v jejich blízkosti. Pracovat podle přesné, v praxi ověřené a nacvičené metodiky činnosti, jež je plně skloubena s metodikou činnosti všech součinnostních orgánů podle časových lhůt. Mít dobrou materiálně administrativní připravenost, tj. mít připraveny předem formuláře pro návrhy, rozkazy, nařízení i příspěvky do dokumentů štábu svazku v dostatečném počtu i pro různé varianty, včetně psacích a jiných pomůcek.

Dále chci zdůraznit, že náročnost řešení úkolů vyžaduje od orgánů chemického vojska svazku všestrannou teoretickou (co do znalostí možností a obsahu chemického zabezpečení), praktickou (sběhlost v řešení situací) i materiálně administrativní připravenost. Musí být naprostá vnitřní sladěnost činnosti chemického náčelníka svazku s jeho orgány na velitelství i u útvarů, bez ní nemohou dosáhnout úspěchu. Je třeba sladit vlastní metodiku s metodikou součinnostních orgánů (pořádkové služby, kontrolních stanovišť orgánů velitelství svazku, velitelů proudů, velitelských a týlových velitelských stanovišť včetně PoVS) a prosadit ji do praxe. To nelze bez překonání nesprávných názorů, že otázky chemického zabezpečení jsou jen jakousi odbornou záležitostí orgánů chemického vojska a mohou je splnit jen svými silami bez součinnosti s ostatními.

Dále chci upozornit, že jsem se zmínil jen o některých aspektech plánování a řízení chemického zabezpečení přesunu vševojskového svazku a to především o těch, které ve svém článku plk. ing. Lakomý neuvedl a které jsem považoval za potřebné rozvést z hlediska jejich konkretizace na stupni svazku.

ZVLÁŠTNOSTI ZABEZPEČENÍ VOJSK PHM DO ROZVINUTÍ POLNÍHO ZÁSOBOVACÍHO SYSTÉMU

Víme, že nejsložitější situace vzniká při zahájení války s překvapením. K vylovení nebo maximálnímu zmenšení pravděpodobnosti zahájení války tímto způsobem musí příprava a činnost vojsk armády v počátečním období války zabezpečit překrytí státní hranice, rychlé zaujetí operační sestavy a úspěšné vedení bojové činnosti v prvních dnech války.

Z hlediska týlového zabezpečení k tomu přistupuje neúplně rozvinutí polního zásobovacího systému především operační-

ho stupně, nerovnoměrnost spotřeby hlavních druhů materiálu a postupný přechod národního hospodářství na válečnou výrobu.

Služba PHM musí všechny tyto požadavky respektovat a při zabezpečování bojové činnosti vojsk materiálem PHM z nich vycházet.

V článku rozeberu zvláštnosti činnosti služby PHM v bojové činnosti vojsk v počátečním období války.

Přikrytí státní hranice

Organizace zabezpečení vojsk vyčleněných pro přikrytí státní hranice materiálem PHM spočívá především ve zplánování spotřeby PHM, včasném vytvoření zásob PHM a ve stanovení způsobu zásobování vyčleněných svazků, útvarů a jednotek.

Z hlediska rozsahu a doby použití vyčleněných vojsk a plánovaného průběhu motorové techniky nemusíme přijímat mimořádná opatření k zabezpečení jejich spotřeby PHM. Tato v den zaujímání sestavy přikrytí státní hranice vojsky závisí na vzdálenosti posádek útvarů a svazků od státní hranice a dosahuje 0,15–0,2 náplně PH, přičemž náplň PH motorové techniky je součet obsahu nádrže PH spojené s vozidlem a obsahu přidavných obalů daného typu techniky. V dalších dnech do zahájení války je plánovaná spotřeba PHM cca 0,1 náplně denně.

Při náplni PH vševojskové divize 800 m³ počítáme se spotřebou PH do 100 m³ denně.

Služba PHM svazků a útvarů vyčleněných pro přikrytí státní hranice dosahuje bojové pohotovosti ve stejných časových lhůtách jako bojové jednotky. To umožňuje stále naložení cca 75 % pohyblivých zásob PHM na vozidlech a naplnění cisternových automobilů ve vojskovém týlu. Zbývající část PHM divize je uložena v převozných nádržích 3,5 a 7 m³ a v malých obalech, na nakládacích plošinách a rampách a část technického materiálu je uložena v paletách. Tyto zásoby nakládáme na nákladní vozidla ihned po vyhlášení bojového poplachu.

K zabezpečení trvalé bojové pohotovosti doplňujeme veškerou motorovou techniku denně po skončení provozu v mírových posádkách pohonnými hmotami a mazivy. K tomu využíváme výdejních stojanů, samoobslužných výdejních automatů a nově zaváděných klíčových automatů typu ELSTROJ.

Vyčleněná vojska jsou vybavená úplnými pohyblivými zásobami PHM. Kromě

těchto zásob mají na tancích zvýšené zásoby motorové nafty v sudech v počtu — podle rozhodnutí velitele svazu.

Motorovou techniku motostřeleckých a tankových praporů po výjezdu z kasáren doplňujeme ze zásob praporních výdejen PHM (0,3 náplně). Ostatní plukovní jednotky doplňujeme z výdejny, kterou vytváří plukovní sklad PHM.

Útvary a svazky příkrytí státní hranice doplňují zásoby PHM odběrem pohonných hmot, především z vlastních nebo nejbližších přidělených posádek jiných svazků a útvarů. Kapacita těchto skladů je zpravidla u útvarů 100 m³ a u svazků 200 m³.

Vzhledem k sestavě svazků a útvarů při příkrytí státní hranice určujeme pro doplňování spotřebovaných zásob pro každý útvar samostatný zdroj PHM.

Jednotky pohraniční stráže přecházejí do zásobovací péče jednotlivých útvarů buď jako samostatné zásobovací celky, nebo jako součást těchto vševojskových útvarů.

Ostatní svazky a útvary pozemních vojsk a letectva jsou v téže době uváděny do bojové a mobilizační pohotovosti.

Materiál PHM předurčený pro mobiliz-

zované útvary a svazky je vyčleněn a uložen ve vojskových skladech PHM podle druhů, množství a počtech, které odpovídají nosnosti nákladních vozidel a též z hlediska jejich prvního použití.

Úkoly mobilizačního charakteru plní též svazky, útvary a zařízení služby PHM. Jsou to především ty, které jsou předurčeny do polního sledu velení (sklady pohonných hmot operačního stupně, útvary potrubní dopravy, jednotky obnovy produktovodů apod.).

I na teritoriu státu jsou realizována plánovaná opatření. Do zahájení bojové činnosti jsou z výrobních závodů a skladů přednostně doplňovány stacionární sklady PHM, dislokované do vzdálenosti 50—70 km od státní hranice. PHM přisuzujeme železničními kotlovými vozy 20, 40 a 60 m³.

Pro zabezpečení plánované bojové činnosti vojsk, včetně jejich činnosti při příkrytí státní hranice, jsou na vybrané směry a do určených železničních stanic před-
sunovány železniční kotlové vozy s hlavními druhy pohonných hmot. Pro letecké pohonné hmoty jsou především používány kotlové vozy 40—60 m³, které zabezpečují zachování požadované čistoty a kvality LPH.

Zaujetí operační sestavy

Z hlediska týlu je prvořadě zabezpečit rychlé a úplné doplnění spotřebovaných pohyblivých zásob všech druhů materiálů v prostorech velkých zastávek, denního odpočinku a po skončení přesunů. Spotřeba jednotlivých druhů materiálu je během přesunu velká a značně nerovnoměrná. Největší množství spotřebovaného materiálu během přesunu připadá na pohonné hmoty a maziva.

Podle zkušeností z přesunu svazků na velké vzdálenosti je potřeba pohonných hmot u kolové techniky 0,25 náplně, u obrněných transportérů 0,3 náplně, u tanků 0,45 náplně na 100 km a u letectvých pohonných hmot 0,5—0,8 náplně za den.

Požadavky na zabezpečení vojsk při zaujímání operační sestavy materiálem PHM jsou charakterizovány:

— včasným vytvořením potřebných zásob PHM a skladových kapacit u vojsk a ve stacionárních skladech PHM a vhodným rozmístěním zásob PHM v zájmových prostorech na teritoriu;

— přípravou a vyčleněním osob a techniky PHM určené k dopravě a manipulaci s PHM ve výdejních místech;

— zabezpečením plynulého vyskladňování vyčleněných zásob PHM a manipulací s PHM ve výdejních místech;

— zabezpečením plynulého vyskladňování vyčleněných zásob PHM a jejich výdeje vojskům.

Realizace těchto požadavků je zabezpečena vytvořením zvýšených zásob PHM přímo u motorové techniky (1—2 sudy u tanků, tj. 0,2—0,4 náplně; baňky na PH u některých druhů kolové techniky a obrněných transportérů k zabezpečení 0,1—0,2 náplně pohonných hmot). Část těchto zásob mohou vézt též dopravní prostředky pluku. K zajištění souladu mezi výší zásob pohonných hmot a olejů u motorové techniky je kolová technika vybavována přidavnými obaly s potřebnou zásobou motorového oleje (5 litrů).

V posádkách útvarů a svazků, dislokovaných v blízkosti plánovaných os přesunů a cílových prostorů vytváříme po ukončení přesunů zásoby pohonných hmot ve výši, která odpovídá plánované spotřebě PHM přesunujících se svazků a útvarů jejich výdej je trvale zabezpečen na základě předložených plných mocí.

V okružových skladech pohonných hmot jsou vyčleněny další zásoby PHM

pro vytvoření výdejních míst v prostorech těchto zařízení a pro vyvezení pohonných hmot do vybraných železničních stanic. Tam jsou též vyváženy „Příjmové a výdejové skupiny“, vybavené pružnými vaky o celkové kapacitě 100 m³ a prostředky pro přečerpávání se schopností příjmu a výdeje 30–35 m³ h⁻¹. Výdejní místa jsou předurčena pro doplnění pohonných hmot svazků a útvarů během přesunu. Jejich předpokládaná činnost je 4–5 dní.

Kromě toho jsou vytvářena výdejní místa na stálých produktovodech pohyblivým teritoriálním skladem PHM o kapacitě 2000 m³ s příjmovou a výdejovou schopností 1500 m³.

K přímému doplňování motorové techniky pohonnými hmotami používají vojska za přesunu především organických cisternových automobilů 3 m³ s 1–2 výdejními větvemi s výdejovou schopností 2,5–3 litry sec⁻¹. Každý plnič je schopen doplnit motostřeleckou rotu vybavenou bojovými vozidly pěchoty při spotřebě 0,3 náplně (1500 l) za 10 minut číselného čerpacího času. Vševojskové svazky budou vybaveny cisternovými automobily plniči pozemní techniky s kapacitou 6 m³ se 4 výdejními větvemi a výdejovou schopností 150 l sec⁻¹, schopnými doplnit 0,5 náplně spotřeby tankové roty do 10 minut vlastní čerpací doby. Ostatní celkový čas doplňování závisí na organizaci činnosti výdejního místa.

Kromě těchto prostředků rozvinují

svazky a týl armády místa pro hromadné doplňování motorové techniky, schopná současného doplňování 10 nebo 20 motorových vozidel pohonnými hmotami. Soupravy pro hromadné doplňování motorové techniky se napojují na cisternové automobily — přepravníky PH nebo na pružné obaly.

Přídavné obaly od motorové techniky se naplňují znovu pomocí plničky malých obalů PH, která je schopna naplnit za jednu minutu 7 baněk nebo 1,25 sudu.

Zaujetí operační sestavy je zabezpečeno pohonnými hmotami prostředky vojskového týlu a teritoria tak, aby k zahájení útočné operace měla vojska úplné pohyblivé a nařízené zásoby PHM. V této fázi činnosti vojsk nepočítáme s využíváním zásob a zařízení operačního stupně. V době zaujímání operační sestavy vojsky tato zařízení mobilizují a zabezpečují vyvážením nařízených zásob pohonných hmot a technického materiálu.

V době, kdy vyčleněná vojska zaujímají prostory pro přikrytí státní hranice a jsou zahajovány přesuny svazků a útvarů do operační sestavy, štáby svazů upřesňují operační dokumentaci. K jejímu zpracování a doplnění využívají prostředků pro automatizaci a mechanizaci řízení a velení. Ve službě PHM jsou zpracovávány projekty pro výpočet jedné náplně PHM, pro zpracování Plánů potřeby a zabezpečení vojsk PHM a pro Plán zásobování svazků a útvarů materiálem PHM.

Vedení bojové činnosti v počátečním období války

Cílem týlového zabezpečení bojové činnosti v počátečním období je všestranné a nepřetržitě uspokojování potřeb vojsk k úspěšnému plnění bojových úkolů a vytváření podmínek pro život a činnost vojsk.

Z těchto cílů vyplývá i základní úkol pro službu PHM zabezpečit včas a plynule vojska polního sledu a teritoria leteckými pohonnými hmotami a ostatními druhy PHM a technickým materiálem v potřebném množství a stanovené kvalitě.

Kromě dosavadních opatření (při příkrytí státní hranice) je nutné:

- doplnit a zmobilizovat útvary a zařízení služby PHM (polní i teritoriální);
- zabezpečit vyvážení zásob PHM a technického materiálu operačního stupně silničními i železničními prostředky z vojenských a civilních skladů do určených prostorů;
- personálně a materiálně zabezpečit výdej PH ze stálých produktovodů pláno-

vaný především pro zabezpečení přesunů spojeneckých a druholedových svazů a svazků pohonnými hmotami;

— zabezpečit možnost napojení polního dálkového potrubí na kapacitně dostatečné zdroje PH;

— připravit a udržovat v dostatečném počtu a provozuschopnosti potřebné technické prostředky služby PHM, včetně zabezpečení jejich oprav;

— zplánovat a zahájit výstavbu polního dálkového potrubí.

Vedení bojové činnosti a její zabezpečení materiálem PHM probíhá v prvních dnech války na území, kde se překrývá působnost polního velení s působností teritoriálních orgánů. Činnost těchto orgánů a organizací je v této fázi zaměřena přednostně k zabezpečení potřeb polních vojsk.

Zvláštností tohoto období je vytváření, smelování a vyčleňování polních a teritoriálních štábů, útvarů a zařízení služby

PHM a jejich postupné okamžité rozvíjení a začleňování do polního zásobovacího systému.

Ve vojenském týlu jsou pohyblivé zásoby PHM využitelné ihned po uvedení svazků a útvarů do bojové pohotovosti. Doplňování motorové techniky útvarů pohonnými hmotami po opuštění ubytovacích prostorů je zabezpečeno prostředky a ze zásob PHM vojenského týlu. Spotřeba pohonných hmot svazků a útvarů polního sledu se v prvních dvou dnech po zahájení bojové činnosti doplňuje z přidělených zdrojů PHM a mírových posádek na teritoriu státu. K trvalému zabezpečení požadovaného množství PH v běžných zásobách útvarů pro doplňování spotřeby vojsk v počátečním období války jsou stanoveny zásady, podle nichž nesmí zásoby PH ve velkoobjemových stacionárních nádržích klesnout pod množství představující obsah jedné průměrné železniční zásluky PH.

Kromě těchto zdrojů jednotky využívají též motorové nafty ze sudů sejmутých z tanků v době rozvíjení tankových útvarů a jednotek do praporních a rotních proudů. Armádní zásoby PHM jsou využitelné z části koncem prvního dne a plně druhý den vedení boje. Další zásoby můžeme využívat až po rozvíjení polního zásobovacího systému, tj. 3. až 4. dne boje.

Zásoby PH ve skladech vševojskových i leteckých armád a ve skladech s kapacitou 2 až 3 000 m³ jsou skladovány v pružných vácích V-25 a V-50, které jsou v této době přepravovány silničními dopravními prostředky. Obdobně jsou vybavena u skladů PHM s kapacitou 5 000 m³ jedno až dvě oddělení, každé se skladovou kapacitou 1 500 m³. Nahrazením kovových nádrží N-20 pružnými vaky (V-25, V-50 i větších objemů) se zrychlilo vykládání a zkrátily se časové lhůty pro možnost prvního použití těchto skladů a oddělení v počátečním období války o jeden den.

Technický materiál skladů PHM operačního stupně určený k výstavbě skladovaného potrubí a materiál k vytváření Základních skladových souprav, Souprav pro příjem a výdej a Souprav pro železniční příjem PH je zpaletizován. Tím se zkrátila potřebná doba pro vyvážení technického materiálu a pro rozvíjení polních skladů PHM operačního stupně o 30 %.

Zpaletizován je též potrubní materiál útvarů potrubní dopravy PH, který je uložen v mírových posádkách v krytých halách. Jeho zpaletizování umožňuje vyšší využití mechanizačních prostředků při vykládání, zkrácené potřebné doby pro

dosažení bojové pohotovosti brigády potrubní dopravy PH v prostorech soustředění i zrychlení rozvozu potrubního materiálu na trasu polního dálkového potrubí.

Kádrově i materiálně je zabezpečeno vytvoření výdejních míst na stálých produktovodech a odběru PH polním dálkovým potrubím. Obdobně je zabezpečeno i technické přikrytí stálých produktovodů s cílem vytvořit možnost obtoků poškozeného potrubí nebo čerpacích stanic obnovovacímí jednotkami produktovodů a skladů PHM.

S využitím polního skladu PH je plánováno postupně vytvářet výdejní místa (1 500 m³ denně) na dostavěných úsecích polního dálkového potrubí na území nepřítelů pro zabezpečení spotřeby PH druhosledových vševojskových svazků a svazů a útvarů přímo podřízených vyššímu svazu.

Charakteristická zvláštnost států a armád bezprostředně sousedících s imperiálními zeměmi, související s rozvíjením polního zásobovacího systému spočívá v tom, že v první operaci je týlová základna totožná s teritoriím státu. Není tedy tvořena z polních svazků, útvarů a zařízení. V prostoru týlové základny je dokonce rozvíjena i týlová základna.

Vlastní rozvíjení skladů PHM operačního stupně má v počátečním období války svoje zvláštnosti, vyplývající z možného vývoje bojové činnosti v prvních dnech války. I přes všestrannou připravenost nemůžeme vyloučit nutnost dočasného přechodu některého svazku nebo svazu do obrany. Tato situace bude ovlivňovat i výběr prostoru a dobu rozvíjení představené základny. Zmobilizované sklady včetně skladů PHM se proto přemísťují nejdříve do prostoru soustředění týlových svazků, útvarů a zařízení, z nichž v dalším zaujmají stanovené prostory v představené základně.

Obdobně vyvážíme i další zásoby PHM a technického materiálu. Naplněné železniční kotlové vozy jsou odesílány do vybraných železničních stanic, kde vyčkávají rozhodnutí o další instradaci do vykládacích stanic v prostoru rozvinuté základny.

Cisternové prapory na PH dopravují pohonné hmoty ze vzdálených skladů PH federálních hmotných rezerv do teritoriálních skladů PH v zájmovém prostoru pro zabezpečování činnosti polních vojsk pohonnými hmotami.

Kostru polního zásobovacího systému tvoří představená základna — oddělení představené základny — pohyblivá armádní

základna — vojskové sklady. Zásobování z teritoria do předsunuté základny se uskutečňuje po železnici a dále do vojskového týlu automobilními prostředky. Do oddělení předsunuté základny využíváme též polní potrubní dopravy PH.

Obdobný systém je i v zabezpečování potřeby leteckých pohonných hmot letecké armády. Pro první 3—4 dny bojové činnosti je plánováno s doplňováním spotřeby LPH ze zásob vyčleněných na stálých a operačních letištích (ve výši 5,5 náplně LPH) 3.—4. den bojové činnosti je rozvinována předsunutá základna zpravidla na vlastním teritoriu, v níž jsou rozvino-

vány ~~montové~~ sklady LPH, každý o kapacitě 5 500 m³.

V armádní letecké základně, která se zpravidla rozvíjí až za státní hranicí jsou umístěny armádní sklady LPH, každý o kapacitě 3 000 m³. Teprve 4.—5. den — po přemístění letectva na nová letiště jsou letecké pluky zásobovány leteckými pohonnými hmotami z oddělení vyčleněných z armádních skladů LPH a rozmístěných v rámci oddělení armádní letecké základny rozvinuté na území nepřítel. Tato oddělení slouží především pro zabezpečování spotřeby LPH stíhacích bombardovacích a průzkumných leteckých pluků.

Zabezpečování bojové činnosti vojsk armád členských států Varšavské smlouvy v počátečním období války má své zvláštnosti, které se však nevymykají z rámce platných zásad a ustanovení základních řádů i odborných předpisů služby PHM.

Plynulý přechod z mírového na polní zásobovací systém, a to zvláště v období vedení bojové činnosti na vlastním území a těsně po překročení státní hranice, závisí na včasné zajištění a vytvoření dostatečných zdrojů PHM u vojsk, ve stálých skladech, v posádkách a na letištích a zásob předsunutých na operační směry.

Až do úplného rozvinutí polního zásobovacího systému nemůžeme důsledně, především na operačním stupni, uplatňovat zásadu přísunu PHM od nadřazeného k podřízenému. Do této doby si odeírají útvary a svazky PHM z vyčleněných nebo určených zdrojů na teritoriu.

Tato opatření jsou pro činnost v počátečním období nezbytná, mají však pouze dočasnou platnost, avšak jejich realizace vytváří potřebné podmínky pro všestranné zabezpečení útočné operace materiálem PHM.

Střetná sražení

Redakčně zpracovaný a zkrácený článek generálmajora A. A. Sokolova, uveřejněný v sovětském časopise „VOJENNAJA MYSL“, čís. 1/1978.

Historické zkušenosti svědčí o tom, že střetná sražení jsou způsobem činnosti, používaným v určitých podmínkách situace.

V polovině třicátých let rozpracovalo sovětské vojenské umění teorii hlubokých operací. Jedna ze zásad této teorie spočívá v tom, že cíle této operace můžeme dosáhnout řadou sražení, včetně střetného sražení. Přitom podstata střetného sražení byla určována jako snaha obou stran řešit úkoly aktivní útočnou činností.

Teorie a praxe střetných bojů a sražení se dále rozvíjely v letech Velké vlastenecké války. Je charakteristické, že ve druhé světové válce probíhala střetná sražení jen na sovětsko-německé frontě. Rozhodnost politických cílů, aktivní útočný charakter činnosti stran a účast velkých uskupení vojsk vytvářely objektivní podmínky vzniku urputných sražení.

V období Velké vlastenecké války měla střetná sražení místo jak v útočné, tak i v obranné činnosti vojsk. Vznikala zpravidla v průběhu rozvíjení úspěchu při od-

rážení protiúderů nepřítele nebo jeho pokusů o vyproštění obklíčených uskupení, dále i při vedení protiúderů proti nepřátelskému uskupení, které se vklínilo do obrany vlastních vojsk.

Celkově však střetná sražení prvního období Velké vlastenecké války nebyla dostatečně připravena, byla charakterizována různou dobou zasazování svazků do sražení, slabou leteckou ochranou, omezeným materiálně technickým zabezpečením a řadou chyb v organizaci velení. Přesto byly nepříteli způsobeny velké ztráty, zastaven jeho útok na několik dní; v celé řadě případů musel nepřítel ustoupit o 20—40 km.

Značně úspěšnější byla střetná sražení v následujícím období Velké vlastenecké války, kdy strategickou iniciativu získala Sovětská armáda a celkový poměr sil se změnil v její prospěch.

Velká vlastenecká válka potvrdila správnost nejdůležitějších zásad sovětského vojenského umění v otázkách střetného strategického sražení, které byly rozpraco-

vány již před válkou. Současně však přispěla k podstatným úpravám a doplňkům zásad, které se týkaly podmínek vzniku střetných sražení a způsobů jejich organizace i vedení.

Další rozvíjení teorie střetného sražení probíhalo na základě bohatých zkušeností Velké vlastenecké války, s přihlédnutím ke změnám v prostředcích ozbrojeného zápasu a organizační struktury vojsk. V průběhu války zjištěné tendence, které tvořily základ dalšího rozvoje teorie střetného sražení, můžeme shrnout do těchto bodů:

1. Válka dokázala rostoucí možnosti vojsk k vedení střetných sražení a jejich různorodost. Na začátku války vznikala střetná sražení a boje nejčastěji v době navazování dotyku hlavních sil obou stran. Přitom ve spojitosti s růstem pohyblivosti armád značně se zkrátila doba před zahájením prvních sražení.

2. Zkušenosti války svědčí o tom, že rostoucí možnosti letectva, dělostřelectva, tankových a mechanizovaných vojsk zna-

ně zvětšily hloubku palebného a úderného působení na nepřítele. To ve své podstatě způsobilo zvětšení rozsahu střetného sražení a zvýšení úlohy velitelů a operačních štábů při jeho organizaci a vedení.

3. Z praxe vyplývá, že strany se vždy snažily způsobit nepřátelským vojskům co největší ztráty a tak je oslabit ještě do doby zahájení bezprostředního střetnutí vojsk, tj. určitým způsobem rozdělit střetné sražení na dvě vzájemně spojená období.

4. Různorodost podmínek vzniku střetných sražení si vynutila používání různých způsobů jejich vedení.

5. Široké vedení vzdušného průzkumu umožnilo sledovat přesuny vojsk nepřítele do velké hloubky a předvídat možnosti střetnutí s ním. Proto nahodilost a překvapivost (nečekanost) střetnutí jako charakteristické rysy střetných sražení začaly ztrácet dřívější význam. Růst počtu střetných sražení v celku je jejich zákonitým jevem v soudobých operacích.

Soudobé útočné operace podle svého obsahu mohou představovat souhrn řady sražení, včetně střetných.

Rozhodnost politických cílů bojujících stran, existence kvalitativně nových a vysoce ničivých prostředků boje dávají útočným operacím velký prostorový rozmach a vysoce manévrový charakter. Rostoucí kvalitativní ukazatele vojsk vytvářejí předpoklady k dosažení určených cílů bojujících stran útočnou činností. V důsledku toho jsou v průběhu operací nevyhnutelná střetná sražení a boje.

Pod pojmem střetné sražení chápeme souhrn úderů různých prostředků ničení a útočných činností operačních uskupení vojsk bojujících stran, které zahajují sražení z chodu, kromě toho i bojovou činnost letectva a vzdušných výsadků, sjednocených jedním zámyslem a usměrněných ke zničení vojsk nepřítele v útoku.

Rozmach střetného sražení, jeho cíle a úkoly, množství zúčastněných sil a pro-

středků a způsoby jeho vedení budou určovány především tou konkrétní operační situací, která vznikne v průběhu útočné operace. Bude se pokazdévě lišit situací vojsk, složením a charakterem jejich činnosti, používanými prostředky boje, podmínkami terénu a dalšími faktory.

První operace podle názorů zahraničních odborníků mohou být zahájeny střetnými sraženími a boji v pohraničním prostoru mezi uskupeními, která na obou stranách přešla do útoku, nebo při odrážení úderu jedné ze stran, která zahájila útok. Střetná sražení se mohou rozvinout v průběhu útočné operace na několika směrech, současně nebo postupně v různých podmínkách situace, jak při zahájení operace za současného přechodu stran do útoku, tak i v průběhu operace s prisunováním zálohami nepřítele k vedení protiúderu (nebo, které vedou protiúder). Mohou být také vedena v době dokončování operace s prisunováním zálohami, nebo které za-

hájily protiúder (přesunutě z jiných směrů). Jejich základem, tak jako i v minulosti, bude snaha stran maximálně využít možnosti vojsk k dosažení cílů operace účinnou činností.

V závislosti na situaci vojska v útoku mohou vést střetné sražení na jednom nebo několika směrech, a mít na každém z nich odpovídající uskupení. Střetná sražení budou nejčastěji vznikat na směrech hlavního úderu toho uskupení, které dosáhlo nejvýraznějšího úspěchu.

Střetná sražení v hloubce v důsledku způsobených ztrát a nutnosti manévru vyžadují upřesnění dříve stanoveného způsobu

užití sil a prostředků, upřesnění charakteru činnosti vojsk. Proto jejich organizování a vedení bude pravděpodobně složitější, než při zahájení operace.

Výzkumy svědčí o tom, že úloha střetných sražení k dosažení cíle operace narůstá, protože v jejich průběhu je ničeno nejaktivnější uskupení nepřítele na jehož ničení do značné míry závisí nejen průběh, ale často i výsledek operace. Každé ze střetných sražení, které vzniká v různých podmínkách situace a v kterémkoli období operace, má své vlastní určité znaky, vlastní způsoby přípravy a vedení.

Úspěch střetného sražení do značné míry závisí na zvoleném způsobu zničení uskupení nepřítele a použitých prostředcích ničení. Pod pojmem způsob vedení střetného sražení chápeme určité zásady použití sil a prostředků a charakter činnosti vojsk a letectva, určených ke zničení uskupení nepřítele v útoku.

Zásady použití sil a prostředků zahrnuje tyto prvky:

- obsah úkolů a posloupnost jejich splnění,
- způsoby použití prostředků ničení,
- prostory a objekty na které soustředit hlavní úsilí atd.

Charakter činnosti vojsk a letectva ve střetném sražení je určován zásadami a posloupností vedení úderů, stanoveného manévru a součinnosti vojsk. V průběhu všestranného hodnocení situace se připravuje rozhodnutí, ve kterém, současně s určením hlavního uskupení nepřítele, zásad jeho palebného ničení, směru hlavního a dalších úderů, operační sestavy sil a prostředků, určuje se také způsob zničení nepřítele. Musí zabezpečit dosažení hlavního cíle střetného sražení, tj. zničení uskupení vojsk nepřítele v útoku v krátké době a s použitím co nejmenších sil a prostředků. Protože střetné sražení, které vzniká v průběhu operace, je její součástí, je přirozené předpokládat, že způsob jeho vedení bude záviset na způsobu vedení operace

v celku, používaných prostředcích boje, době jeho vzniku (na začátku nebo v průběhu operace, v období jejího rozvíjení nebo na konci), rozsahu a výsledcích použití prostředků ničení, předstížení nepřítele ve vedení palebných a leteckých úderů, stavu a operační situaci vojsk, poměru sil, dále na čase, který budou mít vojska k dispozici na organizaci sražení, na charakteru terénu a dalších podmínkách operační situace.

Okolnost, že střetná sražení mohou vzniknout v nejrůznější situaci, nutí také použít nejrozmanitějších způsobů jejich vedení. To potvrzují i zkušenosti Velké vlastenecké války, ve které sovětská vojska v závislosti na vzniklé operační situaci používala různých způsobů vedení střetného sražení a zničení nepřítele.

Teoretické výzkumy zahraničních specialistů a zkušenosti ze cvičení vojska NATO svědčí o tom, že v pohraničním pásmu může střetné sražení vzniknout v podmínkách, kdy obě strany v období prudkého zostřování situace uvedou ozbrojené síly do bojové pohotovosti a v dalším období mohou prakticky současně přejít do útoku hlavními silami, rozvinutými na daném směru válčiště. Takové sražení může vzniknout současně na několika směrech s použitím hlavních sil vojsk v útoku. V podobných podmínkách mohou vojska zahájit sražení z chodu, v takovém usku-

pení, které bylo vytvořeno pro útočnou operaci a upravováno v průběhu přesunu. Rozhodujícím faktorem bude předstížení nepřítele ve vedení úderů letectvem a dělostřelectvem a v rozvinování svazků prvního sledu.

Jak potvrzují zkušenosti z války, nejvýhodnějším způsobem zničení nepřítele v takových podmínkách je způsobit mu maximální ztráty letectvem a dělostřelectvem, zmařit jeho rozvinování a dezorganizovat velení se současným manévrem vojsk, především tankových svazků, k úderu do boků nepřátelského uskupení a s využitím části sil k čelnímu poutání. Vojska, která vycházejí do boků nepřítele, se snaží co možná nehlouběji obejít nebo obchvátit jeho uskupení a údery vedenými v součinnosti s vojsky, která působí čelně, dokončit jeho zničení.

Zkušenosti z Velké vlastenecké války svědčí o tom, že takový způsob zničení nepřítele ve střetném sražení je účelný v tom případě, kdy uskupení nepřítele má celistvou sestavu a útočí (nebo se přesunuje) v užším pásmu než je pásmo, ve kterém se rozvinulo bojující uskupení vojsk na daném směru, zvláště jestli operační situace a podmínky terénu jsou výhodné k vedení úderu do boků nepřítele.

Zkušenosti z války současně potvrzují, že neumožňuje-li vzniklá operační situace a podmínky terénu vést obchvat nepřítele do obou boků, pak je účelné vést úder do jednoho z nich v součinnosti s částí sil, které poutají nepřítele čelně. Taková situace vznikala v těch případech, kdy útočné uskupení v průběhu předcházející bojové činnosti se dostalo do situace, kdy nepřítel mohl vyjít do boku těchto vojsk. V pohraničních sraženích, jak předpokládají zahraniční vojenští specialisté, nebudou vždy vznikat výhodné podmínky k úderu do boků vojsk a dokonce ani do jednoho z nich. V tom případě doporučují zničit nepřítele a způsobit mu maximální ztráty palbou, zejména vojskům na čele útočícího uskupení. V zápětí čelním úderem, především proti tankovým svazkům, rozdělit ne-

přátelské uskupení a v dalším zničit po částech společnou činnost všech vojsk.

Neumožňují-li prostředky ničení, které jsou k dispozici, ihned a současně působit do celé hloubky operační sestavy vojsk nepřítele, potom je výhodné ničit je postupně. Nejprve je nutné soustředit úsilí na nejnebezpečnější uskupení (bude zpravidla také nejsilnější), a současně přijmout opatření k zabránění přísunu záloh nepřítele do prostoru sražení. Toto zabránění a ve skutečnosti rozdělení (do hloubky) přísunovaného (útočícího) nepřátelského uskupení k dalšímu jeho zničení po částech, jak o tom svědčí zkušenosti Velké vlastenecké války a rovněž řada lokálních válek, může být uskutečněno údery letectva a dalekonosného dělostřelectva, s použitím bitevních vrtulníků a vzdušných vysádek.

V průběhu útočné operace jsou nevýhodná střetná sražení při střetnutí s nepřátelskými zálohami, přísunovanými z hloubky na frontu k zaujetí obrany na mezilehlých postaveních nebo k vedení protiúderu. V minulé válce nepřítel obvykle přisunoval zálohy z těch prostorů, kde se mu podařilo stabilizovat situaci.

Studium zkušeností z války nám umožňuje udělat závěr, že střetné sražení s protiúderným uskupením nepřítele (tj. uskupením, které se připravuje nebo je rozvinuto k protiúderu) bude vedeno s větší intenzitou, než sražení, které vznikne jako důsledek střetnutí s přísunovanými zálohami nepřítele k zaujetí obrany na mezilehlých postaveních. Protiúderné uskupení je kompaktnější, usměrněné k určité činnosti, je organizovanější a v souvislosti s tím má také určitou sestavu. Jen vzniká operační situace, zprávy průzkumu a jejich správné zhodnocení umožňují stanovit, jde-li o přísunované uskupení k vedení protiúderu, nebo k zaujetí mezilehlého postavení a kde s ním může dojít ke střetnutí.

Útočná operace se může rozvíjet nerovnoměrně. Jedna uskupení se probíjí dopředu, druhá naráží na pevný odpor nepřítele a zpomalí tempo dotyku, třetí

uskupení mohou být na čas zastavena nebo donucena k odchodu. Vojska v útoku, která budou mít iniciativu ve svých rukou, budou mít možnost použít různých způsobů ničení nepřítele v závislosti na vzniklé situaci.

Je pochopitelné, že střetné sražení bude vést ta část sil vojsk v útoku, která bude v pásmu přesunu nebo protiúderu nepřátelských záloh. Zřejmě to bude uskupení vojsk, které postoupilo značně dopředu, má největší úspěch, nepřítel povede proti němu svůj protiúder. V průběhu operace se může ocitnout toto uskupení na boku přisunovaného nepřítele nebo zaujímat postavení, výhodné k vedení obchvatu.

Při obchvatu je možný např. tento způsob zničení nepřítele: údery letectva a dělostřeleckou palbou způsobit ztráty, v západě vysadit (shodit) do týlu vzdušný výsadek, části sil nepřítele čelně poutat a hlavními silami vést úder do boku, konečně společnou činností všech sil a prostředků dokončit jeho zničení. Tento způsob umožňuje ze začátku získat iniciativu a vytvořit pro nepřítele nevýhodnou situaci. Především to může být, jak potvrzují zkušenosti z války, při ničení uskupení nepřítele, který se vklíní do hloubky.

V průběhu rozvíjení operace v manévrových formách bojové činnosti může vzniknout výhodná situace k vedení úderu do boku. Zvláště je to pravděpodobné, kdy část sil útočníka bude působit v odtržení od hlavních sil a dostane se do boku uskupení nepřítele, které je na přesunu k protiúderu nebo jej vede, dále také, kdy útočník v průběhu rozvíjení operace získá výhodné postavení na boku nepřítele. V tom případě je účelné nejdříve ničit nepřítele palbou a potom hlavními silami vést úder do jednoho z jeho boků se současným využitím části sil k čelnímu poutání nepřítele.

V letech Velké vlastenecké války sovětská vojska často používala podobného způsobu vedení střetného sražení a ničení nepřátelských uskupení. Bylo to např. ve viselsko-oderské operaci v lednu roku 1945 při ničení německého tankového sboru,

který vedl protiúder. Tehdy 6. gardový mechanizovaný sbor v průběhu předcházejících bojů postoupil značně dopředu, změnil směr útoku a vyšel do boku nepřítele, částí sil jej poutal čelně a hlavními silami vedl úder do boku a společně s 10. tankovým sborem, který vedl čelní úder, zničil nepřítele.

V praxi bojové činnosti však podmínky situace a omezený čas vždycky neumožňovaly použít ve střetném sražení takových účinných způsobů ničení jako je úder do boků nebo týlu. V takových případech vedla vojska údery na nejkratším směru s cílem rozdělit nepřátelské uskupení čelním úderem. To vyplývalo ze vzniklé situace; svazy útočily v poměrně úzkých pásmech, stupeň jejich motorizace neumožňoval v krátké době uskutečnit manévr do boku a tím méně do týlu nepřítele do celé hloubky jeho sestavy. Současně čelní útvary nepřátelských vojsk v útoku (které vedly protiúder) byly zpravidla dostatečně zeslabeny hromadným použitím dělostřelectva a letectva. V těchto podmínkách byl nejúčinnější čelní úder, který umožňoval vítězství ve střetném sražení a pokračovat v útočné operaci, i když s určitým dočasným zpomalením jejího tempa.

Čelní úder v současné době nebude pravděpodobně analogický úderu minulé války. Úplná motorizace vojsk zabezpečuje jejich vysokou pohyblivost na bojišti a dalekonosné prostředky umožňují ničit vojska nepřítele do celé hloubky jejich operační sestavy. Podle názoru zahraničních vojenských specialistů je možné v současné době účinnou palbou ničit uskupení nepřítele do doby bezprostředního střetnutí s ním a vzápětí útokem pozemních vojsk rozdělit je na části, současně vysadit (shodit) do týlu a do boků vzdušné výsadky a společnou činností dokončit jeho zničení. Takový způsob, ve kterém je skloubený čelní úder s údery do boků a týlu, a to vojsky přepravenými vzduchem, podle jejich názoru nejvíce odpovídá charakteru soudobé operace a rostoucím bojovým možnostem vojsk. Takové údery umožňují od samého začátku získat iniciativu.

Zahraniční vojenští teoretikové, kteří analyzují zkušenosti z minulé války a berou v úvahu soudobé prostředky ničení, docházejí k závěru, že v budoucích operacích jsou možné i takové zásady činnosti vojsk ve střetném sražení, jako je např. oddělení části přisunovaného nepřátelského uskupení od jiných sil raketovými a leteckými údery v souladu s činností vzdušných výsadek a postupné jejich ničení.

V nepříznivě vzniklé situaci, kdy se ne-

příteli podaří rozvinout jeho uskupení, jako první zahájí aktivní činnost a získá iniciativu, zahraniční specialisté doporučují prvním svazky navázat styk s nepřítelem ve výhodném prostoru a palbou z místa poutat a zcela vyčerpat jeho síly. V dalším, po přechodu hlavních sil, vést úder na výhodném směru, získat iniciativu a zničit nepřítele. Údery vojsk, která vedou střetné sražení, musí především zabezpečit zničení hlavního uskupení nepřítele.

V soudobých podmínkách narůstá pravděpodobnost vzniku střetných sražení, která musíme hodnotit jako zákonitý jev v operacích, včas plánovaný a organizovaný. Není vyloučeno, že střetná sražení se mohou stát převládajícím druhem bojové činnosti v útočné operaci a velmi častým v obraně. Hlavním důvodem střetných sražení jsou rostoucí bojové a manévrové možnosti vojsk a snaha protistojících stran maximálně využít výsledků ničení nepřítele k dosažení stanovených cílů rozhodnou činností. Mohou vznikat v nejrůznějších podmínkách situace, rozvinout se na jednom nebo několika směrech, současně nebo postupně, jak na začátku operace (v podmínkách oboustranného přechodu do útoku), tak i v jejím průběhu (s přisunovanými zálohami nepřítele k vedení protiúderu), dále také při dokončování

operace (s přisunovanými zálohami z jiných směrů). Střetná sražení mohou většinou vznikat na směrech, kde se projevil úspěch jedné nebo druhé strany.

Soudobá útočná operace je charakterizována zvýšením jak počtu střetných sražení, tak i jejich rozmachem. Způsoby vedení střetných sražení jsou závislé na situaci a sestavě vojsk stran, používaných prostředcích boje, terénních podmínkách, operační situaci a na dalších faktorech. Základem všech těchto způsobů jsou však časové a podle míst sladěné údery letectva, raketových vojsk a dělostřelectva s údery tankových a motostřeleckých vojsk a vzdušných výsadek.

Úspěchu ve střetném sražení je možné dosáhnout jen společným úsilím všech druhů vojsk a speciálních vojsk.

Boj v obklíčení

Redakčně zpracovaný a zkrácený článek armádního generála N. G. Ljaščenka, uveřejněný v sovětském časopise „VOJENNAJA MYSL“, čís. 10/1977.

Historie rozvoje vojenského umění svědčí o tom, že zkušenosti každé války jsou vždy využívány pro přípravu vojsk. Všestranně a široce jsou zkoumány a vysvětlovány útočné operace, sražení a boje, o něco méně obranné operace a boje a nejméně boj v obklíčení. Ten však zasluhuje rovněž určitou pozornost.

Obklíčení je taková situace vojsk, ve které nepřítel v předcházejících bojích vyšel do boků a týlu vojsk a přehradil všechny komunikace. Obklíčení je to uskupení, kolem něhož nepřítel vytvořil fron-

tu a tak je zbavil možnosti styku s vlastními vojsky.

Velká vlastenecká válka ukázala, co znamená dostat se do obklíčení, vést v těchto podmínkách boj a dokázat se cti probít se z obklíčení a uchovat bojeschopnost vojsk. Ani v budoucí možné válce nemůžeme vyloučit takové situace. Proto poválečné pokolení důstojnického sboru musí být všestranně připraveno na bojovou činnost v obklíčení, která bude vedena oslabenými silami proti početně silnějšímu nepříteli.

Bez ohledu na to, že v soudobých podmínkách značně vzrostly možnosti vojsk k zabránění obklíčení, je zcela možné, že i v budoucí válce se mohou stát případy, že vojska budou nucena bojovat v obklíčení. Pro svazky a útvary bude boj v obklíčení téměř vždy představovat kruhovou obranu, kdy celé uskupení, ale někdy také jeho jednotlivé části budou bojovat s nepřítelem čelně, na bocích a v týlu. V boji v obklíčení bude důležité úporně bránit výhodné čáry a postavení a zabránit rozdělení vlastních vojsk a zúžení fronty.

Rozhodující význam v těchto podmínkách má chladnokrevnost, iniciativa a pevná vůle všech velitelů, politických pracovníků, dokonalá vycvičenost, neochvějnost

a houževnatost vojsk, jejich umění ničit nepřítel, instinktivně cítit vliv velitele a okamžitě reagovat na jeho rozkazy, překvapivost i aktivnost činnosti, dovedné manévrování silami a prostředky.

Na základě zkušenosti z bojové činnosti v obklíčení můžeme udělat některé závěry.

V budoucí válce, rozpoutají-li ji imperialisté, také jako ve všech minulých válkách, každá z bojujících stran se bude v každém případě snažit obklíčit nepřítel. Manévrový charakter soudobých operací, rostoucí mobilita vojsk, schopnost bojujících stran rychle měnit poměr sil, nerovnoměrnost rozvíjení bojové činnosti do šířky a do hloubky, průlomů a mezer v ope-

rační a bojové sestavě vojsk, jejich rostoucí technické možnosti vytvářet v týlu nepříteli rozsáhlá pásma záatarasů a ničení a existence vzdušných výsadkových vojsk — všechno to zvětšuje možnosti k vedení boje a operací k obklíčení v soudobé válce. Na druhé straně, v těchto podmínkách se vojska nemusí obávat obklíčení; jsou však povinna proti němu bojovat, protože vzrostly jejich možnosti k zabránění obklíčení.

Bojová činnost v obklíčení i v budoucí válce neztratí na své aktuálnosti, ale naopak, bude mít ještě větší význam. Snaha obklíčit nepřítele bude i nadále v jakýchkoli způsobech ozbrojeného zápasu hlavním ukazatelem umění každého vojevůdce.

Např. ve střetném sražení může být obklíčení výsledkem manévru jedné strany a výsledkem nedokonalé činnosti průzkumu, nesprávného zhodnocení situace, nedostatečného bojového zabezpečení a chybného velení vojskům druhé strany. Obklíčení může vzniknout také při odchodu, kdy je tempo postupu nepřítele značně vyšší než odcházejících vojsk, zvláště jsou-li slabší a jejich pohyblivost a bojeschopnost jsou nižší.

Boj v obklíčení vyžaduje výjimečně vysoký morálně politický stav vojáků. Proto politické práci a činnosti stranických a komсомolských organizací u obklíčených útvarů a jednotek je nutné věnovat zvláštní pozornost. Velitelé a političtí pracovníci musí být neustále u praporů, rot a baterií, pracovat s lidmi, znát situaci, ze všech sil a všemi prostředky udržovat bojeschopnost. Velkou odpovědnost mají komunisté a komсомolci. Pro všechny vojáky jsou příkladem vytrvalosti a statečnosti, zvláště v nejkritičtější době.

Obklíčená vojska se mohou dostat do velmi těžké situace; jejich ztráty na živé síle a bojové technice mohou být velmi vysoké. Přesto však musí bojovat aktivně, aby vážala co největší síly nepřítele, způsobilá mu velké ztráty a tím napomáhala k dosažení úspěchu vlastních hlavních sil a připravila se k probití z obklíčení.

Bojová činnost v obklíčení je nejtěžší. Jak ovšem potvrzují zkušenosti, situace obklíčených není tak beznadějná. Soudobé prostředky ozbrojeného zápasu mohou obklíčeným vojskům poskytovat účinnou podporu i při jejich značné vzdálenosti od hlavního uskupení. Mimochodem, pro vzdušné výsadkové vojska a taktické výsadky je vedení boje v podmínkách úplného nebo částečného obklíčení nejcharakterističtější.

Ve všech případech boj v obklíčení vyžaduje nadměrné vypětí fyzických a mo-

rálních sil, vysoké uvědomění vojáků, pochopení nutnosti bojovat do konce, osobní vytrvalost, pevnou vůli a rozhodnost velení. Současně má pro obklíčená vojska velký význam jejich podpora, i když někdy jen morální. Např. vidí-li vojska letět letoun, ihned myslí, že vlastní vojska bojují a hledají je, aby mohla poskytnout pomoc. A naopak. Např. vojáci 106. střelecké divize byli zklamáni po dosažení řeky Sev. Donec, že nikdo z nadřazených nebo představitelů se nedostavil, aby jim poskytli pomoc po probití z obklíčení.

Vycházíme-li z charakteru soudobých operací, můžeme předpokládat, že úkoly vojsk a způsoby jejich činnosti v obklíčení budou zcela závislé na celkové situaci, vzájemném poměru sil a prostředků, kvalitativního složení obklíčených vojsk. Není vyloučené, že v soudobých podmínkách může mít obklíčené uskupení důležitou úlohu v útočné operaci frontu (armády) a vyjití z obklíčení nebude jeho hlavním úkolem. Naopak, toto uskupení může účinně napomáhat hlavnímu uskupení při ničení nepřítele vedením vstřícných úderů. Přitom bereme v úvahu vzájemný poměr sil a prostředků v celku i proti obklíčeným vojskům, rozměry a charakter terénu, který zaujímají obklíčená vojska, a konečně možnosti podpory a materiálního technického zabezpečení.

Je pochopitelné, že musíme podrobně a všestranně zhodnotit bojové možnosti obklíčených vojsk a pravděpodobnou činnost nepřítele, včetně jeho možnosti zesílit činnost proti obklíčenému uskupení. Jak potvrzují bojové zkušenosti, činnost vojsk v obklíčení řídí nadřazený velitel z prostoru mimo obklíčení. Plně za ně odpovídá, určuje způsoby jejich činnosti, organizuje součinnost s hlavním uskupením, vyčleňuje síly a prostředky k podpoře, organizuje opatření k materiálnímu a technickému zabezpečení. Usměrněuje činnost obklíčených vojsk a hlavního uskupení, které zabezpečuje vyjití vojsk z obklíčení nebo zničení nepřítele vedením současných úderů jak čelních, tak i z týlu, a podle možnosti i do hloubky jeho operační sestavy.

Zkušenosti z minulé války svědčí o tom, že důležitou podmínkou úspěchu bojové činnosti v obklíčení je centralizace velení všem obklíčeným vojskům. Bylo-li v obklíčení poměrně velké uskupení (svazek a více), potom velel těmto vojskům zástupce velitele, který byl nedaleko prostoru bojové činnosti obklíčených vojsk. Za bezprostřední velení odpovídá velitel a štáb jednoho z obklíčených svazků; přitom bylo snahou posílit tento štáb prostředky velení a spojení.

K úspěšnému vedení bojové činnosti

v obklíčení, jak to potvrzují zkušenosti Velké vlastenecké války, je důležité ihned zahájit budování obranných postavení, zvláště na výhodných směrech činnosti vojsk nepřítele. Obrana musí být budovaná jako hluboká, na výhodných úsecích terénu, schopna zabezpečit ochranu před palbou nepřítele, způsobit mu maximální ztráty při odrazení jeho úderů; na všech stupních tj. od roty výše musí být kruhová. Kromě toho je účelné předvídat vytváření rozbořených a zatopených prostorů.

Ve prospěch obklíčeného uskupení vedeme důkladný a nepřetržitý průzkum, zvláště letecký. Řízení průzkumu musí být centralizované; jeho výsledky se nepřetržitě hodnotí a hlásí jak nadřízenému veliteli, který je mimo prostor obklíčení, tak i veliteli obklíčených vojsk.

Budovaná obrana a bojová sestava svazků a útvarů, které vedly boj v obklíčení, byly podle zkušenosti války takové, aby zabezpečovaly pevné udržení důležitých prostorů a čar, okamžité soustředování palby a rychlý manévra na ohrožené směry palbou, zátarasy a zálohami k odrazení úderů. Počínaje praporem, někdy i rotou, byla vyčleňována záloha, která připravovala obranu na nebezpečném směru a měla možnost rychle řešit nenadálé úkoly. Záloze od pluku byly podle možnosti přidělovány tanky. Za boje v obklíčení zálohy odražely úder nepřítele, zesilovaly útvary a jednotky prvního sledu, přehrazovaly mezery, které vznikly v důsledku palby, vytvářely druhý sled při vedení úderu s cílem probít se z obklíčení nebo při přechodu do útoku v součinnosti s hlavními silami. Všechny zálohy byly rozmístovány tak, aby se mohly v nejkratší době přesunout na plánované čáry nebo do prostoru celého obvodu obklíčení, zejména na ohrožené směry. Při dostatku času tyto čáry a prostory rozvíňování záloh byly zejména vybudovány. Složení zálohy záviselo na situaci; např. v pluku to mohl být praporek, v divizi — pluk, v armádě (sboru) — jeden — dva pluky. Použitá záloha se zpravidla okamžitě obnovovala i v nejtěžší situaci.

K zabezpečení odolnosti rozmístovala se vojska v obklíčení rozptýleně, co nejdříve se zakopávala, zabezpečovala techniku před zničením, vyčleňovala síly a prostředky k odstranění následků úderů nepřítele. Nejúčinnějšího využití dalekonosných palebných prostředků bylo dosahováno při jejich centralizovaném velení. Určovaly se mu prostory hromadných paleb, zásady manévru palbou a palebného ničení nepřítele. Protivzdušná obrana byla organizována v první řadě k ochraně nejdůležitějších prostředků ničení, míst velení, zá-

loh a uskupení vojsk na neohroženějším směru. Palebná postavení prostředků PVO a jejich záložní postavení byla zejména budována.

Již na začátku obklíčení snažila se vojska zabezpečit pevné spojení s letectvem, naplánoval objekty ničení a včas označit vlastní vojska. V případě, že to podmínky dovozovaly, budovaly se na obklíčeném území přistávací plochy, které chránily prostředky PVO.

Velitelství obklíčeného uskupení vedlo přísnou evidenci zásob, zvláště munice, proviantu, PHM a upozorňovalo na hospodárnost jejich čerpání. K zesílení obrany bylo někdy používáno i místní obyvatelstvo a zásoby z místních zdrojů.

V obklíčení mělo velký význam udržení vysokého morálního politického stavu vojsk. Tato práce byla předmětem zvláštní péče velitelů, stranickopolitického aparátu, stranických a komсомolských organizací. Boj v obklíčení vyžadoval zvláštní odvahu, úpornost a pevnost vojsk. Bojovala proti silnějšímu nepříteli a proto musela maximálně využít všech prostředků a možností k jeho zničení s cílem dosáhnout změny v celkovém poměru sil a také na jednotlivých směrech. Protizteče vedla vojska poté, kdy způsobila nepříteli velké ztráty palbou.

Obklíčená vojska se houževnatě snažila mařit pokusy nepřítele rozdělit je, úporně bránila svá postavení, vedla protizteče silami prvního sledu a záloh a v nezbytných případech také útvary přesunutými z méně nebezpečných směrů. Přitom nadřízený velitel, který byl mimo prostor obklíčení, organizoval podporu obklíčených vojsk úderem letectva, palbou dělostřelectva a aktivní činností vojsk. Ve zvláštních případech, v závislosti na celkovém zámyslu a místu, které mělo obklíčené uskupení, bylo zesilováno vysazením vzdušného výsadku.

Zásady vyjití vojsk z obklíčení (nebo přechodu do útoku) určoval nadřízený velitel. Plánovalo se zpravidla v omezené době; přitom zvláštní pozornost byla věnována utajení přípravy a překvapivému vyjití z obklíčení.

K vytvoření uskupení, které se probíjelo z obklíčení (přecházelo do útoku), byly používány v první řadě útvary, které byly rozmístěny v prostoru průlomu, a všechny zálohy. Proto vojska, která tvořila úderné uskupení, byla většinou kombinovaná z různých jednotek, útvarů (svazků).

Příprava k vyjití z obklíčení v letech minulé války byla organizována zpravidla za svítla. Průlom a vyjití z obklíčení byly uskutečňovány v podvečer nebo za svítání, v závislosti na vzdálenosti obklíčených

vojsk od hlavního uskupení, jejich bojeschopnosti, pohyblivosti a podmínek terénu.

Tyto zásady do značné míry zůstávají v platnosti také v současné době.

V současných podmínkách nadřazený velitel organizuje palbu a údery letectva na nejnebezpečnějších uskupení nepřítelů, zejména tanková, dále ochranu průlomu ze vzduchu. Umožňuje-li to situace a vzdálenost, mohou být k bezprostřednímu zesílení obklíčených vojsk včas přeskupeny do prostoru obklíčení vzdušné prostředky palební podpory a v době zahájení přesunu vojsk na osy přesunu vysazeny taktické vzdušné výsadky s municí, proviantem a PHM.

Bojová činnost při průlomu obklíčení a v průběhu vyjití z obklíčení bude značně intenzivní a bude obsahovat přesun, střetné boje a odrážení úderů do boků. Proto v zámyslu pro průlom a v sestavě vojsk k vyjití z obklíčení berou se v úvahu všechny možné druhy bojové činnosti. Není vyloučen ani přechod do obrany v novém prostoru s cílem soustředit vojska, která se probíjejí z obklíčení, odrážet úder nepřítelů a zabezpečit podmínky k dalšímu pokračování organizovaného vyjití z obklíčení.

Různorodé úkoly a způsoby činnosti při vedení boje v obklíčení a při vyjití z něho vyžadují velmi intenzivní práci velitelů, štábů a politických orgánů:

- dovednost rychle a správně hodnotit situaci,
- přijmout nejvýhodnější rozhodnutí,
- znát stav vojska,
- udržovat vysoký morální a bojový stav vojáků.

Existence objektivních podmínek pro vznik obklíčení vůbec neznámá, že je nevyhnutelné. V případě nebezpečí obklíčení musí velitel ve všech případech včas přijmout nejrozhodnější opatření k jeho zabránění. Mezi tato opatření, jak to potvrzují válečné zkušenosti, patří:

- protiúder proti obcházejícímu nepříteli,
- včasné zesílení boků,
- přeskupení sil a prostředků na ohrožené směry,
- vytvoření zátarasů na směrech, které vycházejí do boků a týlu,
- změna směru úderu vlastních vojsk,
- manévr palbou, údery letectva,
- včasný odchod na nové postavení (nejkrajnější opatření).

Boj v obklíčení je nejsložitější a nejnevýhodnější druh bojové činnosti. Obklíčení ve válce může být důsledkem mnoha příčin. Proto je nutné již v míru cvičit velitele a štáby k aktivním zásahům proti pokusům nepřítelů obklíčit vojska, úpornému odporu v obklíčení, není-li jiné východisko, a dovednému probíjení z obklíčení.

různé

K PŘEDPISU »MECHANIZACE A AUTOMATIZACE VELENÍ«

Nový předpis „Mechanizace a automatizace velení v ČSLA“, Všeob-9-71 nahrazuje zastaralé předpisy „Výpočetní střediska Čs. lidové armády“, Všeob-8-1 z roku 1969 a předpis „Strojové zpracování informací v Čs. lidové armádě“, Všeob-8-2 z roku 1971.

Tento předpis respektuje nové poznatky získané v praktickém ověřování prostředků mechanizace a automatizace velení v ČSLA. Vychází přitom z obecných směrů rozvoje mechanizace a automatizace velení, z poznatků a zkušeností v této oblasti v ČSLA, jakož i z metodických doporučení příslušných federálních orgánů ČSSR a dokumentů štábu Spojených ozbrojených sil.

Mechanizace a automatizace velení a řízení vychází z předpokladu, že **velení** chápeme jako specifickou činnost velitelů a náčelníků, která vyplývá z jejich nedílné velitelské pravomoci (velitelská podřízenost) a **řízení** jako činnost, která vyplývá z jejich pravomoci po odborné linii (odborná podřízenost).

Tomu odpovídá i úloha mechanizace a automatizace velení jako **nedílné součásti** rozvoje velení a řízení. Mezi hlavní úkoly, které oblast mechanizace a automatizace velení plní, patří:

1. Racionalizace výpočetních a organizačních prací v procesu velení a řízení,
2. Zpracování informací pro velitele, náčelníky a štáby v požadovaném čase, kvalitě, spolehlivosti, variantnosti, formě a obsahu,
3. Zavádění automatizovaných systémů velení a řízení a automatizovaných zbraňových systémů.

Vyjmenované hlavní úkoly splníme jen za předpokladu optimálního rozvoje a efektivního využívání sil a prostředků mechanizace a automatizace velení. Výsledného efektu dosáhneme dodržováním jednotlivých **metodických principů**. Mezi ně patří:

- koordinace koncepční a normotvorné činnosti a standardizace normativů,
- koordinace vojenskovědecké a projektové činnosti,

Podplukovník ing. Zdeněk Mrázek

— závaznost metodických postupů projektování systémů a podsystémů,

— jednotné řízení programového vybavení počítačů,

— koordinace rozmisťování a unifikace technických prostředků,

— tvorba a využívání jednotné datové základny,

— koordinace přípravy a rozmisťování kádru.

Metodické principy směřují k tomu, aby zejména vlastní projektová činnost přinášela zjednodušení práce s informacemi a umožnila velitelům, náčelníkům a štábům získávat ucelené a zpracované údaje v jimi řízených oblastech.

K realizaci úkolů mechanizace a automatizace velení slouží **výpočetní pracoviště ČSLA**. Vytvářejí se postupně podle potřeby na různých organizačních stupních. Člení se:

1. Podle technického vybavení na:

— **výpočetní střediska**, jsou-li vybavena alespoň jedním počítačem a dalšími technickými zařízeními pro sběr, zpracování a uchování dat;

— **výpočetní místa**, jsou-li vybavena technickými zařízeními pro sběr, zpracování a uchování dat.

2. Podle organizačního začlenění na:

— **systémová**, tj. pracoviště na velitelských a organizačních stupních (MNO — vojenský okruh — armáda — svazek — útvar), jakož i ve vojenských skladech, opravárenských a jiných zařízeních, s určením převážně pro sběr a zpracování informací v postupně vytvářených automatizovaných systémech velení a řízení,

— **nesystémová**, tj. pracoviště ve vojenských školách, výzkumných ústavech a obdobných zařízeních, s určením převážně pro účely výuky a vojenskovědecké práce.

Výpočetní pracoviště mohou být buď samostatnými útvary, nebo součástmi celků (škol, útavů, zařízení), u nichž jsou zřízena. Měřítkem efektivnosti jejich činnosti je podíl na uspokojování potřeb velení a řízení v ČSLA. Jde zejména o rozsah a kvalitu informací pro rozhodování velitelů a náčelníků, rychlost jejich získávání a úroveň jejich zpracování.

Efektivnost činnosti výpočetních středisek a výpočetních míst významně ovlivňuje:

— úroveň řídicí a organizační práce,

— počet a vlastnosti využívané výpočetní techniky, techniky spojovací, organizační a jiné,

— rozsah a kvalita využívaných projektů,

— úroveň inženýrskotechnického a materiálního a technického zabezpečení,

— kádrové obsazení a kvalifikace pracovníků,

— úroveň základního programového vybavení výpočetní techniky,

kvalita záznamového a dalšího provozního materiálu.

Základním ukazatelem efektivnosti provozu výpočetního pracoviště je produktivní činnost, vyjádřená počtem produktivních časových jednotek. Rozhodující úloha v hodnocení efektivnosti činnosti výpočetních pracovišť přísluší uživatelům, kteří vyhodnocují konkrétní přínos jednotlivých projektů systému, podsystému, nebo skupin úloh.

V souladu s usneseními nejvyšších stranických a vládních orgánů k efektivnímu využívání technických zařízení byl i v oblasti mechanizace a automatizace velení v ČSLA koncipován souhrn činností spojených s tvorbou projektů včetně zpracování projektové dokumentace, který se nazývá **projektová činnost**.

Tato činnost je zaměřena na hlavní oblasti funkčních orgánů MNO a velitelů a náčelníků všech stupňů.

Má zpravidla tyto etapy:

— etapu projektové přípravy, dokumentovanou projektovým úkolem,

— etapu projektování, v jejímž průběhu zpracujeme ideový projekt systému, podsystému, skupin úloh a prováděcí projekt podsystémů, skupin úloh,

— etapu zavedení projektu (systému, podsystému, skupiny úloh) do využití,

— etapu realizace a dalšího rozvoje, podsystému, skupiny úloh.

Pro bližší osvětlení významu jednotlivých názvů a z metodického hlediska dělení projektové činnosti na etapy chápeme:

Systém, jako množinu prvků, vztahů a vzájemných vazeb mezi nimi, účelně organizovaných a plnících stanovené funkce.

Podsystém, jako relativně uzavřenou část systému, s charakteristickými vlastnostmi systému.

Skupinu úloh, jako organickou součást systému nebo podsystému, charakterizovanou shodnými obsahovými vlastnostmi.

Úloha, jako elementární část skupiny úloh, jejíž další dělení není možné, nebo nemá smysl.

Vidíme, že je nutné dodržet posloupnost jednotlivých etap. Může vzniknout dojem neobvyklé složitosti projektování a značné potřeby doby pro získávání konečného realizačního efektu.

Předpis Všeob-P-71 však umožňuje vymezit posloupnost a postup řešení systému, podsystemu, popř. skupin úloh zadavatelem ve spolupráci s řešitelem. Podle rozsahu a charakteru řešení úkolů můžeme některé etapy projektované činnosti sloučit, popř. vynechat. V žádném případě však nemůžeme vynechat zpracování **prováděcího projektu**.

Vymezení posloupnosti řešení chci uvést na příkladě. V současné době končí projektování pro počítače 2. generace, které byly v ČSLA zastoupeny hlavně počítači tuzemské produkce typu ZPA 600. Na nich realizované projekty přinášejí pro různé stupně velení v jednotlivých průřezových oblastech automatizované zpracované podklady pro rozhodování, které nemůžeme již ručním způsobem zpracovat.

Jich převedení (inovace) na nový typ techniky bude vycházet ze získaných zkušeností při jejich využívání. Musí však být zároveň součástí celkového systému zpracování informací příslušného stupně velení. V takovém případě ve smyslu dříve uvedených etap bude zpracováván úkol v rámci předprojektové přípravy. V něm bude důležité vytýpování problémových oblastí v podsystemech a stanovení priorit zpracování skupin úloh. Po schválení projektového úkolu bude pokračovat zpravidla, s ohledem na možné projektové kapacity, řešení skupin úloh. To znamená, že projektová činnost bude zaměřena na zpracování ideového projektu vybrané skupiny úloh a později na řešení prováděcího projektu. Přitom je nutné vycházet z předpokládaných vazeb systému i podsystemu, který budeme dále projektově dokončovat.

S nasazováním nové výpočetní techniky do výpočetních pracovišť ČSLA a se zaváděním novými normami projektové činnosti klademe daleko větší důraz na účast zadavatele v jednotlivých etapách tvorby projektové činnosti.

Úloha zadavatele se zvláště projevuje při řízení a výstavbě automatizovaných systémů velení a řízení ČSLA, kterou stanoví metodické zásady, které vydalo oddělení mechanizace a automatizace GŠ.

Předpis Všeob-P-71 stanoví pro jednotlivé etapy projektové činnosti zadavateli tyto úkoly:

1. **Před zahájením prací** uplatňují zařazení úkolu do příslušného plánu a jmenují své pracovníky, odpovědné za přípravu tvorby konkrétního systému druhu vojska, služby (správy, samostatného oddělení), MNO, svazu apod. Formulují v součinnosti s řešitelem podmínky vzájemné spolupráce v etapě předprojektové přípravy a stanoví stupeň utajení prací a dokumentace.

2. **V průběhu předprojektové přípravy** zabezpečují předprojektový průzkum a analýzu současného systému, zpracování závěrečné zprávy z předprojektového průzkumu a analýzy. Konkretizují požadavky na nový systém a spolupracují s řešitelem při vypracování závěrečné zprávy z předprojektového průzkumu. V závěru této etapy schvalují projektový úkol.

3. **Při tvorbě ideového a prováděcího projektu** koordinují práce na ideových projektech a uvolňují své pracovníky do řešitelských týmů. Zabezpečují zpracování potřebných normativů k ideovým a prováděcím projektům a zkušebnímu provozu podsystemu (skupin úloh). V závěru této etapy organizují oponentní řízení k ideovým i prováděcím projektům.

4. **Při zavádění projektu do užívání**, jeho realizaci a dalším rozvoji zajišťují v součinnosti s příslušným materiálním hospodářem včasné dodání prostředků technického zabezpečení systému, stanoví po dohodě s řešitelem plán přejímky a zajišťují vstupní data pro vytvoření a aktualizaci datové základny. Vyvrcholení etap projektové činnosti si zadavatel ověřuje funkce úloh, skupin úloh a podsystemu.

Z obsahové působnosti zadavatele vyplývá **nová kvalita úlohy zadavatele**. Jestliže doposud většina prací s využíváním výpočetní techniky spočívala na bedrech výpočetních pracovišť, nyní dochází k rozdělení prací též na zadavatele, popř. potencionální uživatele projektu.

Ovlivňování procesu projektování od zadání úkolu po využití projektu má přispět k tomu, aby řešení byla přimknuta k specifické činnosti druhů vojsk a služeb a zároveň se vytvářely u zadavatelů kádrové a organizační předpoklady k využívání výsledků zpracování. Dosavadní zkušenosti z projektování ukazují, že tam, kde řídil pracovní tým odpovědný funkcionář, znalý nejen vlastní problematiky, ale i základů využívání výpočetní techniky, docházelo k dynamičtějšímu postupu v řešení úkolu, bylo možné přímo na pracovních úrovních rozhodnout o dalším způsobu řešení a mohla být včas a ply-

nule přijímána opatření k odstraňování nedostatků. Takovým způsobem byly řešeny projekty automatizovaného zpracování např. v materiálně technické a finančně ekonomické oblasti.

Vidíme, že projektování již není myslitelné bez vytváření pracovních týmů, ve kterém je zastoupen zadavatel, řešitel a budoucí uživatel. Koordinace těchto pracovních týmů přísluší zadavateli.

Předpis „Mechanizace a automatizace velení v ČSLA“ shrnuje rovněž problematiku výstavby a zabezpečení výpočetních a dalších odborných pracovišť, jakož i zásady využívání sil a prostředků mechanizace a automatizace velení v duchu soudobého vývoje zásad práce s informacemi pro potřeby velení a řízení.

Na předpis navazují metodické směrnice, které aplikují zásady projektové činnosti při řešení automatizovaných systémů velení a řízení a při řešení operačně taktických úloh v polním systému velení.

Předpis je novým výchozím materiálem pro další zdokonalování práce s informacemi a v dostatečné míře orientuje na úkoly spojené se zpracováváním informací na prostředcích výpočetní techniky.

DĚJINY DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY 1939–1945

7. díl.

Dokončení zásadního přelomu ve válce

Začátkem roku 1977 vyšel v Moskvě sedmý díl dvanáctisvazkových „Dějín druhé světové války 1939–1945“ pod názvem „Dokončení zásadního přelomu ve válce“.

Autorský kolektiv za řízení B. G. Solovjeva v knize rozebírá nejdůležitější události druhé světové války, které probíhaly od dubna do prosince roku 1943.

Při přípravě knihy autoři shromáždili mnoho nových dokumentů a faktických materiálů k celé řadě problémů, opírali se o dokumentační materiály sovětských vojenských a stranických archivů, Vojenského archivu NDR, Státního archivu NSR, Národního archivu USA, Státního archivu Velké Británie. Sedmý díl „Dějín druhé světové války“ je syntézou známých faktů a závěrů na nové, vyšší vědecké úrovni.

Rozsáhlá, plánovitá a vědecky založená základna umožnila autorskému kolektivu novým způsobem objasnit řadu dříve známých faktů a událostí, hluboce a všestranněji zkoumat problém dokončení zásadního přelomu v průběhu války ve prospěch států antihitlerovské koalice a zvýraznit rozhodující úlohu Sovětského svazu a jeho ozbrojených sil při dosažení tohoto přelomu. Autoři na základě dokumentů přesvědčivě odhalují falsifikátory dějin, kteří se pokoušejí snížit význam vynikajících vítězství sovětského lidu, ukazují vítěznou sílu idejí marxismu-leninismu — skutečné ideové zbraně strany a mobilizace mas k boji s nepřítelem.

Autoři objasňují zásadní hlediska, podle kterých Sovětský svaz přistupoval k vedení bojové činnosti v roce 1943. Sovětský stát mobilizoval veškeré síly k vedení ničivých a drtivých úderů na nepřítele. Operace sovětských vojsk, rozsáhlé svým rozmachem, které plánoval Hlavní stan v roce 1943, měly se stát důležitou etapou na cestě k dosažení hlavního vojenskopolitického cíle — zničení hitlerovského Německa a osvobození národů Evropy z fašistického jha.

Rozhodné cíle na léto roku 1943 stanovalo i hitlerovské vedení.

Proto rozvinutí událostí logicky a nutně vedlo k dalšímu narůstání rozmachu a úsilí boje na sovětsko-německé frontě.

Knihy se skládá z úvodu, dvou částí a závěru. Obsahuje kromě toho chronologický přehled hlavních událostí, abecední seznam jmen, geografických názvů a přehled map.

V souladu s konkrétními popisovanými problémy má kniha tuto strukturu:

První část — „**Sovětsko-německá fronta — rozhodující fronta druhé světové války**“ obsahuje rozbor bojové činnosti sovětských ozbrojených sil na sovětsko-německé frontě, vyvozuje vliv sovětských

vítězství na mezinárodní situaci a objasňuje organizátorskou práci Komunistické strany Sovětského svazu. Má deset kapitol:

1. Vojenskopolitická situace na jaře roku 1943.
2. Válečná ekonomika států bojujících koalic.
3. Sovětsko-německá fronta.
4. Bitva na kurském oblouku.
5. Všeobecný strategický útok sovětské armády. Dokončení osvobození Kavkazu.
6. Počátek osvobození pravobřežní Ukrajiny a Běloruska.
7. bojová činnost sovětského válečného loďstva.
8. Hrdinný boj sovětských lidí v týlu nepřítelů.
9. Rozhodující vliv vítězství Sovětského svazu na mezinárodní situaci.
10. Komunistická strana Sovětského svazu — organizátorka a inspirátorka

boje za dokončení zásadního přelomu ve válce.

Druhá část — „Operace na jiných frontách války. Národně osvobozenecký boj národů“ popisuje bojovou činnost ozbrojených sil USA a Velké Británie v Itálii, na Atlantickém a Tichém oceáně, vliv vítězství Sovětské armády na zesílení anti-fašistického boje. Má šest kapitol:

11. bojová činnost v Itálii a na Středozemním moři. Letecké bombardování Německa.
12. Zesílení osvobozeneckého boje v Evropě.
13. Boj na komunikacích v Atlantiku.
14. bojová činnost na Tichém oceáně, ve východní a jihovýchodní Asii.
15. Národně osvobozenecký boj v zemích Asie a Afriky. Antifašistické hnutí v Latinské Americe.
16. Charakteristické rysy vojenského umění a výstavby ozbrojených sil hlavních států bojujících koalic.

V první části knihy věnují autoři zvláštní místo zkoumání rozvoje ekonomiky válčících stran a přesvědčivě ukazují růst válečné ekonomických možností států antihitlerovské koalice, jejich převahu nad fašistickým blokem. Zvlášť nápadně ukazují rozvoj ekonomiky SSSR, která měla rozhodující význam pro dokončení zásadního přelomu v průběhu války. Kniha obsahuje mnoho dokladů o tom, jak sovětský lid pod vedením komunistické strany mobilizoval všechny materiální zdroje pro potřeby obrany a zvyšoval organizovanost socialistické ekonomiky.

Autoři uvádějí mnoho konkrétních údajů, které charakterizují dosažené úspěchy v ekonomické oblasti v roce 1943. Sovětský svaz předstihl Německo ve výrobě bojové techniky a zbraní. Sovětský týl nepřetržitě zásoboval frontu dokonalou bojovou technikou a zabezpečoval nepřetržitý růst technického vybavení ozbrojených sil.

Značnou pozornost věnují autoři analýze válečné ekonomiky ostatních států antihitlerovské koalice, zejména válečné ekonomice USA a Anglie. Byly to nejvyspělejší státy kapitalistického světa, které měly velké možnosti v oblasti rozvoje válečného průmyslu a disponovaly všemi druhy strategických surovin. Údaje svědčí o tom, že v roce 1943 USA dosáhly maximálního růstu průmyslu za celou druhou

světovou válku. Vzrostla výroba nejdůležitějších vzorů bojové techniky také v Anglii, Kanadě a Austrálii. Přesto však vládnoucí kruhy USA a Anglie stále odkládaly otevření druhé fronty v Evropě, jejich politika a strategie nesměřovaly k co nejrychlejšímu zničení fašistického bloku.

Vezmeme-li v úvahu, že ozbrojené síly a výroba zbraní a bojové techniky Německa a jeho spojenců byly dosud značné, pak bylo zřejmé, že fašistický blok na jaře roku 1943 představoval ještě značnou sílu a boj s ním vyžadoval velké a sladěné úsilí států antihitlerovské koalice. Fakta a dokumenty přesvědčují o tom, že plány vedení bojové činnosti USA a Anglie v roce 1943 nepředpokládaly vedení hlavních úderů na fašistické Německo. V plánech byly zahrnuty jen nevelké operace v severní Africe, na jihu Itálie a na Tichém oceáně, tj. v prostorech, rozmístěných velmi daleko od životně důležitých center Německa.

Rozhodující válečnou událostí letního a podzimního tažení v roce 1943 byla bitva u Kurska.

Podstatou rozhodnutí Hlavního stanu byl plánovaný přechod sovětských vojsk do obrany. Tento záměrný přechod sovětských ozbrojených sil do dočasné obrany byl ve vzniklé situaci nejvýhodnějším způsobem vyčerpání úderných uskupení německých fašistických vojsk v prostoru

Kurského oblouku a tím vytvoření výhodných podmínek pro přechod do všeobecného útoku. Autoři správně zdůrazňují, že obrana sovětských vojsk nebyla vynucená, ale záměrně plánovaná. Sovětské ozbrojené síly neztratily iniciativu získanou v zimních operacích a zvolily pro ně výhodný způsob bojové činnosti.

V knize jsou podrobně popsány úkoly, které stanovil Hlavní stan vojskům všech frontů na léto 1943 a rovněž důležitá opatření organizovaná na všech frontách a v týlu státu k přípravě rozhodujících sražení.

Zvláště hodnotný je výklad svým rozmachem a významem rozsáhlých opatření, která organizoval Hlavní stan k vybojování strategické nadvlády ve vzduchu. Čtenář se seznámí se zájemem s popisáním dvou vzdušných operací vedených sovětským vojenským letectvem s cílem zničit hlavní letecká uskupení nepřítelů. První z nich probíhala na začátku května roku 1943 a zúčastnily se jí síly šesti leteckých armád. Během tří dnů letectvo uskutečnilo přibližně 1 400 letounových vzletů a vyřadilo přes 500 nepřátelských letounů. To byla největší vzdušná operace sovětského vojenského letectva v letech minulé války.

Druhá vzdušná operace probíhala od 8. do 10. června. Letectvo v ní zničilo 245 nepřátelských letounů. Boj ve vzduchu trval i v období mezi těmito vzdušnými operacemi. V důsledku tohoto boje byla podlomena síla fašistického letectva. Od dubna do června činily jeho ztráty 3 700 letounů.

Knihla přesvědčivě ukazuje, že sovětsko-německá fronta měla v plánech hitlerovského velení na léto roku 1943 tak jako i dříve rozhodující význam. Na tuto frontu směřovalo hlavní úsilí fašistického Německa a jeho satelitů.

Do července roku 1943 nepřítel soustředil na sovětsko-německé frontě celkem 5,325 000 osob, 543 000 děl a minometů, 5 850 tanků a samohybných děl a 2 980 bojových letounů. Hlavní část fašistických armád byla soustředěna na středním úseku fronty, na kterém hitlerovci připravovali hlavní úder.

Knihla obsahuje mnohé dokumenty, které dokazují, že s letním útokem hitlerovci spojovali dosažení takových výsledků, které měly změnit celý další průběh války ve prospěch fašistického Německa.

Nepřítel však i tentokrát, pro něho osudným způsobem, přecenil vlastní síly a nedocenil růst bojové síly Sovětské armády. Další průběh událostí potvrdil, že dobrodružnost hitlerovských plánů byla jednou z důležitých příčin jejich krachu v roce 1943. Rozhodující úlohu při zma-

ření letního zámyslu wehrmachtu měla síla Sovětské armády, umění sovětských vojevůdců, statečnost, vytrvalost, hrdinství a vysoké mistrovství vojáků.

Operace „Citadela“ měla být prvním německým útokem na sovětsko-německé frontě v létě a na podzim roku 1943. Po jejím úspěšném dokončení byla plánována další operace „Panter“ s cílem zničit hlavní síly Jihozápadního frontu. V dalším plánu předpokládal rozvíjet úder severovýchodním směrem, vyjít do týlu středního uskupení sovětských vojsk a ohrozit Moskvu. Na podzim plánovalo hitlerovské velení vést mohutný útok na Leningrad a obsadit město.

Zvláště se zdůrazňuje ta skutečnost, že sovětskému průzkumu se podařilo včas zjistit dobu útoku hitlerovských vojsk. To umožnilo sovětskému velení včas uskutečnit dříve plánovanou leteckou a dělostřeleckou protipřípravu. Proto se nepříteli nepodařilo dosáhnout překvapivého útoku. Kromě toho v důsledku protipřípravy utrpěla německá fašistická vojska značné ztráty již ve výchozím prostoru.

V knize je důkladně ukázána neobyčejná intenzita bojů při odrážení nepřátelského útoku, jeho ohromný rozmach a výjimečně důležitý význam výsledků této bitvy. Autoři vyvozují závěr, že obranná sražení v Kurském oblouku svým rozmachem a intenzitou řadí se mezi největší sražení druhé světové války.

Hodnotný při popisování obranného sražení u kurském oblouku je rozbor bojové činnosti všech druhů vojsk a letectva. V knize najde čtenář zajímavé materiály o použití nových zbraní a bojové techniky v tomto sražení, o širokém manévru silami a prostředky a o těsné součinnosti na všech stupních velení do fronty v to. Autorům se podařilo v tomto směru dovedně ukázat spojitost a vzájemnou souvislost obranných operací vojsk Středního a Voroněžského frontu s útokem Západního a Brjanského frontu na orlovském směru.

V závěrech z obranných bojů autoři hodnotí vysoký morální duch, statečnost a hrdinství sovětských vojáků, bojové mistrovství velitelů všech stupňů a umění vojevůdců.

Útočné operace u Kurska jsou popsány v této knize ještě důkladněji. To se vztahuje nejen k rozsahu materiálu, ale také k jeho obsahu. Upozorňuje na sebe snaha autorů nejen vyložit novou ideu, závěr nebo fakt, ale také dát jim vědeckou argumentaci a přesvědčivé zdůvodnění. S tímto cílem autoři dávají nový vědecký obsah mnohým dříve nepublikovaným

archivním dokumentům, široce využívají vojenskohistorické práce jak sovětských, tak i zahraničních autorů. Využívání zahraničních pramenů je zvláště důležité při usvědčení buržoazních falsifikátorů historie.

Autoři zdůrazňují nebývale velký rozmach, intenzitu a výsledky bitvy u Kurska, která vešla do dějin jako jedna z největších bitev světové války.

Vítězství u Kurska přesvědčivě ukázalo rostoucí ekonomickou a vojenskou sílu Sovětského svazu, bylo výsledkem velkého hrdinství sovětských ozbrojených sil a obětavé práce sovětského lidu. Bylo novým vítězstvím moudré politiky komunistické strany a sovětské vlády.

Operačně strategické důsledky bitvy u Kurska byly velmi velké a určujícím způsobem ovlivnily další průběh války.

Sovětská vojska, která udržovala strategickou iniciativu ve svých rukou, rozvinula všeobecný útok téměř na celé sovětsko-německé frontě. Materiály a dokumenty, které obsahuje tento díl, umožňují udělat si představu o grandiózním rozsahu strategického útoku sovětských ozbrojených sil na podzim roku 1943. V sířce více než 2 000 km současně vedla útok vojska osmi frontů. Tohoto mohutného útoku se zúčastnilo přes 400 střeleckých divizí a asi 30 tankových a mechanizovaných sborů.

Strategický útok sovětských ozbrojených sil aktivně podporovali partyzáni. V týlu německých fašistických vojsk pokračovala „bitva o koleje“, která zahrnovala rozsáhlé území. Tak jako v předcházejících kapitolách, i při popisování podzimního útoku Sovětské armády věnují značnou pozornost rozhodujícímu vlivu vítězství sovětských vojsk na průběh válečné činnosti na všech ostatních válečných frontách druhé světové války.

Kniha přesvědčivě vysvětluje, jak vládcové fašistického Německa pod vlivem porážky na Východě byli donuceni po dlouhém váhání přijmout nová rozhodnutí k dalšímu vedení války. Jejich podstatou bylo to, že wehrmacht a ozbrojené síly evropských satelitů Německa přecházely ke strategické obraně. To znamenalo nejostřejší obrát v hitlerovské strategii v průběhu druhé světové války.

Autorům dílu se podařilo dobře ukázat kde a jak, pod vlivem jakých faktorů a událostí byl dokončován zásadní přelom v průběhu druhé světové války. Z knihy je vidět, že tento přelom nastal v důsledku zdrcujících úderů sovětských ozbrojených sil.

Rozebíráme-li hlavní operace sovětských vojsk na podzim roku 1943, je charakteristická jejich celková vzájemná spojitost a jejich osobitá poslušnost do šířky a do hloubky. To se vztahuje především na operace, spojené s osvobozením levobřežní Ukrajiny, Donbasu a přechodem řeky Dněpr.

S mnoha zajímavými fakty, úvahami a závěry se setkáváme i v dalších částech těchto kapitol. Přestože autoři poměrně krátce popsali tuto část historie druhé světové války, podařilo se jim srozumitelně vysvětlit podstatu největšího strategického útoku sovětských ozbrojených sil v létě a na podzim roku 1943. V tomto tažení Sovětská armáda postoupila na západ o 300–600 km a osvobodila od okupantů 395 000 km² území Sovětského svazu a milióny sovětských lidí. Sovětský svaz znovu získal nejdůležitější ekonomické oblasti. Významné jsou také vojenské výsledky letního a podzimního útoku. Sovětská vojska za tuto dobu zničila 118 divizí, tj. bezmála polovinu všech sil fašistického Německa, které byly na sovětsko-německé frontě na začátku léta roku 1943. V průběhu letního a podzimního tažení hitlerovci ztratili: kolem 3 200 tanků a samohybných děl, do 10 000 letounů a do 26 000 děl. Od dubna do prosince roku 1943 bylo donuceno německé fašistické velení přesunout ze západu na východ 40 divizí.

Úspěšný útok Sovětské armády v létě a na podzim roku 1943 měl těžké následky také pro německý týl. Politické a vojenské vedení říše nemohlo dále tajit ohromné ztráty na frontě a bylo donuceno přistoupit k nejtvrdším opatřením, aby mohlo doplnit wehrmacht.

Analýza ozbrojeného zápasu na sovětsko-německé frontě v létě a na podzim roku 1943 končí popisem bojové činnosti sovětského válečného loďstva. V kapitole nevelké svým rozsahem čtenář najde obsáhlou charakteristiku bojové činnosti sovětských námořníků na všech mořských válkách. Přestože válečné loďstvo plnilo různorodé úkoly, celková jeho činnost byla podřízena jednomu cíli — maximálně napomáhat Sovětské armádě při ničení pozemních uskupení wehrmachtu a osvobození obsazeného území Sovětského svazu.

Při analýze činnosti sovětských ozbrojených sil v letním a podzimním tažení roku 1943 autoři hodnotí vysokou úroveň sovětského vojenského umění, které se projevilo ve správné volbě směrů hlavních úderů, v dovedné organizaci součinnosti mezi fronty, které útočily na několika strategických směrech, mezi druhy ozbro-

jených sil a druhy vojsk, v pružném manévru silami a prostředky k vytvoření převahy na směrech hlavních úderů. Zvláště vysoké mistrovství projevila sovětská vojska při násilném přechodu vodních překážek, při přípravě a vedení útočných operací z předmostí, obsazených na pravém břehu řeky Dněpr, při odrážení protíúderů nepřítele a vedení útoku v zalesněném a bažinatém terénu.

V těsné spojitosti s analýzou ozbrojeného zápasu na frontě autoři popisují hrdinský boj sovětského lidu v týlu nepřítele. Oceňují značné zvýšení rozmachu sovětských lidí, kteří byli na obsazeném území, zdůrazňují přesně vyjádřený útočný charakter partyzánské činnosti. Autoři

ukazují na charakteristickou zvláštnost součinnosti partyzánů s pravidelnými vojsky v roce 1943, tj. na včasné plánování a zabezpečení úderů partyzánů na nepřátelské komunikace potřebnými prostředky. Zvláště charakteristické to bylo v období bitvy u Kurska a bitvy u Dněpr.

Speciální kapitola je věnována činnosti Komunistické strany — vedoucí a řídicí síle sovětského lidu, která jej pozvedla k velikým hrdinským činům. Autoři zdůrazňují přednosti socialistické ideologie, přátelství mezi národy, proletářského internacionalismu a demaskují protilidskou imperialistickou ideologii. Činnost komunistické strany našla důstojné místo i v řadě dalších kapitol tohoto dílu.

Druhá část knihy je věnována zejména analýze válečné činnosti na Středozezemní a Tichooceánském válčišti. V této části je dále přehledně rozpracovaný národně osvobozenecký boj v okupovaných státech Evropy, v koloniálních a závislých státech Asie, Afriky a Latinské Ameriky.

Obsah kapitol přesvědčivě dokazuje, že rozhodujícím faktorem, který určoval situaci a průběh boje v těchto prostorech, byla vítězství sovětských ozbrojených sil na sovětsko-německé frontě.

V roce 1943 vládnoucí kruhy USA a Anglie ve svém rozhodnutí znovu odložily otevření druhé fronty. V téže době plánovaly a uskutečnily celou řadu operací, které podle jejich propočtů měly zabezpečit ovládnutí důležitých politických a strategických postavení v Evropě. Zejména s tímto cílem bylo rozhodnuto o invazi do Itálie.

Autoři v knize přesvědčivě ukazují, že anglicko-americké velení mělo v roce 1943 bezmála úplnou strategickou volnost činnosti, protože hlavní uskupení wehrmachtu byla soustředěna na sovětsko-německé frontě.

Knihou obsahuje značné množství nových dokumentů, které svědčí o tom, že velké porážky Německa a jeho spojenců na sovětsko-německé frontě měly rozhodující vliv na situaci v Tichém oceánu a zhoršovaly strategickou situaci Japonska, jehož další boj proti spojencům se stával neperspektivním.

V závěru knihy autoři podrobně vysvětlují charakteristické rysy vojenského umění a výstavby ozbrojených sil hlavních států bojujících koalic. Analýza těchto problémů přivádí čtenáře ke zdůvodnění závěru, že ozbrojené síly států protihitlerovské koalice v roce 1943 převyšova-

ly armádu hitlerovského bloku ve své organizaci a vybavení novými vzory bojové techniky a výzbroje. V popisovaném období vojenského umění bojujících států bylo obohaceno značnými zkušenostmi z plánování a vedení útočných a obranných operací, z používání druhů ozbrojených sil a druhů vojsk. Zvláště velké zkušenosti získaly sovětské ozbrojené síly.

Hlavním druhem strategické činnosti Sovětské armády v letním a podzimním tažení roku 1943 byl rozhodný strategický útok. Strategické operace vedly skupiny frontů s rozhodujícími cíli. Měly ohromný prostorový rozmach. Hluboký a smělý manévry zabezpečoval sovětskému velení rychlé soustředování úsilí vojsk na zvolených směrech, rozdělení nepřátelské fronty, rozhodné vyjití vojsk do boků, zničení uskupení nepřítele po částech, energické pronásledování nepřítele, překonávání vodních překážek z chodu a obsazení předmostí.

Rozhodujícím prostředkem, kterým Hlavní velení ovlivňovalo průběh operací, byly strategické zálohy.

V závěru knihy je analýza rozvoje vojenských, ekonomických a politických faktorů, které přispěly k zásadnímu přelomu v průběhu druhé světové války ve prospěch protihitlerovské koalice. Přesvědčivě a na podkladě značného množství faktického materiálu je ukázána rozhodující úloha sovětských ozbrojených sil, sovětské válečné ekonomiky a politiky sovětského státu při dosažení tohoto přelomu. Správně je zdůrazněna ta skutečnost, že kvalitativně nové období druhé světové války — zásadní přelom v jejím rozvoji skončil koncem roku 1943.

Zničení hlavních sil wehrmachtu na sovětsko-německé frontě, porážka italských

a německých vojsk v severní Africe a Itálii prohloubily krizi uvnitř fašistického bloku. V září 1943 po vyrazení Itálie z války začal jeho rozpad. Složitější se stala situace v Rumunsku, Maďarsku a Finsku. Lid těchto států požadoval ukončení války. Zhoršila se dále i mezinárodní situace fašistického bloku. Celá řada států přerušila diplomatické styky s Německem a vyhlásila mu válku. Klesala prestiž Německa v neutrálních státech a došlo k podlomení politických ekonomických vztahů s nimi. Hitlerovský blok pocítoval stále silnější otřesy; snižovaly se jeho možnosti k vedení války. Ve druhé polovině roku 1943 byli donuceni fašističtí vládcí změnit kurs na protažování války a přejít ke strategické obraně.

V závěru této knihy je srovnávána analýza objektivních kritérií, která dokazují reálný přínos států protihitlerovské koalice při uskutečnění zásadního přelomu a svědčí o tom, že hlavní tíhu boje v druhé světové válce nesl Sovětský svaz. Jak vyplývá z uvedených faktů, válečná činnost na Atlantiku, v severní Africe a později i v Itálii vážala jen menší síly fašistického Německa. Rozsah a intenzita bojů na Tichooceánském válčišti a ve státech východní a jihovýchodní Asie nebyly velké.

Jedním z nejdůležitějších ukazatelů, které charakterizovaly stupeň účasti států v ozbrojeném zápase na pozemních válčištích, bylo množství zasazených pozemních sil. Na sovětsko-německé frontě měly státy fašistického bloku bezmála desetkrát více pozemních sil než na jiných aktivních frontách druhé světové války.

V období od 1. ledna roku 1943 do 1. ledna roku 1944 na všech válčištích druhé světové války bojovalo 19 až 24 anglických divízií a 15 až 22 amerických divízií. V té době Sovětský svaz vedl úporné boje silami 425 až 489 divízií s hlavním uskupením wehrmachtu a jeho evropských spojenců. Fakta potvrzují, že zásadního přelomu ve druhé světové válce dosáhl Sovětský svaz již před vstupem hlavních sil USA do války.

Sovětsko-německá fronta, na které byly soustředěny hlavní síly německé fašistické armády a jejích spojenců, se výrazně lišila od jiných front prostorovým rozmachem bojů a vysokou aktivností. Svou délkou převyšovala všechny fronty dohromady. Přestože její délka byla tak velká, téměř v průběhu celého období zásadního přelomu byla vedena na jejích hlavních směrech aktivní válečná činnost nevídaného rozmachu. Nesrovnatelně převyšovala jiné fronty svou intenzivností ozbrojeného zápasu. Toto mělo vliv na výjimečně velké ztráty fašistického Německa a jeho spojenců na Východě. Od listopadu roku 1942 do konce roku 1943 i podle německých údajů činily tyto ztráty jen u pozemních vojsk wehrmachtu 2 600 000 osob.

Analýza značného množství faktů umožnila všestranně zdůvodnit nejdůležitější závěr pro toto období: úspěšné plnění významných vojenskopolitických úkolů na hlavní frontě druhé světové války Sovětskou armádou předurčilo dokončení přelomu nejen ve Velké vlastenecké válce, ale také v celé druhé světové válce ve prospěch protihitlerovské koalice.

Sedmý díl „Dějiny druhé světové války“ zaujímá důstojné místo v histografii druhé světové války. Pravdivě ukazuje obraz jednoho ze složitých a důležitých období minulé války. Vyjítí tohoto dílu je rozhodnou odpovědí buržoazním falsifikátorům historie, kteří se pokouší snížit úlohu sovětsko-německé fronty, zmenšit rozhodující přínos Sovětského svazu při dokončení zásadního přelomu v průběhu druhé světové války ve prospěch států protihitlerovské koalice.

СОДЕРЖАНИЕ

Подполковник Йиржи Секничка

Проблематика нравственного воспитания войск 3

Автор разбирает содержание и принципы нравственного воспитания личного состава. Он стремится о соединении проблематики нравственного воспитания с процессами, происходящими в обществе и в военном деле, а также выводит заключения, исходящие из классового разделения мира.

Подполковник Адольф Гретцер, кандидат философских наук, доцент

Значение системного подхода в научно-исследовательской деятельности 8

Автор разбирает принципы последовательного применения системного подхода в научном познании. Это позволяет исследовать общественные явления, процессы и деятельность, возникающие, а также осуществляющиеся в условиях нашей армии.

Подполковник Ян Хмелар

Некоторые вопросы партийно-политической работы в процессе военно-технических и организационных изменений 13

Автор рассматривает развитие партийно-политической работы в обеспечении задач, вытекающих из процесса внедрения в войска новой техники и изменений в организационной структуре. Он показывает сложность этой работы, а также ее влияние на деятельность командиров и политических работников в указанных сферах действий.

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Подполковник Пржебек Ворличек, кандидат военных наук

К нарастанию усилия в наступательной операции 17

Автор разбирает один из важнейших принципов военного искусства, который влияет на исход наступательной операции — принцип сосредоточения основного усилия и создания превосходства сил и средств над противником в важнейшем районе и в решающее время.

Подполковник Зденек Швандрлик

Прорыв подготовленной обороны противника 22

Автор, исходя из основных положений Полевого устава, разбирает главные принципы прорыва, боевые возможности общевойсковых соединений, а также исходя из опыта тактических учений подчеркивает требования к организации и проведению прорыва подготовленной обороны противника.

Подполковник Зденек Грон, кандидат военных наук, доцент

Бой вертолетного десанта за овладение горного перевала 29

Автор разбирает основные теоретические положения и практический опыт боевого применения вертолетного десанта в горно-лесистой местности. В связи с этим он обобщает главные принципы, непосредственно влияющие на десантирование.

Добывание разведывательных данных для ведения массированного огня артиллерии 39

Автор разбирает основные виды разведки необходимые для обеспечения успешного ведения массированного огня артиллерии, возможности средств указанных видов разведки, а также соотношение разведки и огня артиллерии.

Подполковник Рудолф Клима

К перелету фронтовой авиацией боевых порядков войск ПВО армии 50

Автор разбирает сложный вопрос, касающийся управления фронтовой авиацией, взаимодействия наземных войск с ней, а также проведение мероприятий для обеспечения бесперебойного перелета фронтовой авиации над войсками армии, особенно над боевыми порядками противовоздушных управляемых комплексов.

Подполковник Алоис Нойман

Химическое обеспечение марша общевойскового соединения 54

Автор рассматривает отдельные аспекты планирования и проведения химического обеспечения марша общевойскового соединения, особенно работу начальника химической службы и содержание некоторых распоряжений и докладов.

Подполковник Мирко Зелены

Особенности обеспечения войск ГСМ до развертывания полевой снабженческой системы 60

Автор, исходя из особенностей тылового обеспечения до развертывания полевой снабженческой системы, разбирает способы и формы обеспечения войск ГСМ в ходе прикрытия государственной границы, занятия оперативного построения и ведения боевых действий в начале войны.

ИЗ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ

Встречные сражения 65

Боевые действия в окружении 71

ИНФОРМАЦИИ

Подполковник Здзек Мразек

К наставлению — «Механизация и автоматизация управления» 75

Новое наставление «Механизация и автоматизация управления» (Вшеоб-II-71) заменяет устаревшие наставления и содержит новые сведения в области механизации и автоматизации управления в ЧНА, приобретенные практической деятельностью.

История второй мировой войны 1939—1945 79

(Том седьмой. «Завершение коренного перелома в войне»)

Статья информирует читателей о седьмом томе двенадцатитомного труда, в котором авторы рассматривают важнейшие события второй мировой войны, происходящие с апреля по декабрь 1943 года.